

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 837 8° copy 1

1.-117.

DABO

Lott. 837

M

P

V
ritas
etius.

V

S N A R R A T I O
PSALMI VI
G E S I M I Q V I N
T I , S C R I P T A

A

NICOLAO HEMMINGIO.

T S A L . X X V .

Vniuersæ viæ Domini misericordia et ve-
ritas custodientibus pactum eius & testimonia
eius.

U V I T E B E R G E I O H A N N
Schuuertelius excudebat.

A N N O M . D . L X V I I .

N O B I L I , P I O
A C S A P I E N T I V I -
R O M A G N O G O S C H E
D O M I N O D E H O R B R V E T E -
r i amico suo salutem & benedictionem
a communi Saluatore Domino no-
stro I E S V C H R I S T O
precatur

N I C O L A V S H E M -
M I N G I V S .

*VATVOR SVNT
genera hominū, qui
ex castris Sathanæ
subinde eruptiones
in Ecclesiam Dei
faciunt, ut sunt Tyranni, Sophistæ,
Hypocritæ, & Epicurei. Aduersus
hos nisi muniamur spiritualibus ar-
mis, magnum profectò non tam for-
tunarum huius vitæ, quam anima-
rum nostrarum & salutis periculum
erit metuendum. Nam tametsi non*

A 2   vno

E P I S T O L A

Vno modo aggrediuntur Ecclesiam,
Vnum tamen scopum habent, vt Ec-
clesia Dei oppressa ipsi dominantur,
regnumq; Sathanæ latè multumque
propagetur atq; dilatetur.

Tyranni, quorum animi poten-
tia, diuinijs successibusq; rerū fortu-
natis luxuriant, vel superbè insul-
tant Ecclesiæ Dei exprobrantes ip-
si crucis ignominiam, vel aperta vi-
grassantes in Ecclesiam, multorum
sanctorum sanguine madent.

Sophistæ & sycophantæ sapien-
tia huius mundi tumidi doctrinæ Ec-
clesiæ astutè insidiantur, quo ea vel
deprauata vel abolita opprimatur Ec-
clesia, cuius vita verbum Dei exi-
stit. Hi arte quadam planè Satha-
nica fundamentum Ecclesiæ occultis
cuniculis subruere moliuntur, nunc
hunc

DEDICATORIA.

hunc articulum fidei nostræ vel cor-
rumpentes, vel omnino demolientes,
nunc illum. & quo purior fuerit do-
ctrina, eò plures Sathan emittit Sy-
cophantas & Sophistas, vt limpidis-
simos fontes Israëlis suo cœno coin-
quinet.

Hypocritæ vero cultui Eccle-
siæ moliuntur insidias. Hi non ho-
stes Ecclesiæ, sed ciues & amici no-
minari volunt. quam ob causam in-
cautos citius obruunt quàm aperti
hostes. Verissimè enim dicitur: Tu-
ta frequensq; via est per amici fallere
nomen. Nam cùm Hypocritæ alie-
nam sustinent personam sanctitatis
larua tectam, ouile Christi subruunt,
& tanquam lupi rapaces oves Christi
despergunt & dilaniant.

Epicurei non sunt vnius ge-
neris. Etsi omnes voluptatem tan-

A 3   quàm

EPIS T O L A

quam finem honorū sectantur. Sunt enim quidam manifestē improbi, quibus summum bonum iudicatur omnibus flagitorum generibus deliciari, & cùm nullam famae aut nominis iacturam pertimescunt, tanquam porci volutabro omnium scelerum se sponte inuoluunt. Sunt alij quibus urba na quædam honestas proposita est, hi summam voluptatem esse dicunt, nomen & gloriam apud homines obtinere, nec volunt videri à deo, sed pij & religiosi, audiunt verbum, utuntur Sacramentis, & multa faciunt præclarè. Verum in hos quadrat versiculus ille quem in Zenocratem dixisse Aristotelē Athenæus refert: χειρες μὲν δέ αγραι φρέπει δέ ξει μιάσματα. Tria enim sub illa externa larua ciuitatis grauia peccata fouent: voluptates suas præferunt voluntati

Dei,

D E D I C A T O R I A.

Dei, securè viuunt, sæpe magistri sui
vestigijs insistentes prophanas voces
de religione cum voluptate audiunt:
quæ res multos infirmos euertit &
alienat à Christo. Aduersus hæc
quatuor genera hostium Ecclesiæ pi-
os armatos esse oportet: idq; non car-
nalibus, sed spiritualibus armis. Sed
quæ sunt illa spiritualia arma? Hæc
monstrant viri consiliarij Ecclesiæ.
Quinam sunt illi viri consiliarij?
Oracula Dei. ita enim David regius
ille Propheta inquit: Testimonia tua
gaudium meum, & viri consiliarij
mei. Dicuntur autem oracula Dei
sanctorum consiliarij, cum quia mon-
strant sanctis magnum illum consili-
arium filium Dei, qui dat menti bo-
na consilia in rebus dubijs, & regit
eas suo spiritu, tūm quia testantur de
voluntate Dei erga Ecclesiam: cu-

A 4   ins

r. Sunt
obi, qui
ur omni-
eliciari,
niniſia-
im porci
nſe ſpon-
us urba-
ita eſt, bi-
unt, no-
nes obti-
u, ſed pij
m, dñm-
i faciunt
quadrat
nocratem
ſ refert:
jā ſuata
larua ci-
ent: do-
voluntati
Dei,

EPISTOLA

ius refugium & propugnator et saluator est. Horum consiliariorum consilium in genere hoc est, ut fide prius purificatis cordibus nostris, opponamus omnibus hostibus nostris nomen Domini, hoc est, inuocacionem Dei ex viua fide & constanti manantem. Nam ut Salomon ait: Turris fortissima nomen Domini, ad hanc configiet iustus & saluabitur: Ita Iohannes testatur: Hæc est victoria quæ vincit mundum fides vestra. Huc pertinet descriptio armaturæ Sanctorum Ephe. 6. Vbi Paulus hortatur sanctos, ut totam armaturā Dei assumant, quo possint resistere tempore aduerso, & omnibus peractis stare. & quia quedam est analogia rerum corporalium & spiritualium, vult nos exemplo militum mundi munitos esse, & nobis se- ptem

pte
bise
cum
ce in
ratio
sum
iacu
gale
diu
De
tione
cheri
est,
gimu
ni mi
ris v
inter
anim
ne I
tant
det.

DEDICATORIA.

ptem genera armorum commendat
bisce verbis: State igitur lumbis cir-
cuminctis veritate, & induti thora-
ce iusticiæ, calceatis pedibus præpa-
ratione Euangeli pacis, adhæc as-
sumpto scuto fidei, quo possitis omnia
iacula mali illius ignita extinguere,
galeamq; salutarem accipite, & gla-
dium spiritualem, hoc est, verbum
Dei, omni obsecratione & depreca-
tione orantes per spiritum. Hæc pul-
cherrima explicatio armaturæ Dei
est, cuius usum ex collatione intelli-
gimus hoc modo: Ut lumbi munda-
ni militis, in quibus potissimè corpo-
ris vires sunt, cingulo firmantur ne
inter pugnandum miles labatur: ita
animus veritate Dei firmandus est,
ne Diabolus nos dubitantes ac hæsi-
tantes faciliter prostreret, & truci-
det. Ut militis mundani pectus mu-

A 5 nit

EPISTOLA

nit thorax, ita innocentia vitæ seu
iusticia hominis animum conseruat,
ne tela Diaboli cor penetrant, ac re-
ligionem inficiant suo veneno. Ut
pedes militis mundani calceis seu ti-
bialibus muniuntur, ut inoffenso
gradu in hostem feratur: ita Christi-
ani militis est se præparare Euange-
lio pacis, quo tutus esse possit, cùm re-
ctâ in hostem fertur. Ut totum cor-
pus militis mundani obtentu scuti-
tutum redditur à telis aduersarij:
ita fide viua & indubitata animus
Christiani vndequaq; custoditur &
protegitur. Seu ut scutum aduersa-
riorum telis obijcitur: sic vera fides
omni temptationum generi opponitur.
Ut caput mundani militis galea mu-
nitum in tuto est: ita spes promissæ
salutis omni insultui Diaboli est op-
ponenda. Ut miles mundanus ho-

stem

D E D I C A T O R I A.

Item in se irruentem repellit gladio:
ita Christianus verbo Dei Sathanam adorantem repellere debet. Ut miles mundanus in periculosiori pugna in castra imperatoris sui se recipit: ita Christianus ad orationem confugit, quæ ut turris fortissima opponenda est potestati Diaboli. Hoc modo Paulus vult Christianos imitari milites mundanos aduersus omnia genera hostium quos habet Ecclesia, quorum summus dux et imperator est Sathanas.

Cæterum quia non satis est sci-
re præcepta rei militaris, & nouisse
quibus armis opus sit, nisi accedat
vus & experientia, quæ in imitati-
one sita est, pernecessarium est ut
Christianus miles proponat sibi eo-
rum exempla, quorum virtus in hoc
militiae genere est laudata. Etsi au-

tem

E P I S T O L A

tem historia Ecclesiæ plurima habet exempla, & Apostolus nonnulla Heb. II. recitat: tamen unum Davidem ideo antefero reliquis, quia non solum eius narrantur prælia & Victoriae, verum etiam quia nobis usum armorum spiritualium aduersus omnem genus hostium explicat, & verbis & exemplo suo commendat: quemadmodum totus liber Psalmorum testis est. Nam hic liber non solum triumphos Davidis aduersus omnis generis hostes narrat, verum etiam spiritualia Davidis stratagemata exposuit & alijs imitanda proponit. Age paucis videamus quomodo profligat sanctus Athleta David quatuor illa genera hostium quæ proposuimus.

Aduersus saevitiam Tyrannorum opponit fidem, & se consolatur spe

spe fa
exitu
quit, in
let te a
am de i
stii, &
bunt.
um fo
in mu
& pra
autem
raui in
et in se
plane a
rannus
adoritu
sus ipse
ritu sup
dit.

Sop
tem pr

D E D I C A T O R I A.

Spē futuræ liberationis, & tragico
exitu hostium. Deus destruet te, in-
quit, in æternum, conteret te, & euel-
let te de tabernaculo, & radicem tu-
am de terra viuentiam. Videbunt iu-
sti, & timebunt, & super eum ride-
bunt. ecce homo qui non posuit De-
um fortitudinem suam, sed sperauit
in multitudine diuiiarum suarum,
& præualuit in iniquitate sua. Ego
autem sicut florens in domo Dei, spe-
raui in misericordia Dei in æternum
et in seculum seculi: Psal. 52. Hoc
planè diuinum est stratagema. Ty-
rannus fretus potentia & diuinijs
adoritur Dauidem, Dauid se aduer-
sus ipsum armat spē salutis & inte-
ritu superbi hostis, & superior euad-
it.

Sophistis opponit Dauid verita-
tem promissionum diuinarum, quem-
admodum

EPISTOLA

admodum Psal. 119. testatur, &
alij multi.

Hypocritas & Sycophantas
contemnit, & se verbo Dei aduersus
eos regi petit, simul imprecans illis
iustum pœnam, ut si non conuertan-
tur pereant.

Epicureis quibus insipientiam
tribuit, opponit verbum & promissi-
onem Dei, quæ fallere non potest.
Breuiter aduersus omnes hostes ver-
bo, fide, spe, oratione pugnat, id quod
in Psalmorum libro clarissimè vide-
re licet, Qui liber propterea gratior
debet omnibus pijs esse, quia et regu-
las militiæ vitæq; Christianæ conti-
net, & exempla in quibus regulæ
tanquam in tabula pinguntur, ha-
bet. Quicunq; igitur peritiam rei mi-
litaris Christianæ assequi cupit, hunc
librum legat, hunc meditetur, hunc
verset

verset
in omn
corpora
emplun
cerit, m
reporta
tremo a
phabit.
li prop
Prophe
landand
enarrati
& obsci
rum illa
superq; i
ptum via
us vult
ornemus
edamus
approbe
sum, su

DEDICATORIA.

Verset nocturna diurnaque manu, seq
in omni periculorum spiritualium &
corporalium genere ad Dauidis ex-
emplum componat. Hoc enim qui fe-
cerit, mirabilem fructum sui laboris
reportabit, & Sathanam victo in ex-
tremo die laetus cum Dauide trium-
phabit. Verum quia Psalmi nonnul-
li propter phrases Hebraicas &
Propheticas videntur obscuriores,
laudanda est industria eorum, qui
enarrationes in Psalmos scripserunt,
& obscuriora dicta collatione clario-
rum illustrarunt. Et tametsi satis
superque in Psalmos Dauidicos scri-
ptum videri possit: tamen quia De-
us vult ut singuli pro donis collatis
ornemus ministerium Euangeli, &
edamus testimonia nostrae fidei, &
approbemus Ecclesiæ pium consen-
sum, sumpsi mihi enarrandum Psal-
lum

EPISTOLA

mum Vigesimum quintū, quem Dauid senex composuit, & tradidit cantoribus suis canendum in templo.
Et ut posset à vulgo facilius percipi, iuxta ordinem literarum alphabeti Hebraici Psalmus hic est compoſitus. qui tametsi plurimis saluberrimis sententijs est refertus: tamen duo potissimum sunt in eo ſpectanda: exaggeratio peccati, & amplitudo misericordiæ Dei. Ut enim exaggeratio peccati facit ut in nos ipſos descendamus, ac nos agnoscamus reos coram Deo: ita amplitudo immensa misericordiæ Dei nos erigit, & conſolatur, ne peccatorum mole preſſi frangamur desperatione, Sed cum Dauide leuemus animas noſtras ad Dominum, petamus nobis ignosci peccata, cupiamus nos in posterum diuinitus in vijs Domini gubernari

I

&

G
bona
tantes
Omne
dentu
tes ſu
ni, Sy
curei,
effe in
exam
Dei in
respect
appare
que in
lis cens
tie agn
ſie ho
creden
litate,
quos a
(ut S

DEDICATORIA.

quem Da-
o tradidit
n in templo.
lius percipi,
n alphabeti
est composi-
tus saluberris-
tus: tamen
ospectanda:
amplitudo
im exagge-
nos ipso des-
oscamus reos
do immense-
igit, & con-
mole pressi-
e, Sed cum
s nostras ad
nobis ignosci
in posterum
ui gubernari

& conseruari, retineamus fidem &
bonam conscientiam, semper cogi-
tantes hanc dulcissimam sententiam:
Omnes qui te expectant non confun-
dentur. Confundentur prævarican-
tes sine causa, hoc est, omnes Tyran-
ni, Sycophantæ, Hypocritæ & Epi-
curei, quantumvis videantur fælices
esse in hoc mundo, tamen in extremo
examine confundentur, quando filius
Dei iudex iustus absq; personarum
respectu iudicabit orbem. tunc enim
apparebit gloria Ecclesiæ Christi,
quæ in hoc mundo contempta & vi-
lis censemur: tunc nimis sera pœniten-
tie agnoscent suam stultitiam Eccle-
siæ hostes, & cum donari videbunt
credentes cœlesti gloria & immorta-
litate, ingemescentes dicent de iis
quos antea contempserunt: Hi sunt
(vt Sapient. 5. scribitur) quos ha-

B buimus

EPISTOLA

buimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij, nos stulti vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei & inter sanctos. Ergo errauimus à via Veritatis, & iusticie lumen non luxit nobis, & sol intelligentiae non est ortus nobis. Lassatus sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulabamus deserta inuia, viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra &c. Hæc confessio impiorum erit in extremo die, quando coram tribunali Christi pudefient.

Porrò enarrationem in hunc vigesimum quintum Psalmum sub tuo

tno
prodi
de ca
qui pr
ris ma
magis
renti
m et
sima
bet pi
spiritu
fatio
rire po
ut alij
nostran
quam
pium
Tertia
quod i
clare
per pi

DEDICATORIA.

tuō nomine, vir optime, in lucem
prodire volui, idquo potissimum tribus
de causis: quarum prima est, vt te
qui pro tua singulari pietate delecta-
ris multūm Psalmorum recitatione,
magis incitem, & quasi sponte cur-
renti calcar addam. Et si autem om-
ni ætati lectio Psalmorum est utilis-
sima: tamen senibus gratior esse de-
bet propter maiorem certaminum
spiritualium experientiam, & con-
fessiones vberiores, quas hinc hau-
rire possunt senes. Secunda causa est,
vt alij tuo exemplo moueantur ad
nostram enarrationem legendam:
quam spero ipsis utilem fore, modo
pium pectus ad lectionem adferant.
Tertia causa est, vt ego saltem ali-
quod indicium animi mei erga te de-
clarem hoc scripto: qui mihi & sem-
per piè fauisti, & honestè de me me-

EPIS T. DEDICAT.

isq; laboribus iudicasti. Rogo igitur
vt hanc qualemcumq; significationem
animi mei erga te grata manusci-
pias. Ego viciissim, quod par est,
semper te tuosq; plurimi faciam. Va-
le ex Museo nostro, vnâ cum uxore
tua Catharina Blomme fæmina nobis-
li & honesta, & liberis. Hafniæ,
primo Maij Anno 1566.

Psalmus

11

PSALMVS

XXV.

- 1 **A**De te Domine leuaui animam
meam.
- 2 Deus meus in te speravi, non con-
fundar, nec lætabuntur inimici
mei super me.
- 3 Etiam omnes expectantes te non
erubescen, erubescen præuari-
cantes temere.
- 4 Vias tuas Domine demonstra mi-
hi, semitas tuas doce me.
- 5 Dirige me in veritate tua, & do-
ce me. quoniam tu es Deus salu-
tis meæ, te expectaui tota die.
- 6 Reminiscere miserationum tua-
rum Domine, & misericordia-
rum, quoniam à seculo sunt.
- 7 Delicta iuuentutis meæ, et trans-
gressiones meas ne memineris,
secundum misericordiam tuam.
B 3 memento

Psalmus

PSALMVS XXX.

memento mei tu propter bonitatem tuam Domine.

8 Bonus, & rectus Dominus. propterea docebit peccatores in via.

9 Diriget afflitos in iudicio, docebit afflitos vias suas.

10 Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas, custodientibus testamentum eius, & testimonia eius.

11 Propter nomen tuum Domine propiciaberis peccato meo, quoniam multum est.

12 Quis est homo qui timet Dominum? docebit eum viam quam eligat.

13 Anima eius in bonis commorabitur, & semen eius hæreditabit terram.

14 Secretum Domini timentibus

enim

- eum, & testamentum suum manifestabit illis.
- 15 Oculi mei semper ad Iehouah.
quia ipse educet de laqueo pedes meos.
- 16 Respice ad me & miserere mei,
quoniam unicus & afflictus sum ego.
- 17 Afflictiones cordis mei auctæ sunt: ab angustijs meis educ me.
- 18 Vide afflictionem meam & laborem meum, & parce omnibus peccatis meis.
- 19 Vide inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniqueo oderunt me.
- 20 Custodi animam meam & libera me, ne pudefiam, quoniam speravi in te.
- 21 Integritas & æquitas conseruant me, quoniam expectauit te.

E X A R R A T I O

22 Redime Deus Israëlem, ex omnibus tribulationibus suis.

A R G U M E N T U M

P S A L M I   X X V.

Psalmus hic magna ex parte est precatorius. Precatur enim David Dominum, ut vias suas se doceat, ut peccatis ignoscat, ut à persequentibus se liberet, utq; totum Israelem, hoc est, omnes credentes tandem redimat.

D I S P O S I T I O   P S A L-

M I   X X V.

Septem partes sunt huius vicesimi quinti Psalmi. Prima est exordium aptissimum. nam vt verè precantium affectus describit, ostenditq; quo nitantur fundamento inter precan- dum fideles: Ita quoq; quorum preces non exaudiantur indicat, & hoc facit in tribus primis versibus.

Secunda, precatio est, qua se & à Deo regi doceriq; precatur, & petit veniam peccatorum præcipue iuuentutis, idq; 4. 5. 6. 7. ver- sibus.

Tertia, est prædicatio bonitatis, & misericordia Dei; qua excitatur, & alitur fiducia

inter

PSALM I XXXV.

inter precandum, versibus 8. 9. & 10.

Quarta, est repetitio petitionis veniam:
qua precantis affectus ardenter redditur,
versu 11.

Quinta, descriptio est felicitatis eorum,
qui Deum verè timent: hoc est, vera religio-
ne colunt: quæ sanè descriptio merito excita-
bit homines ad pietatis studium, versibus 12.

13. 14.

Sexta, petitio est liberationis à præsen-
tibus periculis, in quibus versabatur perse-
quente se Saule, versibus 15. 16. 17. 18. 19.
20. 21.

Septima, est generalis precatio pro re-
demptione totius Israelis, id est, Ecclesiæ, ver-
su 22.

E X E G E S I S
PSALM I XXXV.

CVM OBSERVATI-
ONE DOCTRINARUM.

1 A D te Domine leuaui animam
meam.

2 Deus meus in te speravi, non con-
fundar

B.5

ENARRATIO

fundar, nec lætabuntur inimici
mei super me.

Etiam omnes expectantes te non
erubescet, erubescet præua-
ricantes temere.

Prima Psalmi pars est, videlicet exordium,
quod sumitur à professione fidei propter
promissionem, quam fides inter precandum in-
tuetur. Nam ut sine promissione nihil habet
oratio quo nitatur, ita sine fide promissio, bo-
minis culpa, fit irrita.

Iam altius verba perpendamus, quo meli-
us exemplo Davidis ad rectè inuocandum eru-
diamur.

Primum dirigit David orationem suam
ad ipsum Deum, cogitans haud dubiè manda-
tum Dei, & promissionem: videlicet quod
Deus propter promissum Messiam exaudire
velit. Nam ut mandato obligamur ad cultum
inuocationis, ita promissione erigimur inter
precandum, & fiduciam concipiimus de impe-
trandis ijs, quæ nobis sunt salutaria. Nos pro-
inde Davidis exemplo non sanctos, non angelos,
aut ullam creaturam, sed Deum ipsum inuoce-
mus, freti mandato & promissione; & oppona-
mus

mus infi-
tiā &
st. Den-
significa-
rem voca-
anima a-
nis prec-
mersa, n-
debet su-
um leua-
sed opon-
oratio fi-
de Ieren-
nostracu-
Psal. 145
cantibus
Se
Deum?
cogitatio
inuocatio
nantes
Psal. 50
& hono-
& prom-
Ioan. 15
robis n
& fiet

PSALM I XXXV.

mus infirmitati nostræ, & indignitati potentiam & dignitatem Domini nostri Iesu Christi. Deinde cùm dicit, Animam meam leuabo, significat veram invocationem non esse clamorem vocis, sed cordis gemitum, et elevationem animæ ad Deum ipsum. Proinde anima hominis precantis, non debet esse in his rebus immersa, non debet terrenis rebus niti, sed attollit debet supra omnes creaturas, & ad ipsum Deum leuari. Non enim satis est leuare manus, sed oportet eum manibus cor ipsum leuare, ut oratio fiat in veritate, & non in hypocrisi, Unde Ieremias Threnorum 3: Leuemus corda nostra cum manibus nostris ad Deum in cœlos. Psal. 145: Prope est Dominus omnibus invocationibus eum in veritate.

Sed quomodo anima hominis leuatur ad Deum? Duabus veluti alis: quarum una est cogitatio misericordiae Dei mandantis cultum invocationis, promittentis se exauditurum invocationes, & requirentis gratitudinem, iuxta Psal. 50: Inuoca me in die angustie, eruam te, & honorificabis me. Hic præter mandatum, & promissionem meminit David gratitudinis. Ioan. 15: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumq; volueritis petetis, & sicut vobis. Non ergo sufficit inueniri mandatum

tur inimici
nites te non
ent praera
licet exordium,
e fidei proper
r precanum in
one nihil habet
præmissio, bo
sus, quo meli
uocandum eru
rationem suam
l dubiè manda
videlicet quid
si am exaudire
amur ad cultum
erigimus inter
pius do impe
taria. Non pro
tos, non angelos,
in ipsum inuoce
que; & opponas
misi

E N A R R A T I O

datum & promissionem , nisi simul adferas pi-
um propositum. Nam qui conscientia & πε-
ποέται peccandi orat , frustra verba fundit.
Quare in Psalmo 66. dicitur : Iniquitatem si
aspergisse corde meo , non exaudisset Dominus.

1. Iohann. 3 : Si cor nostrum non condemnnet
nos , fiduciam habemus ad Deum , & quicquid
petierimus accipiemus ab eo. Et Jacob. 4. Pe-
titis & non accipitis , eò quod malè petatis , ut
in voluptates vestras insumatis. Obtempere-
mus igitur Paulo , qui in hunc modum 2. Ti-
mot. 2. ait : Decedat ab iniquitate omnis qui
invocat nomen Domini.

Altera ala est fiducia mediatoris Domi-
ni nostri I E S U C H R I S T I , qui hanc dul-
cissimam promissionem apud suos depositum dis-
cipulos : Quicquid petieritis patrem in nomine
meo , dabit vobis. Hæc promissio dulcissima
est : in qua duo potissimum sunt obseruanda,
videlicet signum vniuersale (Quicquid) &
invocationis modus (in nomine meo).

Vniuersalis promissio restringenda est
ad certum genus , sicuti eam interpretatur Iohann. 1. Iohann. 5 . cùm inquit : Quicquid peti-
erimus secundum voluntatem eius , audit nos.
nequaquam enim decet probos filios aliquid à
patre suo petere , quod ipsius aduersatur pater-

22

ne vol-
tati pat-
tem peta-
contra r-
ns res fil-
habet cu-
petamus
tem noſt-
proſpici
non ſco-
quod ru-
tem , ha-
ſtrum Je-
non ſempe-
niſiudiſi
In
one , cùm
tione &
noticia na-
ſto , videl-
bomo , in
officio , l
ognition
ſtatuit h
num ſac-
terpella
ſibi fore

PSALM I X X V.

ne voluntati. Ut autem aduersatur voluntati paternæ, si filius scorpionem aut serpem petat, id est, rem noxiā quouis modo, et contrā voluntati paternæ pergratum est si filius res sibi utiles et salutares petat: Ita se res habet cum patre nostro cœlesti. Si enim quid petamus contra gloriam patris, et contra salutem nostram, non exaudit nos, sed melius nobis prospicit, dat panem non lapidem, dat ouum et non scorpionem. Breuiter, quicquid petimus quod vergit in ipsius gloriam, et nostram salutem, hoc verè impetramus per mediatorem nostrum Iesum Christum. Etsi exauditionis ratio non semper expectationi nostræ, et stulto carnis iudicio respondet.

Inuocationis modus additur in promissione, cum inquit: in nomine meo, id est, in agnitione et fiducia mei. Agnitio hæc consistit in noticia naturarum diuinæ et humanae in Christo, videlicet quod et verus Deus sit et verus homo, in personæ unitate, et in redemptionis officio, hoc est, sacerdotio æterno. Fiducia ex agnitione dependet, videlicet cum homo verè statuit hunc Christum Deū et hominem æternum sacerdotem suum redemptorem esse, et interpellatorem apud patrem, et omnino talem sibi fore, qualis in Euangelio nominatur, id est,

adferas pientia et responso verba fundit. Iniquitatem si fuisse Dominus, non condemnemus, et quicquid t. Jacob. 4. Pe- male petatis, ut s. Obtempere- modum 2. Ti- tate omnis qui latoris Domini, qui hanc dul- os deposituit das- trem in nomine ißio dulcissima ut obseruanda, (Quicquid) et meo). restringenda est interpretatur Io- Quicquid peti- tivus, audit nos. filios aliquid a ueratur pater-

S N A R R A T I O

est, prædicatur. Nomen enim relationem habet ad verbum, quod de Christo prædicatur. Hic inuocationis modus diligenter obseruandus est. Nam & doctrinam multiplicem, & admonitiones salutares, & consolationes efficaces continet.

Doctrina est quadruplex. Primum enim docet excludendam esse à nostris precibus dignitatem nostram, quæ omnino nulla est. Secundò, seponendam esse hypocrisin, qua omnis actio inficitur. Tertio, deponendam esse profanam & Ethnicam gloriationem, & iactationem meritorum, qualis fuit Menelai, exprobantis Ioui hecatombas quas illi obtulit. Quartò, discrimen inter Christianam Orationem et omnium aliarum sectarum. Nam Christiana oratio nititur fiducia mediatoris, quem prophani homines non agnoscunt.

Monitiones sunt quòd admoneat nos hic precandi modus nostræ cæcitatibus. Nam cum petendum sit in nomine Christi, non potest esse dubium quim maxima sint illa, quæ peti necesse sit. Oculos ergò aperire oportet, & diligenter circumspicere quæ publicè, quæ priuatim nobis molesta sint, quæ interna, quæ externa, quæ corporalia & quæ spiritualia desiderentur, ut in omnibus his ad clementissimum patrem per mediatorem.

mediator
amis.

C
randi con-
cationis n
carnalem,
misericordi
mūr, carn
memoria i
cando abs
remus pro
tis: qui p
in conspect
malis mede
am vincit,
iactat. hu
Per fidem
num nostra
habemus ac
in qua stam
Cum
mini datu
at: Venit
ratores ade
tate. Nat
ipsum. Se
guitate p

PSALM I XXXV.

mediatorem nostrum Iesum Christum configui-
amus.

Consolations sunt quod hic modus pre-
candi consoletur inuocantes aduersus duo inuo-
cationis maxima impedimenta, diffidentiam
carnalem, & propriam indignitatem. Nam
nisi fiducia mediatoris inter precandum nitere-
mur, carnalis nostra diffidentia, quam auget
memoria multiplicium peccatorum, nos a pre-
cando absterreret: & facile omnes succumbe-
remus prostrati cogitatione nostræ indignita-
tis: qui per nos indigni sumus, ut prodeamus
in conspectum Dei, sed fiducia mediatoris his
malis medetur. Nam & carnalem diffidenti-
am vincit, & dignitatem non suam sed Christi
iactat. hoc illud Pauli pertinet ad Rom. 5:
Per fidem pacem habemus cum Deo per domi-
num nostrum Iesum Christum, per quem etiam
habemus accessum per fidem in gratiam hanc
in qua stamus.

Cum his optimè congruit responsum Do-
mini datum Samaritanæ Iohan. 4. ita enim
ait: Venit hora, & nunc est, quando viri ado-
ratores adorabunt patrem in spiritu & veri-
tate. Nam pater tales querit, qui honorant
ipsum. Samaritana mulier putabat ex loci di-
gnitate pendere orationis efficaciam. Dicit
enim

lationem ha-
prædicatur.
ter obseruan-
tiplicem, &
olationes effu-
lex. Primum
ostris precibus
o nulla est. Se-
sin, qua omnis
idam esse pro-
em, & iacta-
nelai, expro-
illi obtulit.
nam Oratio-
n. Nam Chri-
tatoris, quem
ioneat nos hic
s. Nam cum
ion potest esse
ia peti necesse
& diligenter
vniuersitatem nobis
externa, que
iderentur, ut
in patrem per
mediato-

E X A R R A T I O

enim: patres nostri in monte hoc adorauerunt,
et vos dicitis quod Ierosolymis est locus ubi
oporteat orare. Ab hac opinione renocat Chri-
stus mulierem, et proponit ei verum adoran-
di modum, videlicet quod oporteat adorare pa-
trem (ad quem nemini patet accessus nisi per
filium) in spiritu et veritate. In spiritu qui-
dem, hoc est, fiducia viua in Deum, quae fidu-
cia est motus a Spiritu sancto excitatus, et ni-
titur mediatoris meritis. In veritate vero, hoc
est, sincerè et sine hypocrisi, ut non aliud verba
sonent quam cor intus dicit.

Ex his liquidò constare existimo, quam
necessariæ sint istæ duæ alæ: cogitatio man-
dantis et promittentis Dei cum conditione
gratitudinis referendæ benefactori: et fiducia
mediatoris: quibus anima nostra ad Deum le-
uanda est, ut oratio nostra nubes penetret,
Deo placeat, et exaudiatur.

Hactenus de primo versu, sequitur se-
cundus.

Deus meus in te speravi, non
confundar, nec lætabuntur inimici
mei super me.

Cum dicit Psalmista, Deus meus, fidu-
cia singularis vox est, quæ sape Paulo in
versu

versu fu
orum e
peculia
pter pe
qui vi
plicare
tamen e
cat quo
propriu
tur.
noster.
excora
us. E
yaham,
in ore na
plena in
tur, In
aduersi
fugi ad
et boni
adhuc s
ffiam i
Non
mici
di met
dente

S A L M I   X X V.

adorduerunt,
est locus ubi
renovat Chri-
verum adoran-
t adorare pa-
cessus nisi per
In spiritu qui-
eum, qua fidu-
xitatus, & ni-
ritate vero, hoc
no alius verba

viximo, quam
agitatio man-
num conditione
tori: & fiducia
ra ad Deum le-
nubes penetret,

si, sequitur se

Speravi, non
ntur inimici

Deus meus, fidu-
sape Paulo in
vsi

vsi fuit. Tametsi autem unus est Deus Iude-
orum & Gentium, adeoq; totius mundi: tamen
peculiariter Deus dicitur Deus Ecclesiae, pro-
pter peculiarem promissionem, in qua Ecclesia
qui viuum membrum existit, potest sibi ap-
plicare quod est commune toti corpori. Neq;
tamen alijs adimit hoc pacto, dum sibi vendi-
cat quod commune est. nam per fidem cuilibet
proprium ita efficitur, vt alijs nihil detraha-
tur. Quare vt totius Ecclesiae vox est, Deus
noster, & pater noster, Ita singulis pijs recte
ex corde dicere licet, Deus meus & pater me-
us. Hinc est quod Deus dicatur Deus Ab-
raham, Isaac, Jacob &c. Hæc autem vox non
in ore nascitur, sed ex intimo cordis affectu, &
plena in Deum fiducia erumpit, vnde sequi-
tur, In te speravi, hoc est, in tota hac causa
aduersus aduersarium meum Saulem non con-
fugi ad humana præsidia, sed tua promissione
& bonitate fretus hactenus fui tutus. quare
adhuc spem habeo, vt sub tua protectione per-
sistam incolmis. atq; hoc est quod subiungit:
Non confundar, nec lætabuntur ini-
mici mei super me. In verbo confunden-
di metalepsis eſt. Consequens enim pro antece-
dente ponitur. Siquidem confundi dicuntur

C

qui

ENARRATIO

qui sua spe frustrati alijs sunt ridiculo , vnde fit vt iure afficiantur pudore , suisq; inimicis præbeant insultandi occasionem. Sensus ergo est : spe mea minimè frustrabor , cùm tu sis Deus meus , in quem , vt semper , in hac causa propter promissionem mihi factam , sperauit : ita & nunc spero. Obseruetur igitur hoc Enthymema. Deus meus in te spero , ergo non confundar. ergo non lætabuntur inimici mei super me , tanquam à Deo abiectus essent. Paulus videtur ex hoc Enthymemate conclusisse illud memorabile Axioma ad Rom. 5 : Spes non confundit . rectè enim colligitur : Ego spero & non confundar , ergo spes mea non confundetur.

Verum hīc discernendum est inter res de quibus extant promissiones vniuersales , vel personales , & res de quibus non extant promissiones in specie , quales sunt potissimum quæ ad hanc vitam pertinent , sine singularibus promissionibus . in illis firma est conclusio in specie , in his autem in genere tantum.

Cūm Job dicit , Etiam si occiderit me , in ipsum sperabo , ad vniuersalem promissionem respicit de salute animæ. Item cūm ait : Scio quod redemptor meus vivit , nihil omnino aliud vult dicere , quam quod hīc David dicit :

Deus

Deus
dicere
conter
cerofu
posseß.
ro, no
timent
enim n
adoran
tem ca
um
hanc
nam ,
Deus
mūr. n
cuerit
quod
Tyran
dentur
pla hu
clesiaſ
um fr
iudiſ
los , v
cruce
at te
racid

T S A L M I X X V.

liculo, unde
iusque inimicis
Sensus ergo
um tu sis De-
bac causa pro-
, sperau: ita
ur hoc Enthy-
go non confun-
uci mei super-
ffem. Paulus
onclusisse illud
Spes non con-
spero & non
infundetur.
n est inter res
riuerales, vel
extant pro-
tissimum que
ularibus pro-
clusio in spe-
im.
ciderit me, in
promissionem
cum ait: Scio
il omnino ali-
David dicit:
Deus

Deus meus in te spero, non confundar. quasi
diceret: et si autem nunc in corpore crucior,
contemnor ab uxore, & alijs amicis, iaceo hul-
cerosus, & scateo vermibus, priuatus sum
possessionibus & liberis: tamen quia in te spe-
ro, non confundar. Promisisti enim omnibus
timentibus te salutem, quam expecto. mentiri
enim non potes. Tres viri in Chaldea, iussi
adorare statuam Regis, hac freti fiducia arden-
tem caminum contemnunt. statuunt enim De-
um veracem esse, qui immarcessibilem post
hanc vitam promiserat suis cultoribus coro-
nam, ac si dicerent in caminum coniiciendi:
Deus noster in te sperauimus, non confunde-
mur. nam in extremo saltem die, si hic non pla-
cuerit tibi nos eripere de periculo, apparebit
quod nostra fiducia non fuerit vana: quando
Tyranni isti qui hic nos conantur perdere, tra-
dentur Diabolis aeternum cruciandi. Exem-
pla huiusmodi fiduciae plurima suppeditat Ec-
clesiastica historia, cuius lectio hunc praecepu-
um fructum ad fert, quod non solum exempla
iudicij et misericordiae Dei nobis ponit ob oculos,
verum etiam fortitudinis, patientiae sub
cruce, confessionis, & fiduciae in Deum habe-
at testimonia. De quo fructu exemplorum Sy-
racides in hanc sententia loquitur capite 2: Re-
C 2 spicite

ENARRATIO

Spicite ait in prisca retrò secula, & considerate quis suam in Domino fixit fiduciam & pudorem affectus est? Quis in timore eius permanxit & fuit derelictus? Quis eum inuocauit & fuit ab eo spretus? Nam misericors & clemens est Dominus, summaq; tūm misericordiae tūm patientiae, qui et peccata remittit, & salutem adfert in afflictionis tempore.

Abrahamo & eius posteritati promittitur terra Canaan, qua promissione fretus Abraham egreditur de terra Chaldea, & postea multis annis vagatur sine certis sedibus, interdum famem, interdum alia experitur incommoda, idq; multis annis, nihilominus tamen firmiter ex promissionis fide concludit suum semen occupaturum terram Canaan. Promittitur illi semen in quo benedicerentur omnes gentes, at ipse tandem & se effetum et uxorem sterilem experitur, credidit tamen promittenti Deo, vnde dictum est de ipso: Credidit Abraham Deo, & imputatum est illi ad iusticiam. Porro cum iam illi natus esset filius Isaac, de quo erant factae promissiones, iubetur ipsum mactare, obtemperat mandato, parat rogum, ligat filium, stringit gladium in filium, sed intus in corde retinet hoc Enthymema: Ego te Deus expecto, ergo non confundar.

dar. Promisisti mihi semen in hoc Isaac, igitur non frustrabor mea spe. Nam priusquam tuum verbum fasset, malitatus filius prodibit viuus de igni, ut tua stet firma promissio.

Simili fiducia hic David concludit. Electus erat a Deo in successorem Saulis, inunctus erat a Propheta ex mandato Dei in regem, sed quid fit? Saepè de vita periclitatur in aula Saulis, cogitur ad prophanas gentes se recipere, ab amicis saepè proditur, sed tamen in his angustijs et grauiissimis temptationibus concludit, Deus meus in te spero, ergo non confundar, atq; ita ex fide promissionum vniuersalium et personalium, res promissa in specie concluditur firma fiducia, quæ non fallit sperantem.

Verum quantum ad res huius vitae attinet, de quibus non extant promissiones in specie, fides concludit genus, et non speciem. David cum electus esset de regno a filio Absolone, cum Sadoch sacerdote loquens ait: Reduc arcam Dei in ciuitatem, si forte inueniam gratiam in oculis Domini, restituat me faciat q; me videre eam, et habitaculum eius. Et, si sic dixerit, non places mihi, ego paratus sum, faciat mihi quod bonum est in oculis suis. Quia hic David non habuit promissionem reductio-

ENARRATIO

nis in regnum, quo erat exutus propria culpa, fiduciam habet non in specie, ut restituatur regiae dignitati, sed in genere, ut Deus se non deserat, sed clementer tueatur. Est enim fiduciae vox, : faciat mihi quod bonum est in oculis suis. Sciuit enim Deum promissoe resipiscientibus veniam, ex cuius promissionis fide haec vox erumperbat.

Simili modo & nos in rebus spectantibus ad hanc vitam precantes concludamus ex promissione favoris Dei erga pœnitentes, quod si non eo modo quo cupimus nos exaudiat, certissime tamen faciet quod nobis bonum & commodum erit suo iudicio, qui non potest sperantes in se derelinquere, fiducia in illum nunquam quenquam sefellit.

Porro ne quis putet singulare priuilegium paucorum esse tali fiducia consistere, sequitur in tertio versu fundamentum quo haec fiducia nititur. Ita enim ait : Etiam omnes expectantes te non erubescunt. Dixit in superiori versu : Ego speravi, ergo non confundar. iam huius fiduciae causam reddit, transferens hypothesin ad thesin, tanquam ad consultationem, ex qua cause definitio dependet. Esaiæ 49. Ipse Deus revocat Ecclesiā à cogitationibus mundanis ad hoc fundamentum seu consultationem.

tatio
tui,
terra
dum t
us, q
ta dist
non s
num i
huma
dame
spect
sulta
confus
rietate
omnes
fident

tortu
ritet,
tum I
fide a
surgi
(hoc
vera
frus
&
fare,

PSALMI XXXV.

cationem. Ita enim ait : Et erunt reges nutricij
tui, & reginæ eorum nutrices tuæ. Proni in
terram incuruabunt sese tibi, & puluerem pe-
dum tuorum lingent. & scies quòd ego Ieho-
ua, quia non pudefient expectantes me. No-
ta distributionis Omnis, qua vtitur Psalmista,
non solum ad omnes status, & quasvis homi-
num conditiones, sed ad omnia indiuidua in
humana natura referenda est. hoc igitur fun-
damentum seu principium omnibus pjs in con-
spectu esse debet, quod est vt dixi, veluti con-
sultatio quedam, ad quam fluctuantis animus
confugiet, vt non succumbat temptationum va-
riete, sed invictus potius persistat aduersus
omnes tentationes quibus infestatur, & ad dif-
fidentiam sollicitatur.

Si caro aduersus te surrexerit, examina
cor tuum, ac vide an vlla scintilla fidei ibi la-
titet, si senseris fidei scintillam, implora Spi-
ritum Dei quò magis excitetur, atq; ita excitata
fide aduersus carnem ex hac consultatione in-
surgito : Nulli expectantes Deum erubescant,
(hoc est, apprehendentes promissiones Dei
vera fide, et expectantes salutem vera fide, non
frustrabuntur sua spe) Ergo expetto Deum,
& certissimè statuo ipsius promissiones ratas
fare, non igitur confundar.

C 4

Ad

ENARRATIO

Ad eundem modum in alijs temptationibus faciendum est, et præcipue in agone mortis. Tunc enim omnium maxime praxis huius consultationis erit necessaria.

Cæterum ne quis seipsum spectro fidei fallat, obseruanda est antithesis, quæ fundamento fiduciae opponitur, videlicet erubescunt præuaricantes temere. Ex hac enim antithesi per locum à contrarijs facile monstrari potest, ubi vera fides in corde habitet, et ubi spectrum fidei se tantum in oculos ingerat. Nam duo genera hominum hic notantur: quorum alij veram fidem habent, alij spectrum fidei fascinantur. Illi non erubescunt: hi autem erubescunt, id est, vana sua spe lactati confundentur. Expectantes te nō erubescunt. Hic quum expectantes Deum et præuaricantes, opponuntur, debet obscurior pars per clariorum explicari, et ab ea veluti lucem mutuari. Quoniam igitur non est difficile iudicare, quinam dicantur præuaricantes, ex eo petemus definitionem eorum, qui verè Deum expectant, et non pudecent. Sunt autem absq; omni dubio præuaricantes temere, qui cùm à Deo defecerunt, non verentur nec Deum, nec homines offendere, tametsi nullo danno aut iniuria

iuria laceſſiti. Eſt enim illis perinde ſiue beneſiue maleſ faciunt, adeò ſecurè ſine ſenſu peccati, & iudicij Dei viuunt. Verbum Hebrei-um Habogedim à veste ſumptum videtur, quæ facilè induitur & exuitur. Ut igitur veſtis qua quis viuitur facilè exuitur, ita illi temerè exuunt fidem erga Deum & amicitiam erga homines, ut quem antè amarunt, iam ſine cauſa, id eſt, nulla laceſſiti iniuria odio profequantur. hoc ſenſu videtur Ieremias uſus hoc verbo Threnorum 1. ubi ita ait: Omnes amici eius preuerunt eam, & facti ſunt ei in inimico. In Hebræo eſt Bagedu, quod verbum, ut dixi, à veste ſumptum eſt, ac ſi diceret Prophetam: qui prius uſi ſunt amicitia Ierusalem, iam eam amicitiam exuerunt, poſtquam Ierusalem viuta ab hostibus iacet, & calamitatibus plurimiſ obruitur. Praeuaricantes igitur temerè erunt qui ſcientes & volentes peccant, viuuntq; ſine pœnitentia. Hos dicit Prophetam confundi ſeu pudeſieri, quod ſanè mirum non eſt, quia ſpectrum fidei tantūm habent, & non viuam fidem. Vina enim fides nullo modo ſtarre potest cum mala conſientia. repulſa enim conſientia, ut Paulus loquitur, naufragium fidei fit.

*Est igitur firma demonstratio in Theo-
C 5 logia.*

ENARRATIO

logia. Quorumcunq; opera sunt impia et mala,
illi quoq; impij, mali, et vacui fide sunt. Opera
Neronis sunt impia et mala. Ergo Nero im-
pius et malus fideq; vacuus est. Non enim
sufficit oris professio, nisi facta respondent ver-
bis. Nam ad Titum scribit Paulus: Deum
profitentur se scire, sed factis negant, cum sint
abominabiles, et immorigeri, et ad omne opus
bonum reprobi. Ex his igitur manifestum est,
quinam dicantur præuaricantes temere, qui
bus opponuntur expectantes Dominum, ut qui
no præuaricentur temere, id est, qui tales sunt,
ut a Deo non deficiant, nec scientes nec volen-
tes peccent, sed retineant fidem et bonam con-
scientiam, peccatum fugiant, et habeant per-
petuò proæresin recte beneq; agendi, ne vel
Deum quem timent offendant, vel homines læ-
dant, quos ut membra corporis eiusdem com-
pleteuntur. Qui huiusmodi sunt, habent ve-
ram et viuam fidem, quorum spes non confun-
det. de hisce Psal. 130. loquitur cum inquit:
Expectet Israel Dominum, quia cum Domino
est misericordia, et multa apud eum redem-
ptio. Hi ergo soli possunt subsumere sub prin-
cipio dato: Nulli expectantes Dominum fru-
strabuntur sua spe, Ego David expecto De-
um. Ergo nequaquam frustrabqr mea spe.
Pre-

Prec-
lam,
catu-
modo
candi-
habes
cipio
conclu-
dentia-
dar.
ti, si
tum
miter-
rum o-
ricant
quori
culpa
colloc-
taer
quare
ge 6.

mus,
pitis
enda-
catio

PSALMI XXV.

ripia & mala,
le sunt. Opera
rgo Nero im-
t. Non enim
espondent ver-
aulus: Deum
egant, cum sint
et ad omne opus
manifestum est,
es temere, qui
minimum, ut qui
qui tales sunt,
tes nec volen-
& bonam con-
& habent per-
igendi, ne vel
vel homines le-
eiusdem com-
nt, habent re-
pes non confun-
ur cum inquit:
via cum Domino
ud eum redem-
sumere sub prin-
Dominum fru-
id expecto De-
abor mea spe.
Pre-

Precaturus igitur Deum adhibeat hanc regu-
lam, qua nulla certior esse potest: Si odis pec-
catum, si configuis ad misericordiam, si habes
προάγεσιν rectè faciendi, si propositum pec-
candi in animo nullum remanet, viuam fidem
habes, & potes audacter in Christo ex hoc prin-
cipio aduersus Sathanam, mundum & carnem
concludere: Expectantes Deum non confun-
dentur, Ego expecto Deum. Ergo non confun-
dar. Contrà autem si non tangeris sensu pecca-
ti, si propositum habes peccandi, spectrum tan-
tum habes fidei. Quare frustra fundamento hoc
niteris, quia inter prævaricantes censeris, quo-
rum oratio est abominatio coram Deo. Prævar-
icantibus Deum temere, adiungo hypocritas,
quorum vita etsi videtur sancta, & mores in-
culpati, tamen quia suis virtutibus fidunt, &
collocant salutis fiduciam in meritis, à via re-
cta errant, ac spoliant Christum debito honore,
quare & illorum preces sunt irritæ. De his le-
ge 6. caput Matthæi.

Hactenus de prima parte Psalmi dixi-
mus, iam breuiter doctrinas seu locos huius Ca-
pitis notabimus. Sunt autem hi loci præcipui.

Primus, ad quem precibus fit configi-
endum, nempe ad Deum ipsum, cui soli inno-
cationis cultus debetur.

Secun-

CARRATIO

Secundus, definitio piæ orationis, vide-
licet quòd sit eleuatio animæ ad Deum ex fidu-
cia promissionum diuinarum.

Tertius, quòd verè Deus exaudiat in-
nocentes iuxta suas promissiones.

Quartus, quòd illi soli orare rectè possint,
qui agunt pœnitentiam, & abiecerunt propo-
situm peccandi.

Quintus, quòd hypocrites & criminosi
orare non possint.

SECUNDÆ PARÆ
PSALMI.

4 *Vias tuas Domine demonstra
michi, semitas tuas doce me.*

5 *Dirige me in veritate tua, & do-
ce me: quoniam tu es Deus sa-
lutis meæ, te expecto tota die.*

6 *Reminiscere miserationum tua-
rum Domine, & misericordi-
arum tuarum, quoniam à secu-
lo sunt.*

Deli-

PSALMI XXXV.

7 Delicta iuuentutis mee & trans-
gressiones meas ne memineris,
secundum misericordiam tuam
memento mei tu propter boni-
tatem tuam Domine.

HÆc secunda Psalmi pars precatio est ar-
dentissima. Ut enim in prima parte præpa-
ravit se ad precandum David, concepta in De-
um fiducia, ex promissionibus diuinis: Ita in
hac secunda parte ardenter precatur se à
Deo doceri, dirigi, & sibi ignosci, idq; non sua
ob merita, sed ob Dei misericordiam qua per-
petuò durat. hæc precationis summa est. Nunc
altius singula perpendamus.

Primum dicit vias tuas Domine de-
monstra mihi, vel ad verbum ex Hebræo: Vi-
as tuas notas mihi fac, vel fac me scire vias
tuas. Ut autem quæ sint viæ Dei planius in-
telligatur, vsus huius vocis, viæ, in scripturis
nobis explicandus est. Via igitur propriè est
qua itur de loco in locum. hinc metaphorice
transfertur vocabulū, vt via sit vitæ ratio, in-
stitutum, & mos actionū, ex quo natæ sunt hæ-
loquendi formulæ: via hominis, via Dei, via
mortis, via vitæ, via iustorum, via peccato-
rum,

ENARRATIO

rum. Hæc et si facilima sunt obseruata meta-
phora, tamen placet ea fusius declarare, ac pri-
mùm de via hominis, & deinde de vijs Domini
dicemus.

Via hominis in genere est ratio institu-
tioque, vitæ hominis quam viuit, vnde omnes à
die nativitatis ad extremum usque, viatores, ho-
spites, & peregrini dicimur. & dicitur via
propter terminum à quo, medium, & termi-
num ad quem. Nam hac via itur ab hac vita
per actiones vel ad mortem, vel vitam. Si ma-
læ sunt actiones, per eas itur ad mortem, si
piæ, ad vitam. Non quòd opera & actiones
nostræ mereantur vitam, sed quia sunt via vi-
tae, seu, vt Bernhardus loquitur, Opera nostra
non sunt causa regnandi, sed via regni. Ful-
gentius hoc modo: Vita hominis via eius, qui
malè viuit, viam tenet erroris, qui bene viuit,
viam graditur veritatis. hinc patet quòd via
hominis sit duplex, una vitæ, altera mortis:
illa iustorum, hæc peccatorum à Davide ap-
pellatur.

Iustorum via duplex est, una fidei, al-
tera obedientiæ. Fidei via Christus est, quæ
sola subducit homines in cœlum. hic illud Chri-
sti: Ego sum via, veritas, & vita. qui ergo

m

T S A L M I X X V.

Seruata metu
clarare, ac pri
de vijs Domini

est ratio insitu
, vnde omnes l
sq; viatores, ho
. & dicitur via
dium, & termi
nitur ab hac vita
vitam. Si ma
ad mortem, s
ri & actiones
via sunt via vi
ur, Opera nostra
ia regni. Ful
uis via eius, qui
qui bene vivit,
patet quidem
, altera mortis:
n à Davide ap

st, vna fidei, al
Christus est, que
n. buc illud Chri
tua. qui ergo
m

in Christo per fidem manet, non aberat, quia
in via est: non fallitur, quia in veritate est:
non moritur, quia in vita est. Et Cyrillus,
*Via sancta & pura qua itur ad supremam ci
uitatem Christus est. Obedientiae via est con
formatio vitæ hominis ad voluntatem Dei iu
xta ipsius voluntatem, quantum id quidem in
hac naturæ imbecillitate fieri potest. hinc sunt
hæc scripturæ dicta: In præceptis meis ambu
late. Et, Beati immaculati in via, qui ambu
lant in lege Domini: hoc est, qui hanc viuunt
vitam, ea faciunt, quæ doctrina cœlestis præci
pit atq; mandat. Et reuerti & auerti: vt re
uertimini ad me. Reuertatur vnuſquisq; à via
sua mala, & auertatur à via sua impia. Hæc
iustorum via & hominis dicitur & Dei. ho
minis quidem quatenus in ea ambulat, Dei ve
rò quatenus à Deo præcepta est eiq; placet.*

Peccatorum via carnis via dicitur, cùm
ex diffidentia homo malè viuit contra volun
tam Dei. Hæc via multis verbis describitur
ad Rom. 1. & 2. Psal. 14. ad Ephe. 4. ad Ga
lat. 5. & alijs multis scripturæ locis, quos bre
uitatis gratia prætereo, & tantum annotabo
viarum peccatorum ordines, qui sunt tres:
quorum singuli habent 4. gradus.

In

ENARRATIO

In prima ordine sunt hi gradus: Cogitatio rei illicitæ, affectus cogitatione irritatus, consensus ab affectu exortus, & actio consentientis.

In secundo ordine est primo loco mala conscientia, quæ sequitur actionem pramam, ut fumus incendium, contemptus Dei, quo ipsius maiestas nihil fit, Idolatria seu Epicurismus, contemptus Dei iustissima pœna, & vniuersalis iniusticia, qua fit ut homines præcipites ruant tanquam phrenetici in omnia flagitia aduersus Deum, aduersus homines, & aduersus hominis dignitatem.

In tertio ordine primo loco est mens reproba, quæ peruerso iudicio de omnibus rebus iudicat, atq; adeò omnem religi nem in dubium vocat, ut legimus de Pontifice Romano Paulo Quarto. Mentem reprobam sequitur ἀπαλγχσια seu dedolentia, videlicet cum homini, ut Paulus loquitur, cauterio resecatur conscientia. Hanc ἀπαλγχσιαп sequitur finalis impenitentia, cuius fructus in agone mortis est desperatio: qua nihil tristius, nihil acerbius cogitari potest. atq; hæ sunt viæ peccatorum, quæ deducunt homines ad æternos cruciatus.

Iam

PSALMI XXV.

Iam per antithesin ordines viarum iusto-
rum, eorumq; gradus ordinemus.

In primo ordine erunt, pia cogitatio,
affactus cogitationi respondens, consensus vo-
luntatis pius, & actio congruens cum cogita-
tione, affectu & consensu.

In secundo ordine erunt bona consci-
entia dulcissima senectutis nutrix (vt ait Pin-
darus) ardentior amor Dei, purus cultus Dei,
& vniuersalis iusticia, qua in omnibus studet
recte pieq; agere.

In tertio ordine erunt mens recte do-
cta, & quotidie crescens in sapientia & pru-
dentia spirituali, dolor ob quemlibet vel mini-
mum lapsum per ignorantiam & infirmitatem
commissum, perpetuum sanctitatis studium, &
gaudium spiritus inenarrabile, quo in Deo pius
acquiescit, & certò expectat finem fidei, qui
est salus animarum. Hæ sunt iustorum viæ,
& beati qui ambulant in ijs. Quicunq; ergo sa-
lutis suæ cogitatione tangitur, relinquat viam
mortis, & querat viam vitæ per I E S V M
C H R I S T V M, nec ob peccata commissa de-
spiceret. nam scriptum est Ezech. 33: Impietas
impij non nocebit ei in quacunq; die conuersus
fuerit ab impietate sua.

D

Hinc

ENARRATIO

Hinc etiam intelligi potest cur via interdum pro quavis secta, vocatione, more, consuetudine, constituto accipiatur, quemadmodum in actis Apostolicis videre est.

Placet & hoc annotare, quod Theologi distinguant viam à semita: Per viam quidem mandata ea peragenda intelligentes, quae uniuerso generi mortalium data sunt, qualia sunt ea quae in Decalogo præcipiuntur. Per semitam verò quae huic vel illi personæ ex officij conditione præcipiuntur.

Viae Domini non uno modo accipiuntur. nam interdum præcepta & promissiones Dei, viæ Domini dicuntur, ut in præsentि. Psalmo, Vias tuas Domine fac me scire. Item, Fac me viare in veritate tua. Interdum affectus Dei, voluntatem & morem agendi significant, ut cum hic dicitur: Uniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Item Psal. 145. Iustus est Dominus in omnibus vijs suis, & misericors in omnibus operibus suis. Interdum conformatiōnem vitæ hominis iuxta voluntatem Dei, quae in ipsius verbo nobis commendatur, ut cum dicitur Gene. 19: Scio quod præcepturus sis filijs tuis ut custodiant vias Domini, & faciant iudicium & misericordiam. Hoc pacto in hominibus pijs viæ Domini sunt fides

fides,
record
timore
Deo, a
redeam
Dom
mini si
mini,
Nam
ne fide
ad ma
Etum:
non fa
cum pe
petit fi

petit,
huius p
dicit:
mibi.
Tum:
doce
tiam
petiti

S A L M I   X X V .

fides, spes, charitas, patientia, iusticia, misericordia, veritas, & aliae virtutes ex fide & timore Dei manantes, quae ut præcipiuntur à Deo, ita illi summè placent.

His de vsu vocabuli breuiter indicatis redeamus ad textum. *Vias tuas* (inquit) **Domine demonstra mihi.** hic viae Domini significant promissiones & mandata Domini, quæ requirunt fidem & obedientiam. Nam scire promissiones, & tenere mandata sine fide & obedientiae studio, obligat hominem ad maiora supplicia, iuxta illud Domini dictum: *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens vapulabit plagis multis.* Quare cùm petit David instrui in vijs Domini, simul petit fidem & prestanti facultatem.

Porro cùm ter eandem precationem repetit, licet diuersis verbis, necesse est magnas huius precationis causas subesse. Primum enim dicit: *Vias tuas Domine demonstra mihi.* deinde: *Semitas tuas doce me.* Tum: *Dirige me in veritate tua, & doce me.* Quæ onnia eandem omnino sententiam habent, & referri debent ad tres primas petitiones Dominicæ orationis. Nam nomen

D e s   D e i

S N A R R A T I O

Dei sanctificatur efficaci noticia Dei. Regne
Dei per fidem aggregamur : & obedientiae
studio voluntati Dei respondere conamur.
Efficax autem noticia significatur vocabulo
veritatis. Nam Hebreis verba noticie per
synechdochē sēpe simul significant affectus se-
quentes noticiam. hinc est quod Emeth, quo
verbo hic vtitur David, significet non tantum
verbum Dei verum & immotum, & promissio-
nes gratiae certissimas, verum etiam firmum
assensum verbi, et promissionum diuinarum, fi-
dem, cum qua fide coniuncta est obedientia er-
ga Deum cum bono proposito. Opponitur pro-
inde veritas non solum opinionibus & menda-
ciis omnium hominum & diabolorum, verum
etiam hypocrisi cum fidei tum operum. Is pro-
inde dirigitur in veritate Dei, cui certo per-
suasum est de infallibili veritate verbi Dei,
cuiq; ex fide hoc unicum in votis est, ut suam
vitam & mores ad regulam veritatis compo-
nat, crescatq; quotidie in omni cognitione &
sensu.

Quae sunt causæ huius ardentiſſimæ
precationis toties iteratæ? Etsi multæ huius
rei causæ sunt, tamen nos tres potissimum no-
tabimus. harum prima est: homo suo carnali
indicio relitus, nihil recte iudicat de Deo:
nib;.

nihil
arua
pellu
mara
luxu
Dei.
rente
opus
error
Dei
tem
steti
tium
terna
Nam
ritus
cit, I
nid
rum
quasi
temp
quos
cessit
fran
sunt
har
via

P S A L M I X X V.

nihil certi nouit de voluntate Dei , sed instar
arundinis nunc hic, nunc illuc opinionibus im-
pellitur, id quod satis ostendunt furues pluri-
marum sectarum, et hæreticorum. Homo enim
tuxiñðe non percipit ea que sunt Spiritus
Dei. Ut igitur non circumferamur quo quis
vento doctrinæ , & agitemur varijs opinionib.
opus est nobis doctrina cœlesti , quæ sola omni
errore caret , quæ sola nos dicit ad sacrarium
Dei , ubi & ipsum Deum & ipsius volunta-
tem cognoscamus. Secunda causa est , ut te-
stetur David opus esse in Ecclesia voce docen-
tium & magisterio Spiritus sancti , qui ad ex-
ternam verbi prædicationem efficax est.
Nam cum homo voce docetur externa , & Spi-
ritus sanctus doctrinam in corde efficacem fa-
cit, Theodidactos dicitur. Non vult ergo Da-
vid ut more Enthusiastarum & Anabaptista-
rum queramus reuelationes extra verbum ,
quasi illi censendi essent Theodidacti , qui con-
tempto ministerio verbi , per afflatus , nescio
quos , furere videantur. Tertia causa est ne-
cessitas. Nam ut solæ viæ Domini , quæ mon-
strantur in Propheticis et Apostolicis scriptis ,
sunt viæ ad vitam & salutem : ita sine noticia
harum viarum rectâ properant homines per
viam erroris ad certissimum interitum.

D 3   Hinc

E N A R R A T I O

Hinc ergo patet et quo in loco habere nos oporteat ministerium verbi, et quo affectu erga eos deceat nos esse praeditos, qui has vias in scholis et templis monstrant, et qua animi promptitudine par sit ut verbum Dei audiamus, sine quo vias Domini ignorare necesse est. Hoc proinde David exemplum meritò mouere deberet non solum reges et principes, ut et ipsi peterent se doceri vias Domini, et conseruari puritatem doctrinæ in scholis et in templis; verum etiam patres familiæ omnes, ut hanc curam potissimum haberent, ut sui liberi in vijs Domini rectè instituerentur, ac vitam suam ad normam viarum Domini formarent.

Sequitur ratio petitionis: Quoniam tu es Deus salutis meæ, te expectavi omni die. Hæc ratio petitionis sumpta est à fine spei, quæ ex noticia viarum Domini et promissionum diuinarum nascitur: et habet scopum salutem, cuius autorem Deum agnoscit. Nam Deus salutis meæ, nihil aliud est, quam Deus qui est author et dator salutis meæ, sive Deus saluator meus. Quid significetur expectandi vocabulo supra in prima parte Psalmi dictum est, videlicet quod expellatio

sis

P S A L M I   X X V.

fit certa fiducia diuinarum promissionum, quæ
fiducia nota piorum est, et habet semper con-
iunctum propositum piè recteque agendi. Per sa-
lutem hic intelligit tūm salutem corporis, tūm
æternam animæ et corporis salutem, qua ne-
quaquam frustrabuntur qui promissionis fidem
usque ad finem retinent.

Huius salutis collatio cum damnatione,
in quam iusto Dei iudicio omnes non conuersi
incurrent, ut meritò in nobis excitare deberet
amorem verbi Dei, fidem, patientiam, dilecti-
onem Dei, et proximi atque alias virtutes, ita
contraria, impios aut ad pœnitentiam impellere
deberet, qua redirent a suis vijs peruersis, aut
metum impendentis iustissimi iudicij ipsis in-
cuteret. Nam ut finis fidei et obedientiae ex
fide præstitæ est benedictio Dei salusque animæ
et corpori, ita diffidentiae et inobedientiae ex
ea natæ finis est maledictio, et ad æternam
mortem condemnatio, quæ sanè mors non erit
sensus expers et priuatio vitæ naturæ, quod
haud dubiè omnes impij optarent, sed est per-
petuus animæ et corporis cruciatus, et priua-
tio vitæ, gratiae et gloriæ beatorum, quæ est
Deus ipse. Vnde Augustinus: Sicut vita cor-
poris anima est, ita vita animæ Deus est. Si-
c ut corpus exspirat dum amittit animam, sic

D 4   anima

ENARRATIO

anima exspirat dum amittit Deum. Deus amissus mors animæ, anima amissa mors corporis. hinc ergo manifestum est, quanta cura salutis consequenda hominibus esse deberet.

Sextus versus exordium consolatorium habet petitionis remissionis peccatorum, quæ sequitur in septimo. Exordiolum est: Remiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt. Hic rursus fundamentum fiduciae sternit, unde erigitur inter precepsandum animus. nam ex cogitatione misericordiae Dei concipitur fides, & confirmatur fiducia remissionis peccatorum. cùm ait: quæ à seculo sunt, sensus est, ut exprimitur Psal. 103: Misericordia Domini ab æterno usq; ad ad æternum super timentes eum. Extendit enim se misericordia Dei ad omnes omnium ætatum homines, seu ut Canticum virginis habet, in progenies progenierum, scilicet eorum, qui timent Deum, & ad ipsum configunt vera fide. Quare non est quod quisquam se de eorum numero eximat, quos Deus decreuit salvare, sed potius se includat in uniuersalem promissionem misericordie, qua Deus omnes,

0
T S A L M I X X V.

Deum. Deus
nissa mors corpo-
rum, quanta cura sa-
esse deberet.

in consolatorium
peccatorum, qua-
num est: Remi-
tuarum Do-
rum tuarum
russ fundamen-
igitur inter pre-
statione miseri-
cõi confirmatur
n. cum ait: qua
exprimitur Psal.
b aeterno usq; ad
rum. Extendit
omnes omnium
um virginis ha-
, scilicet eorum,
sum confugium
i qui quam se de-
cens decrevit sal-
in ieiunia Iesum
ua Deus daret,

vt Syracides loquitur, complectitur homines,
neq; quisquam est qui non sit expertus argu-
menta bonitatis Dei erga se, vnde Job non ex-
iguum in sua calamitate consolationem habet:
Manus, inquit, tuae finxerunt me, & fecerunt
me omni ex parte, & disperdis me? &c. Etsi
autem Job in maximo luctu fuit, & horrendis
tentationibus concutiebatur eius animus, ta-
men recolens priora beneficia Dei sibi præstata
sustentat se, & paulatim in eo præteritorum
beneficiorum cogitatione crescit fides. Ad
eundem modum & nos reuocemus in memori-
am Dei prisca beneficia, & præcipue quod no-
bis in lucem editis per baptismum obsignauerit
gratiam & misericordiam, à quo fœdere non
recedet seruata conditione, ex parte hominum,
quam pactio requirit. quia perfectè bonus est.
Nam πᾶς ἀγαθὸς ἴσχει φύσις, id est,
Omne bonum aequalē naturam habet. Proin-
de hæc firmissima demonstratio est de fauore
Dei & benevolentia erga nos. Hactenus mihi
Deus multa temporalia & spiritualia contu-
lit beneficia. Igitur etiam in posterum mihi
benefaciet. Hæc conclusio fidei est. qui autem
fide carent, suapte culpa pereunt. Nam ut
Deus misericors est erga omnes fideles, ita iu-
sus index omnium impiorum erit.

D 5 Perro

S N A R R A T I O

Porro cùm petit vt Deus reminiscatur
& vñq̄wπoπάδεα est. Deus enim reuera omni-
um præteriorum , præsentium , & futurorum
perfectissimam habet noticiam, adeò vt nullius
obliuisci possit, cùm omnia sint nuda & aperta
coram oculis eius. Verùm hac forma loquendi
vñsus est David propter homines , qui putabant
Deum oblitum fuisse promissionum , quas Da-
uidi de regno fecerat. Possimus etiam dicere
metalepsin esse, qua antecedens pro consequen-
te ponitur. Ut enim nouisse pro approbare , ita
reminisci pro curam gerere , tueri , & secun-
dum misericordiam conseruare atq; adeò salua-
re ponitur.

Petitio remissionis peccatorum sequi-
tur : Delicta iuuentutis meæ , & transgressio-
nes meas ne memineris, hoc est, Ignosce pecca-
tis meis cùm originali, tūm actualibus omni-
bus. Ut autem recordari peccatorum est ea im-
putare & punire : Ita non recordari , seu non
meminisse est peccata delere, tegere, & condo-
nare. Sic Dominus apud Esaiam loquitur cap.
43 : Ego ego sum ipse qui deleo prævaricatio-
nes tuas propter me , & peccatorum tuorum
non recordabor. Hic delere peccata & recor-
dari peccatorum opponuntur , vnde colligitur
quòd non recordari seu non meminisse accipia-

tur
pecc
um
nat,
autem
Nam
fici
vpo
pecca
Etsi
ad p
Del
mita
dum
renat
scien
quod
alium
no sp
catum
pecca
gnan
mitti
corpo
tash
obte
statu

tur per metalepsin pro delere & condonare peccatum. Meminit autem hic David duplicitum peccatorum: alia inuentutis delicta nominat, alia appellat transgressiones. Differunt autem haec causis efficientibus potissimum. Nam delicta ab ignorantia & infirmitate proficiuntur, sub quo genere originale colloco, utpote fontem aliorum. Transgressiones sunt peccata quæ scientes et volentes committimus. Etsi autem utrumq; genus sua natura obligat ad poenam, tamen permagnum est discrimin. Delicta enim seu peccata ignorantiae & infirmitatis nec fidem extinguiunt, nec spiritum sanctum excutiunt, nec conscientiam vastant in renatis, quemadmodum ea peccata faciunt quæ scientes & volentes committimus. Hinc est quod Paulus aliud peccatum regnans appellat, aliud non regnans, sed dominum & veluti freno spiritus subiectum. Ne regnet, inquit, peccatum in mortali vestro corpore, ut obediatis peccato in cupiditatibus corporis. Est ergo regnans peccatum, cum voluntas hominis se submitit peccato ad obediendum concupiscentijs corporis. Non regnans autem, quando voluntas hominis opponit se imperio peccati, & non obtemperat concupiscentijs corporis, sed relinetur per spiritum fidei, Etsi autem omne peccatum

ENARRATIO

catum voluntariū regnans dicitur, tamen tria
sunt peccatorum genera, quæ per excellentiam
peccata dici possunt, de quibus Sapiens in hanc
sententiam loquitur: Duo sunt hominū genera
quæ peccata multiplicant. Tertium etiam quod
iram importat. Anima cœstuans tanquam ar-
dens ignis, qui non extinguitur donec absumat-
tur: homo scortator in corpore carnis suæ non
conquiescit donec ignem accenderit: quiuus ci-
bus suavis est homini scortatori, non cessabit
donec intereat: tum thori sui homo temerator
sic animo secum cogitans, quis me videt? tene-
bris circumseptus sum, parietibus occultus,
nec quisquam me videt. quidnam metuam?
peccata mea non curat altissimus. Hic Sapiens
tria dominantium peccatorum genera recitat.
Primi generis sunt prauæ animi cupiditates
cœstuantes, ut ira, odium, auaritia, ambitio, &
cæteræ immoderatæ affectiones, quæ in animo
hominis veluti in fornace accensæ sunt. Secun-
di generis sunt libidines omnes consuetæ extra
coniugium, quæ indies magis magisq; veluti
flamma quædam exardescunt. Tertiij generis
est eorum qui declinant à thoro legitimo, & se
ad alienas conuertunt. Hæc tria dominantium
peccatorum genera cùm comparantur igni &
incendio seu flammæ ardenti, nequaquam ex-
tingui.

ingui
Eto re
eatiō
lo caus
medici
peccati
maloru
reamu

verbis
uit qu
quibus
lum mu
statis ae
tumaci
aliquan
cientes
In hisce
minauer
num gr
secution

itidup
via, ri
peccati

PSALMUS XXX.

Qui possunt, nisi verbo Dei et Spiritu san-
cto reprimantur.

Porro ut maius in nobis excitetur peccati odium, duo hic ascribam. Primum ex Paulo causas peccatorum annotabo, quo prudentius medicina adhiberi possit. Deinde, quae mala in peccati ratione concurrunt indicabo, ut horum malorum cogitatione a peccando magis absterreamur.

Causae peccatorum ad Ephe. 2. hisce verbis enumerat Paulus: *Et vos conuincitur qui eratis mortui in delictis et peccatis, in quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris spiritus nunc operantis in filiis consumacae, in quibus et nos omnes versati sumus aliquando, in concupiscentiis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis et cogitationum.* In hisce Pauli verbis, si ea diligentius examinauerimus, habemus causas peccatorum omnium grassantium in hac vita, quas iuxta consecutionis ordinem digeram.

Prima igitur peccatorum causa est cupiditas carnis, id est, carnis concupiscentia, videlicet originalis et passiva, quae etiam peccatum Originale dicitur. hoc omnis mali prima

tur, tamen trier excellentiam
Sapiens in hanc
t hominum genera-
tum etiam quod
ns tanquam ar-
er donec absolu-
re carnis suanu-
nderit: quinus di-
ori, non cessabit
homo temeratu-
me videt? tem-
tibus occultus,
dnam metuam?
us. Hic Sapiens
n genera recitat,
mimi cupiditates
ritia, ambitio, et
ies, que in animo
ensae sunt. Secun-
des consuetae exiu-
is magisq; veluti
t. Tertij generis
ero legitimo, et
ria dominantium
parantur ignis
, nequaquam ex-
tingui

E N N A R R A T I O

prima radix est, & omnium viciorum mater
fæcundissima.

Secunda causa est diabolus tunc & aegrotus,
hoc est, viciosæ naturæ prava cogitatio & ra-
tiocinatio, videlicet cum ea quæ carni placent,
ratiocinamus ex cupiditatis principijs contra-
rectæ rationis dictamen. Nam cum diabolus
facultas sumit sibi hoc principium monstratum
ab innata concupiscentia: Quæ delectant, quæq;
naturæ suavia sunt, sunt expetenda & sectan-
da: homo miserè deceptus in omnia volunta-
tum genera veluti præcipitatur, nihil, aut pa-
rum cogitans de hominis excellentia & digni-
tate, sed fœdè se infra vilissimas bestias abiici-
ens. hinc Epicuri schola initium cœpit, quæ
utinam non plures haberet discipulos quam
Christi schola. Etsi autem fuerunt Philosophi
excellentes, ut Socrates, Plato, Aristoteles,
Plutarchus, & alij plurimi, qui scholam Epi-
curi condemnarunt, tamen parum effecerunt,
quia nec originem, nec remedium mali humanae
naturæ innati nouerunt. Multi quidem ex
scintillis hominibus insitis de honestis & tur-
pibus nouerunt, quod illa his sint præferenda,
Tamen euentus docuit quam miserè decepti
sint. Nam nemo inter eos Philosophos fuit,

qui

Qui non aliquo singulari flagitio fuerit confusatus.

Tertia causa est δεληματής σαρκός,
id est, voluntas carnis, hoc est, προάγεσις et
consensus, in ea, quae τὸ διανοῦντόν concludit
ex concupiscentiae principijs. hæc voluntas con-
summatio peccati est. atq; ita videmus quomo-
do se habeant in peccati ratione partes animæ
διανοῦντόν et ὄψεων: illa quidem vim cogi-
tandi et ratiocinandi habet, sed propter con-
cupiscentiam innatam cæca et ignara est, do-
nec à Domino illuminetur, ac doceatur: hæc in
appetendo posita est, sed propter originale ma-
lum, est immoderata et dissoluta, nisi à Domi-
no regatur et contineatur. Quia autem ex his
duabus facultatib. peccata omnia manant, Sa-
piens meritò precatur in hunc modum: *Quis ca-*
stigationem cogitationi meæ adhibeat, et cor-
di meo sapientem institutionem, ne ignorantiae
meæ multiplicentur, et peccata mea permicio-
sam accessionem faciant. Quod autem castiga-
tionem cogitationi adhiberi cupit Sapiens, ra-
tio est, quia hanc primam actualis peccati cau-
sam agentem agnoscit. Deinde quia homo non
poteſt facilius ſeipſum cognoscere, quam ex co-
gitatione propria, et ſui animi conscientia.
bius est quod in alio loco Sapiens dicit: Quem-
admo-

NARRATIO

admodum fordes in excusso cribro remanent :
ita spurcitia hominis in cogitatione ipsius. For-
nax probat vasa figuli , homo verò in cogitati-
one probabitur.

Quarta causa δύωπ το κόσμου τότου
seculum mundi huius , hoc est , mores hominum
sceleratissimi . Nihil enim magis mouet quam
multorum exempla , præsertim in deteriorem
partem . Vnde rectè ab Agapeto dictum est :
ἢ νακη συνήδεια πονηρίας ψυχή , hoc est , mala
consuetudo malicie pabulum est .

Quinta est princeps aeris , qui et mul-
tas occasiones et multa scandala obiicit homi-
nibus , ut eos præcipitet in foueam exitij .

Has causas cum pijs cogitant , armabunt
se spiritualibus armis aduersus mundum , car-
nem , et Sathanam , et simul cogitabunt quan-
ta mala peccatum , præsertim voluntarium se-
cum adferat , quæ cogitatio non parum facit ad
retinendos homines in timore Dei . Etsi autem
profundissimum pelagus malorum in peccatis
existit , tamen ea ad quinq; Capita reuocare co-
nabor .

Primum , Peccatum hominis supra mo-
dum Diabolo , utpote eius auctori , gratum est :
qui facit peccatum , non solum facit volunta-
tem

PSALMI XXXV.

tem Diaboli, ut Christus testatur, verum etiam circumgestat characterem eius in signum defectionis a Deo, et obsequij erga Diabolum: qua re non parum delectatur Sathanas, qui ut Augustinus ait, semper prava docet, et turpibus gaudet. Quantum autem hoc malum sit, quamq[ue] indignum homine ad Dei imaginem condito, nemo satis cogitare potest, nedium verbis eloqui.

Secundum cum primo coniunctum est, videlicet quod peccatum gravissime Deum offendat, qui prohibet, odit, et abominatur peccatum. Nam homo per peccatum non solum proditorie a Deo deficit, et eius legem contemnit, verum etiam nefariè se in castra hostis Dei recipit, qua turpissima ingratitudine nihil tristius esse potest. hanc ingratitudinem exagerat Moses Deut. 32. cum ita ait: Deum qui te genuit, dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui.

Tertium nocet committenti. Primum enim homo, qui sciens et volens peccat, gratiam quam habuit ante commissum peccatum, amittit, et quidquid unquam boni fecit, in summam obliuionem venit apud Deum. Ita enim ait Ezechiel: Si auerterit se iustus a iusticia sua, et fecerit iniquitatem, omnes iusticie quas

E fecit

bro remanent:
one ipsius. For-
verò in cogitati-

DKO&MS T&T
mores hominum
tagis mouet quam
tim in deteriorum
apeto dictum est:

μὴ, hoc est, mala
est.

eris, qui et mul-
tala obicit homi-
nam exitij.

gitant, armabun-
us mundum, car-
cogitabunt quan-
n voluntarium se-
non parum facit ad
e Dei. Etsi autem
clorum in peccati
Capita renoscere

hominis supra mo-
utori, gratum est:
qm facit voluntar-
sem

SENAR RATIO

fecit obliuioni tradentur. Deinde peccandi consuetudo paulatim excæcat hominem , atque adeo ipsum inescat & decipit , vt nec videat quod rectum est , nec sentiat hamum Diaboli , quo ad mortem trahitur . Nam falsa delectatione cupiditatem auget , & stulta ratiocinatione rationem euertit , vt homo tandem fiat sicut mulus & asinus , in quibus non est intellectus , & de peccato in peccatum rutat , vt sequens peccatum sit antecedentis pœna . Rectissime ergo monet Sapiens cum inquit : tanquam à conspectu serpentis fuge peccatum , nam si proprius accesseris , mordebit te . Hoc dictum ostendit quam periculosa & perniciosa sit peccandi consuetudo & continuatio . Nam comparat peccatum venenatissimo serpenti , cuius morsus perniciem solum adferre potest . Proinde rectè Augustinus : Omnia seminaria voluptatis venenum puta . Et Bernhardus : Experita voluptas libenter repetitur , repetita blanditur , consuetudo ligat , ratio sopitur , atq[ue] ita ex consuetudine peccandi quodammodo fit necessitas . Vnde Solomon : In iniquitate sua capitur impius , et funibus peccati sui constringetur . Et quidem alius ait : Praua consuetudo est veluti lepra inueterata , quæ vix curari potest , adhæc quicquid facit vel domi vel foris.

PSALM I XXV.

Deinde peccanda
hominem, atque
vit, ut nec videat
hamum Diaboli,
Nam falsa delecta
stulta ratiocina
homo tandem fui
ibus non est intelle
atum ruit, ut se
ntis pena. Refl
i inquit: tanquam
peccatum, nam si
te. Hoc dictum
pernicioſa fit pec
cato. Nam com
mo serpenti cuius
erre potest. Proim
i seminaria volu
rhardus: Experi
tur, repetita blan
cio soplitur, atq; ita
modummodo fit ne
i iniquitate suac
cati sui conſtrin
: Praua confuctu
a, qua vix curari
vel domi vel fo
111

ris, vel in politica aut Ecclesiastica, seu econo
mica administratione homo peccatis indulgens,
et ruens de peccato in peccatum, est aut plane
noxiū aut prorsus inutile. Quemadmodum
Esaias comparat opera impiorum ouis aspidum
et telis aranearum. Quid dicam de amarissi
mo fine hominis, qui malicioſe peccatis indul
get. decedet enim ab hac vita mala cum concu
piscientia, qua poena quid tristius esse potest?
Et postea eternis supplicijs tradetur a iustissi
mo iudice. Vnde Archilochus επ δε πισα
μαι μέγα τὸν κακῶν δρῶντα δένοις ἀν
ταμείσεως κακοῖς, hoc est, vnum noui et
illud quidem magnum, malefacta malefactori
grauissimis compensatum iri malis.

Quartum peccatum sua contagione in
ficit etiam alios, vnde Medea dicit: Ingressus
malarum fœminarum ad me etiam me deterio
rem fecerunt. Ut enim qui pice contaminatus
est, contaminat quicquid attigerit: ita homo
malus et peccati pice sorditus, eos quibus cum
conuersatur, fœdat.

Quintum peccatum in se abominabile
est, quia est imago Sathanæ, et turpe, quoniam
ceno et sterquilino fœdius. Hinc Petrus pec
catores porcis comparat, quia in peccato veluti
in stercore fœdito voluntantur.

E 3

Hab

9

ENARRATIO

Has causas, et hæc mala quæ secum adfert peccatum cogitemus, nobisq; dictum putemus, quod Dominus sanato à se dicit Ioan. 5. Ecce sanus factus es, iam amplius noli peccare, ne quid deterius tibi contingat. *Vulnus enim iteratum tardius sanatur.* et Christus Lucæ 11. ait de spiritu malo egresso ab homine, qui reuersus assumpsit secum alios septem spiritus nequiores se, et facta sunt nouissima istius hominis peiora prioribus.

Ratio petitionis remissionis peccatorum sequitur, cùm ait: Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam Domine. Hæc ratio sumitur ab affectu Dei erga homines ipsum invocantes. memento mei, inquit, hoc est, curam mei habe, tanquam pater filij, tuere, ignosce peccatis, quia misericors es et bonus. hæc duas virtutes, videlicet misericordia et bonitas sunt veluti radij quidam diuinæ essentiæ seu essentialis bonitatis Dei erga homines. Misericordia, Hebræis Chесed, est paternus affectus Dei erga homines. nam in genere significat σογγιλία illam pietatis, qua parentes naturaliter tanguntur erga liberos, et vicissim liberi erga parentes. hinc ad Deum transfertur, et à Paula dici-

dicitur
est, ho
catur
patern
net.

signe
tatem,
onis lu
tur lun
monstr

vias pa
aberent
mina nit

saluato
tur Dea
lam deci

Qu
di statu
v super
ad ipsa
gnifica

senda

mala que secum
obisque dictum propria
a se dicit Ioan;
plus noli peccare
gat. *Vulnus emi*
g Christus Lunc
iss ab homine, qu
llos septem spiritu
nt nouissima ihsu

dicitur Θλαυθεωπια, cuius effectus bonitas
est, hoc est, benignitas, quae apud Paulum vo-
catur χριστης, videlicet cum Deus ex storga
paterna benefacit homini, ac eum benignè fo-
uet.

Iam locos huius secundæ partis Psalmi
assignemus.

Primus, Vias Domini, id est, volun-
tatem, promissiones, & mandata Domini rati-
onis lumine cerni non posse. Nam si cernerent-
ur lumine rationis, non peteret David eas sibi
monstrari diuinitus.

Secundus, Deum ipsum hominibus suas
vias patefacere, & in ijs homines deducere ne
aberrent. Nam petitio ostensionis viarum Do-
mini nititur fide promissionis.

Tertius, Deum eorum qui in se sperant,
saluatorem esse unicum. Nam cum Deus dici-
tur Deus salutis, significatur quod iuxta regu-
lam decreti sui salutem praestet.

Quartus, Misericordiam Dei nullis clau-
di etatum terminis, sed se extendere in omnes
& super omnes omnium etatum homines, qui
ad ipsum in veritate confugiunt. hoc enim si-
gnificatur cum inquit: quae a seculo sunt.

Quintus, Deum paratum esse ad ignos-
cendum omnibus ijs, qui ex vera fide veniam
petunt,

E 3 petunt,

ENARRATIO

petunt. apud Deum enim non est προσωπο-
ληψία. ut enim erat paratus ad ignoscendum
Dauidi petenti: ita & alijs potentibus ignos-
cit.

Sextus, bonitati Dei accepta ferenda
esse omnia commoda, quae in hac vita & in fu-
tura nobis contingunt. Dauid enim hic ad De-
um ut fontem omnis bonitatis confugit.

Septimus, Deum non aliter affectum
esse erga homines pœnitentes, quam pius pater
erga tenerrimam prolem affectus est, id quod
hoc loco ex attributis Dei colligitur. Vnde
monemur nostri officij, ut illum simili profe-
quamur storga.

TER TIA PAR S
PSALMI.

8 Bonus & rectus Dominus. pro-
pterea docebit peccatores in
via.

9 Diriget afflictos in iudicio, doce-
bit afflictos vias suas.

10 Vniuersæ viae Domini miseri-
cordia & veritas, custodienti-
bus

H
fides
tis. S
di vi
tura.
us est
Deus
ergo p
huius
ciamus

timine
quorum
nus di
& can
essentia
est, qu
bonuse
aturis.
omnis b
enim;
avul
ia bo

PSALMI XXV.

bus testamentum eius, & testi-
monia eius.

HÆc tertia Psalmi pars prædicat bonitatem & misericordiam Dei, ut eius cogitatione fides excitetur, & confirmetur animus precati. Supra petijt David sibi monstrari & ostendi vias Domini, petijt sibi ignosci. hic à natura Dei rationem suæ precationis petit. Deus est bonus. ergo errantibus viam monstrabit. Deus est misericors & verax in suis promissis. ergo pœnitentibus ignoscet. atq; hæc summa est huius partis Psalmi, iam proprius singula aspi-
ciamus.

Primum tribuit Deo duo Epitheta, cùm inquit: Bonus et rectus Dominus: quorum prius causa, posterius effectus est. Bonus dicitur Deus essentia, perfectione, origine & causa. Essentia bonus est Deus, quia est essentialis quædam bonitas. Perfectione bonus est, quia is solus absolute est bonus. Origine bonus est, quia est fons omnis bonitatis in creaturis. Causa deniq; bonus est, quia est causa omnis boni in natura, vt Plato rectè dicit. Est enim, vt idem ait, οὐ τὸν bonorum omnium, οὐ τὸν verò malorum. Cùm autem Deus sit bonus sit, nihil potest ab eo proficisci nisi

E 4   quod

S N A R R A T I O

quod bonum est, malum enim diuinæ naturæ aduersatur. Deinde Rectus dicitur, hoc est, nō deflectens à recto in hanc vel in illam partem propter personam, sed constans iuxta regulam sui decreti æternam, quæ regula est, quod vniuersaliter irascatur peccatis hominum, vniuersaliter quoq; recipiat in gratiam pœnitentes, atq; ita seruat æqualitatem iuxta regulam absq; personarum acceptione: Quod si non faceret, mæqualis esset, atq; adeò iniquus, & iniustus, quod sanè à bonitate eius alienissimum est. Rectè igitur David ex eo quod bonus sit et rectus infert: propterea docebit peccatores in via: hoc est, monstrabit peccatoribus viam rectam, quæ est via salutis. Nam qui verè bonus est & rectus, cupit alios sibi similes fieri. Cùm igitur Deus sit optimus & rectissimus, non potest aliter fieri, quam ut omnia bona & recta esse velit. hinc est quod Deus suum verbum emittat in vniuersum orbem, quo verbo peccatoribus rectam salutis viam monstrat, quam si non ingrediuntur homines, suapte culpa pereunt, ingrati Deo, qui illis rectam viam monstrauit.

Porrò vt distinguat David inter peccatores contumaces & pœnitentes, applicat promissiones

diuina natura
citur, hoc est, nō
in illam partem
is iuxta regulam
la est, quod vni-
hominiū, vni-
ratiam pœnitentia-
em iuxta regulam
Quod si non fac-
i iniquus, et ini-
ius alienissimum
quod bonus sit et
ocebit pecca-
trabit peccatori-
ria salutis. Nam
s, cupit alios sibi
eius sit optimus &
teri, quam ut om-
hinc est quod De-
oniuersum orbem,
tam salutis viam
diuntur homines,
Deo, qui illis re-

missiones pœnitentibus hisce verbis: **D**iri-
get afflictos in iudicio, docebit affli-
ctos vias suas. hoc est, quia Deus bonus est
et rectus, suo more agit cum afflictis, id est, pœ-
nitentibus, seu vt Christus loquitur, pauperi-
bus spiritu, atq; eos suas vias docebit reuocan-
do eos ab errore ad veram scientiam salutis per
remissionem peccatorum propter viscera miser-
icordiae suæ. atq; ita posterior pars versus, in-
terpretatio est prioris partis, seu definitio iu-
dicij Dei in afflictos, hoc est, in pauperes spiri-
tu, quos Christus pronunciat esse beatos, pro-
pterea quod eorum sit regnum cœlorum. Sed
qui fit quod pauperes dicantur qui possident
regnum cœlorum? Natura sua & sensu sunt
pauperrimi. Gratia autem Dei sunt ditissimi,
idq; cum propter fidem, qua in præsenti vita
Christum possident, tūm propter spem quam
habent de occupando promisso regna, quæ sanè
spes nequaquam confundet eos. Ut autem de
iudicio Dei hunc versum exponerem, & non
de iudicio afflictorum, interpretatio addita me
monuit.

Porrò vocis huius, iudicij, usus in scri-
pturis est varius, quem explicare facilius nobis
erit, si primùm proponamus distinctionem à

E 5 sub-

David inter pecca-
tos applicat pro-
missiones

ENARRATIO

subiectis petitam, ut deinde membra distinctionis definitionibus illustremus.

Distinctio hæc sit: Iudicium aliud Dei dicitur, aliud hominis. Iudicium Dei propria & naturali, hoc est, prima significatione est sententia diuina, qua ipse Deus, ut iustissimus iudex, alios quidem ut sontes damnat & puniit, alios vero ut insontes absoluit & liberat. In hoc iudicio causarum & non personarum ratio habetur. quare semper hoc iudicium iustissimum est. Iudicium Dei triplex esse innititur: aliud enim generale, aliud particulare, aliud finale dicitur: quod etiam vniuersale vocant.

Generale iudicium Dei est, quod Deus omnes homines propter peccatum primorum parentum subiecit morti & damnationi. Ab huius iudicij damnatoria sententia liberantur per Christum quotquot in ipsum crediderint, Rom. 5.

Particulare in genere est constans sententiæ diuinæ in verbo reuelatae executio, cum in puniendo iustè, tum in liberando misericorditer. Cum ergo Deus punit Pharaonem, & liberat Mosen, utrumq; iudicium Dei est. nam dum punit Pharaonem, exequitur suam sententiam, quam verbo reuelauit de pena contumacia.

cie.
ten.
ric
seu
iudi
suar
Dei
iuxi
affla
dedi
cru
tian
nes
Ab
bulun
tur.
nati
adeo
per
totum
induc
regis
gulis
ra. h
orda
iud
leg

cia. Dum Mosen liberat, exequitur suam sententiam verbo reuelatam, videlicet quod misericordia sua ornet & circumdet timentes se, seu, ut loquitur hic David, afflictos dirigat in iudicio suo, hoc est, doceat eos vias suas iuxta suam promissionem. Breuiter hoc iudicium Dei est mos agendi Deo familiaris & usitatus iuxta ipsius verbum. Cum igitur imoocantes afflictos exaudit, cum oppressos liberat, cum deducit ad inferos & reducit, cum Ecclesiam cruci subiicit, cum expectat hostium pœnitentiam, breniter cum secundum suas promissiones agit, iudicia exercere dicitur Dominus. Ab hac significatione varie transfertur vocabulum iudicii, & in varia significata deducitur. Nam interdum totam iudicis Dei gubernationem, administrationem & functionem, adeoque ipsum administrationis ius significat, idque per Synecdochen, qua partis nomine interdum totum comprehenditur, ut in hoc dicto: Deus iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis. Interdum rursus non toti, sed totius singularis subjectis partibus tribuitur eadem figura. hinc est quod iudicium Dei nunc significet ordinationem, Proverb. 16: Regula & statuta iudicium sunt Domini, nunc constitutiones & leges, Exodi 21: Hæc sunt iudicia quæ proponuntur.

S N A R R A T I O

nes eis. Nunc quodlibet verbum Dei, ut in
Psalmo, Iudicia sua manifestabit eis. Nunc
opera verbo exacta, Leuit. 18: Iudicia mea fa-
cietis, hoc est, opera quaæ vobis mandaui. Nunc
præmium obedientiæ, nunc pœnam contuma-
ciae.

Finale iudicium, quod vniuersale vo-
cant, exercebit filius Dei in extremo die, iuxta
formam quam ipse præscribit Matth. 25.

Iudicium hominis, quia homo inconstans
est, non potest vna constanti definitione claudi.
Quare adhibita distinctione conabimur rem il-
lustrare. Sit ergo iudicium hominis, aut homi-
nis de alio homine, vel de alia quauis re, aut
hominis intra se & de seipso.

Iudicium hominis de homine est rursus
duplex. Nam vel est hominis iudicis de homi-
ne in iudicium adducto, vel hominis non iudi-
cis de homine, aut alia quauis re extra iudici-
um. Iudicium hominis iudicis est sententia in
iudicio prolata, qua index hominem vel absolu-
uit vel damnat. Hoc, cum causarum ratio iux-
ta legis sententiam habetur, iustum est. Con-
tra vero, cum neglectis causis personæ ratio
habetur, iniustum est. Hinc in varia signifi-
cata deducitur vocabulum, ut nunc significet
totam

S A L M I X X V.

totam iudicis & magistratus functionem, nunc
quaslibet eius partes & officia, ut sunt ordi-
nationes magistratus, constitutiones, leges, ca-
sus incidentes, id est, causæ, & pœnæ quibus
afficiuntur damnati, ut cum dicitur, quorum
iudicium iustum est, item, qui resistunt pote-
stati, iudicium sibi acquirunt. Hæc significata
per tropos, Synechdochen, metonymiam et me-
talepsin vertuntur.

Iudicium hominis non iudicis de homi-
ne vel de alia quavis re, est sententia hominis
vel concepta animo tantum, vel concepta &
prolata simul, siue recta siue iniqua.

Iudicium hominis intra se, vel de seipso,
variat pro animi affectione hominis. hinc est
quod hoc genus iudicij alias verum & rectum,
alias hypocriticum & falsum sit. Verum est
& rectum, cum secundum res ipsas et quali-
tates animi nostri atq; actiones de nobis ipsis
iudicium ferimus. Hoc reddimur pauperes
spiritu, hoc compellimur ad Christum. huius
iudicij pulcherrimam picturam licet in Publi-
cano cernere. Hinc transfertur vocabulum
cum ad causas, tum ad effecta, atq; adeò ad acti-
ones ipsis, que sunt fuga peccati, studium iu-
sticiae, & pia operatio, ut cum dicitur: feci iu-
dicum

EXARRATIO

dicum & iustiam, hoc est, declinavi a malo
& feci bonum, seu vitaui prohibita & fece-
mandata.

Hypocriticum seu falsum iudicium est,
quo iudicamus de nobis ipsis partim ex collatio-
ne nostri cum alijs, partim ex larua externorū
operum. Huius iudicij exemplum habemus in
Pharisæo, qui cùm intueretur Publicanum, &
sua opera cogitaret, se iustum putabat, cùm ali-
ena miseria, tūm sua, vt ipse videbatur, iusti-
cia. Hoc iudicij genere homines redduntur su-
perbi, hoc est, a Christo alienantur, atq, adeò
in damnationem incurront. hactenus de signi-
ficationibus præcipuis huius vocis iudicij, iam
vnde digressi sumus reuertamur.

Diriget afflitos in iudicio.
hoc est, afflitos sua complectetur misericor-
dia, eosq, liberabit. Ita enim solet cum afflitis
suam opem implorantibus agere, id quod se-
quenti versu clarus explicat, cùm ait: *Vni-
uersæ viæ Domini misericordia &
Veritas, hoc est, Deus semper ex misericor-
dia recipit in gratiam afflitos, vt euentus pro-
missioni eius respondeat, quod cùm fit, & misé-
ricors & verax in suis promissis esse deprehendit*

PSALMI XXXV.

ditur, atq; ita vt misericordia affectum paternum exprimit. nam vtitur hic voce Chesed, qua storga paterna significatur, vt supra docuimus: Ita veritas promissionum infallibile complementum notat. Est enim veritas Dei incommutabilis & immota.

Verum quia multi sua culpa pereunt iusto Dei iudicio, subiungit David modum applicationis misericordiae diuinæ cùm inquit: **Custodientibus testamentum eius, & testimonia eius.** Hanc sententiam beata virgo in suo Cantico expressit hisce verbis: Misericordia eius in omnes ætates timentibus ipsum. & Christus ait: Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, & veritas vos liberabit. Proinde seruare testamentum seu pactum & testimonia Dei, est timere Deum, & manere in veritate, id est, ex fide ipsum Deum colere. Nam testamentum seu pactum Dei est stipulatio inter Deum & hominem, videlicet quod ut Deus salutem & vitam promittit, atq; adeo recipit hominem in suam tutelam: Ita homo se Deo per fidem committit, atq; illi obedientiam promittit iuxta ipsius mandata: quæ ideo testimonia Dei dicuntur, quia de eius voluntate te-

stantur.

declinari a mala
cohita & fei
um iudicium est,
utim ex collatio-
naria externorū
plum habemus in
r Publicanum, &
putabat, cum ali-
videbatur, inspi-
es redduntur su-
tantur, atq; adeo
attenuis de signi-
poci iudicii tam
nur.

os in iudicio.
ectetur misericor-
solet cum afflictis
igere, id quod se-
t, cùm ait: Vni-
isericordia &
per ex misericor-
s, vt euentus pro-
l cùm fit, & mis-
ris esse deprehen-
ditur.

ENARRATIO

Stantur. Hæc proinde conditio pacti imprimis obseruanda est, & rectè distinguenda à conditione legali. Nam legalis conditio impletionē legis exactam & perpetuam requirit. Vnde fit, quod nemo lege saluari possit. At ea conditio quæ est Euangely, est fidei gratuitæ promissionis, cui obedientia noua coniuncta est, quæ est fidei veluti radius quidam. Nam à fide non potest separari Spiritus Christi, qui autor & effector est nouæ obedientiæ, non illius quidem plenè, quam Lex requirit, sed inchoatæ tantum, quæ placet propter fidem, qua homo iustus consistit coram Deo. Etsi autem vtrumq; simul requiritur à parte hominis, fides & obedientia noua, tamen fide sola nitimur, de qua testimonium fert ipsa obedientia, non ergo pæcatum de quo loquitur David, est Legis impletio, sed fides à qua obedientia erga Deum manat. Sed de hac re paulò post plura dicemus.

DE MISERICORDIA DEI.

Etsi nemo potest, ut Sapiens testatur, misericordias Domini enarrare, tamen utilissimum, imò maximè necessarium est, quæ verbo Dei nobis de misericordia Dei commendantur cognoscere, cùm vt fides nostra habeat quo fulciatur

ciat
lis;
ric
vit
De
ea
quo
dulc
luti
mus
erit
sequ
gem,
mend
eiua
quasi
at ha
firme
cord
lice
miser

io pacti imprimis
vnguenda à condicione
misdio impletione
n requirit. Vnde
sit. At ea condicione
dei gratitudo pro
una coniuncta est
quidam. Nam a fide
tus Christi, qui an
dientia, non illius
uirit, sed inchoata
r fidem, qua homi
si autem utrumq;
uis, fides & obe
dita minime, de qua
entia, non ergo pa
d, est Legis imple
tia erga Deum ma
st plura dicemus.

ICOR.

t Sapiens testatur,
rare, tamen utilissi
mum est, qua verbo
Dei commendantur
et habeat quo ful
gatur

ciatur in tot temptationum & malorum procel
lis, tum vt in nobis augeatur erga Deum misericordiarum gratitudo & obedientia in tota
vita. Ut autem hæc doctrina de misericordia
Dei perspicue à nobis tradatur, distinctius de
ea dicemus. Nam vt Bernhardus rectè ait,
quod particulatim distinctum fuerit, legitur
dulcior, & melius conseruatur. Sex igitur ve
luti membra huius doctrinæ ordine tractabi
mus.

Primo loco repetam definitionem, quæ
erit veluti basis & fundamentum eorum, quæ
sequentur.

Deinde aliquot dicta Scripturæ colli
gam, quibus misericordia Dei nobis clarè com
mendatur.

Tertio, figuræ seu typos & exempla
eiusdem misericordiæ Dei adiungam, vt dicta
quasi in tabulis picta reddantur dulciora.

Quarto, quam latè pateat, quidq; effici
at hæc misericordia dicemus, ne nos Stoica do
ctrina de particularitate perturbet.

Quinto, verum usum cognitæ miseri
cordiæ Dei adiçiam, quo nobis tanto bono frui
liceat.

Sexto et ultimo, de abusu detestando
misericordiæ Dei admonebo, vt contineamur

F in ti-

ENARRATIO

In timore Dei, & ne cum prophano mundo te
saurizemus nobis iram.

DE PRIMO.

Deus singulari consilio multarum rerum
spiritualium & cœlestium imagines quasdam
in creaturis pinxerat, vt ipsis aliquo modo de-
duceremur in cogitationem diuinarum rerum
& cœlestium. Nam plurima corporalia sunt,
quaे quadam analogia nos ducunt in adyta sa-
pientiae diuinæ. Ita enim placuit optimo Deo
nostræ ruditati & infantiae consulere. Sol hic
aspectabilis est signum quoddam, & veluti
mysterium Solis inuisibilis Iesu Christi. Radij
solares bonitatis & misericordiæ Dei efficaci-
am notant, qui spargit in vniuersum orbem
suæ bonitatis virtutem. Hic ignis visibilis fi-
gurat Spiritus sancti efficaciam in cordibus
credentium. Coniugium est mysterium arca-
næ copulæ Christi & Ecclesiæ, & multa sunt
alia huiusmodi. Ut igitur suum quoq; affe-
ctum erga homines Dominus pingeret, aliquo
modo indidit humanæ naturæ quandam huius
rei imaginem. Nam sογγη illa naturalis, seu
intimus amor in visceribus parentum erga li-
beros, est imago animi seu affectus Patris cœ-
lestis erga homines, id quod ipse nomine, facto,
& exemplo declarat.

Vult

yult
enim
bona
iram
ipſe l
est, m
& m
grati
est pl
miser
ponit
patern
miseri
proprie
commu
nus.
proba
quam
bis, te

nobis
tur m
filii
men
am fa

P S A L M I   X X V.

Vult appellari Deus misericordiarum,
vult nominari misericors & miserator. Sic
enim de seipso clamat Exod. 34. Iehoua Ie-
boua fortis, misericors & miserator, tardus ad
iram & multus misericordia & veritate. Hic
ipse Dominus serachum & chanum vocat, hoc
est, misericordem instar matris erga sobolem,
& miseratorem seu beneficum, idq; ex mera
gratia sine hominis merito & dignitate, quod
est plane munificentia regiae. Ieremic 3. Qui
misericors sum, ait Iehoua. hic nomen Chasid
ponitur, quo significatur, ut supra dictum est,
paterna storga erga prolem. hoc igitur nomen
misericors est paternae pietatis erga prolem
propria appellatio. Proinde cum in nomine
communicat Dominus, non vult a re esse alienus.
Deinde facto hunc ipsum affectum com-
probat. Quae enim potest esse maior storga,
quam filium proprium dare pro redimendis no-
bis, terq; quaterq; miseris hominibus?

Exemplum matris mulieris proponit
nobis in Esaia cap. 49: Nunquid obliuiscer-
tur mulier infantis sui, ita ut non misereatur
filiis uteri sui, & si illa obliterata fuerit, non ta-
men obliuiscar tui. Hic Dominus misericordia
suam erga homines confert storgae mater-

F 2   ne,

9

ENARRATIO

uæ, imò eam multis modis anteponit. Iam ex ijs.
qua dicta sunt definitionem misericordiæ Dei
erga homines extruamus.

Misericordia ergò Dei erga homines est
pius affectus in Deo, quo Deus paternè mun-
dum complectitur propter Filium, quoque ut
parens suam prolem, ita ipse humanum genus
tenerrimè diligit, afficiturq; eius miseria, adeò
ut potius Filium in mortem dari voluerit pro
illo redimendo, quam ut ipsum in peccatis suis
periret. Huc illud Pauli pertinet: Commendat
Deus erga nos suam charitatem, id est, miseri-
cordiam et paternā storgam, qua nos intimè di-
ligit, quod cum adhuc essemus peccatores, Chri-
stus pro nobis mortuus est. hoc & illud Iohan-
nis pertinet: Sic Deus dilexit mundū, ut Fili-
um suum unigenitum daret, ut omnis qui cre-
dit in eum non pereat, sed habeat vitam æter-
nam. Hanc misericordiam, hunc pius affe-
ctum Dei erga homines Paulus dulcissima vo-
ce οὐλανθρωπιας expressit, quam Plato defi-
nit esse ἐξιρ ἐνδργητικὴ τῶν ἀνθρώπων, id
est, habitum beneficiendi hominibus. Verum
cum hanc Apostolus Deo tribuit, affectionem
illam paternam Dei notat, qua homines prose-
guitur, non propter illorum dignitatem, sed
propter

pro
st
cus
per
com
quo
cord

mùm
Et t
bona
tardu
ritate,
rens in
thm.

Iehou
sferde
rum,
fueris
vocii

istu
ctun
stodi

P S A L M I   X X V.

propter vnigenitum Filium I E S V M C H R I -
S T V M , quem constituit propitiatorem , vt lo-
cus foret misericordiae . Iusticia enim Dei non
permittebat fieri reconciliationem sine iusta
compensatione iniuriæ . Dedit proinde filium
quo satisfaceret iusticiae , vt locus esset miseri-
cordiae .

D E S E C V N D O.

Inter oracula de misericordia Dei pri-
mum occurrit vox Dei ad Mosen Exodi 34.
Et transiens Iehoua ante Mosen clamauit : Ie-
houa, Iehoua, fortis , misericors & miserator,
tardus ad iram , & multus misericordia & ve-
ritate , seruans misericordiam millibus , aufer-
rens iniquitatem et præuaricationes & pecca-
tum .

Deuterono : 4. Deus misericors est ,
Iehoua Deus tuus non derelinquet te , nec di-
sperdet te , neq; obliuiscetur pacti patrum tuo-
rum , de quo iurauit illis (scilicet si reuersus
fueris ad Iehouam Deum tuum , & parueris
voci illius)

Deuterono : 7. Scies quod Iehoua De-
us tuus est Deus , Deus fidelis , custodiens pa-
etum & misericordiam diligentibus se , & cu-
stodientibus præcepta sua vsque ad mille ge-

F 3   nera-

9

ENARRATIO

nerationes. Ibidem: Custodiat Iehoua Deus
tuis tibi pactum & misericordiam, de qua iu-
rauit Patribus tuis. In Psalmis plurima sunt
Encomia misericordiae Dei, ex quibus pauca
scribam.

Psalmus 86. Tu Domine bonus & pa-
cens, & multus misericordia omnibus inuocan-
tibus te. Ibidem, Et tu Domine es misericors
& clemens, & longus ad iram, & multus mi-
sericordia & veritate.

Psal. 103. Misericors & miserator
Iehoua, longus ira et multus misericordia. non
in seculum contendit, nec in seculum seruat
iram, non secundum peccata nostra fecit nobis,
neq; secundum iniquitates nostras retribuit no-
bis. Quoniam secundum altitudinem cœli super
terram roborauit misericordiam suam super ti-
mentes se. Quantum distat oriens ab occidente,
distare fecit à nobis prævaricationes nostras.
Quomodo miseratur Pater filiorum, miseretur
Iehoua timentium se.

Psal. 117. Laudate Dominum omnes
gentes, & collaudate eum omnes populi, quo-
niam confirmata est super nos misericordia
eius, & veritas Domini manet in æternum.

Psal. 108. Magna est super cœlos mi-
sericordia tua, & usq; ad nubes veritas tua.

Psal.

PSALMI XXXV.

Psal. 145. Misericors & miserator
Dominus tardus ad iram, & multum miseri-
cors. Bonus Dominus omnibus, & miseratio-
nes eius super omnia opera eius.

Psal. 136. Longum texitur Encomion
misericordiae Dei, in quo Psalmo singuli ver-
sus clauduntur hoc hemistichio: quoniam in
æternum misericordia eius. Sed quid multis?
Totus Psalmorum liber nihil aliud est, quam
bonitatis & misericordiae Dei prædicatio.

Esaiæ 54. Montes commouebuntur,
& colles contremiscent. misericordia autem
mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non
commouebit, redicit miserator tuus Iehoua.

Ibidem: In momento iræ abscondi faci-
em meam ad momentū ad te, at in misericordia
sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor
tuus Iohanna.

Esaiæ 55. Derelinquat impius viam
suam, & vir iniquus cogitationes suas, reuer-
taturq; ad Dominum, & miserebitur eius, &
ad Deum nostrum, quoniam multus est miseri-
cordia ad remittendum.

Iere. 3. Threnorum: Misericordiae Do-
mini sunt, quod non simus consumpti, quia non
defecerunt misericordiae eius.

F 4

Item,

E N A R R A T I O

Item: Nam si dolore affecerit, miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.

Iohelis 2. Conuertimini ad Iehoua Deum vestrum, quia misericors est et miserator, longanimis et multæ misericordiae, et pœnitet super malum.

Ionæ 4. Scio quod tu Deus clemens et miserator es, paciens et multæ miserationis.

Breuiter, omnes conciones Prophetarum quibus inuitant homines ad pœnitentiam et conuersationem, sunt Encomia misericordiae Dei. nam Dei misericordia est fundamentum pœnitentiae. In novo testamento sunt hæc inter alia multa.

In Canticō virginis Lucæ 2. Misericordia eius in omnes generationes timentibus ipsum.

2. Corinth. 1. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus omnis consolationis.

Ad Eph: 2. Deus diues est in misericordia.

1. Petri 1. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnum

gnam misericordiam suam regenuit nos in
spem viuam.

*Ad Titum 3. Quando benignitas &
χρανθεπια apparuit saluatoris Dei, non ex
operibus iusticie quæ fecimus nos, sed secun-
dum suam misericordiam seruauit nos.*

DE TERTIO.

*Iam figuræ & exempla misericordiæ
Dei videamus, quo dicta quæ recitauimus,
tanquam in tabulis expressa conspiciantur.
Nulla enim ratio docendi accommodatior est,
quam cum dicta de rebus, cœu regulæ accom-
modentur exemplis, & exempla regulis.*

*Omnium pulcherrima imago affectus
Paterni Dei erga homines Lucæ 15. in para-
bola de prodigo filio nobis proponitur. Qui fi-
lius postquam omnia turpiter dissipasset, ad
Patrem reuertitur, sola bonitatis paternæ co-
gitatione fatus. Existimauit enim se paterna
viscera sua miseria posse permouere ad miseri-
cordiam, quod & factum est. Nam cum ad-
huc abesset longè, vidit eum Pater ipsius, ac n.i-
seria motus accurrit, incidit in collum filij, oscu-
latus est eum. Ecce quomodo in Patre miseri-
cordiæ affectus excitatur erga pœnitentem Fi-
lium.*

F 5

lium.

9

NARRATIO

Ium. Vox Filij pœnitentis concutit paterna viscera , Filius fatetur se indignum esse , ut pro filio habeatur , rogat vt in numero seruorum censeatur . Sed quid Pater ? Iubet pri- mūm stolam adferri , maſtat vitulum sagina- tum , chorum congregat , aduocat amicos , facit epulum magnum . Quare ? Quia hic Filius meus , inquit , mortuus fuerat , & reuixit , perie- rat , & inuentus est . Hic Filius prodigus ty- pus est peccatoris , Pater occurrens & eum am- plexus imago Dei Patris est , qui non secus af- ficitur erga pœnitentem peccatorem , quam Pa- ter optimus erga resipiscētē filium & implo- rantem gratiam . Hic nulla merita sunt in Fi- lio nisi mortis , quam vt deuitet , ad Patrem con- fugit . Sic quilibet peccator secum circumfert merita mortis , sed si per pœnitentiam ad cle- mентissimum patrem redierit , vitam inueni- et , & redeunti pater occurret , in cuius occursu consolatio est , & in complexu summa clemen- tia & misericordia . Hæc proinde pictura dulcissima est , in qua paternus animus Dei er- ga homines tanquam in imagine representa- tur , & commendatur . Pharisei murmurabant , quod Christus peccatores reciperet & vescere- tur cum ijs , Sed Christus hac pictura animum cœlestis Patris declarans , eorum coarguit va- nitas .

PSALMI XXV.

nitatem. Iam cùm in Deo non sit προσωπο-
αντία, nullus quantumvis enormis peccator
esse potest, qui non recipiatur in gratiam, modò
ad misericordiam paternam confugerit.

Huic typo persimilis & ille est, de per-
dita ove, quam nonaginta nouem relictis in de-
serto pastor quærit solitus, & inuentam im-
ponit humeris cum gaudio, veniensq; domum
conuocat amicos & vicinos, ac dicit eis: Con-
gratulamini mihi, nam inueni ouem, quæ peri-
erat. Dico vobis ait Dominus: Ita gaudium
erit in cœlo super uno peccatore resipiscente.
Gaudeamus ergo, ait Ambrosius, quoniam
ous illa, quæ perierat in Adam, leuatur in
Christo.

Eodem pertinet parabola de drachma
amissa, quam mulier accensa luce quærit et su-
per inuenta lætatur. Mulier hæc Deum fi-
gurat, Lumen accensum prædicationem Euau-
gelij, Drachma hominem in quo erat imago
Dei insculpta. Non mediocris, ait Ambro-
sius, hæc drachma est, in qua Principis est figu-
ra. Hæc figura luto peccati obducta, à Christo
rursus reparatur in ijs, qui se inueniri permit-
tunt, id est, qui vocantem Christum, & inui-
tantem ad pœnitentiam audiunt. Sic enim di-
git:

concutit paterna
dignum esse, n
in numero seruo-
ater? Iubet pri-
vitulum sagina
eat amicos, facit
? Quia hic Filius
t, & renixit, pene
Filius prodigus ty-
rrens & eum am-
qui non fecus qj-
storem, quam Pa-
filium & impla-
verita sunt in Fu-
tet, ad Patrem con-
secutum circumfert
enientiam ad cle-
it, vitam inueni-
et, in cuius occursu
u summa clemen-
te prominde pictura
us animus Dei er-
agine representa-
tati murmurabant,
iperet & vescere-
pictura animum
um conquirit ve-
nire

ENARRATIO

cit: non veni vocatum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Item: venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos.

Hisce typis subiçiamus exempla, inter quæ primum locum occupat misericordia Adamo & Euæ exhibita. Hos enim etsi maximos peccatores, qui proditorie à Deo suo creatore defecerunt, Deus ex mera sua misericordia erexit, data promissione de semine contrituro caput Serpentis, quæ sanè misericordia non pertinet ad solum Adam aut Euam, sed ad totum genus humanum, Quod ut in Adamo lapsum est, ita etiam in Christo gratiæ & misericordiæ promissionem accepit. Huc pertinet illud Pauli: Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnium misereatur. Hic Apostolus ut vniuersalem reatum facit, ita etiam vniuersalem misericordiam. Nam particula vniuersalis & distribuens æquè latè in utroque membro accipienda est, ut sciamus Deum misericordem esse erga omnes, non minus quam fuit erga primum parentem nostrum, in quo rei facti sumus & conclusi sub peccatum. hoc multis declaratur exemplis. Nulli enim vñquam, qui veniam peccatorum petiuerunt, passi sunt repulsam. Si peccatum magnum est, misericordia

PSALMI XXXV.

dia prædicatur magna: si multum, miserationes
Dei infinitæ sunt: si antiquum, misericordia
Dei ab æterno est: si nouum, nouæ sunt miseri-
cordiæ Domini quolibet mane. historia vetus
et noua infinitis exemplis abundat. David
præstantem ciuem nefariè prodidit et uxorem
eius nequiter stupravit, sed configiens ad mi-
sericordiam Dei veniam impetrat.

Manasses post effusum Prophetarum
sanguinem, post institutum idolorum turpissi-
mum cultum, et postquam repleuisset totam
Ierusalem omni iniuitate, capitur ab hoste,
conicitur in carcerem, in carcere flectit genua
sua coram Deo, configuit ad misericordiam, et
in gratiam recipitur, quantumuis ipsius peccata
superarunt, ut ipse fatetur, arenam maris.

Latro in cruce pendens audit: Hodie
mecum eris in Paradiso. Verum ne prolixior
sim in enumeratione exemplorum, verba Bern-
hardi ascribam, qui Filium Dei alloquitur in
hunc modum: Omnino propter mansuetuden-
em, quæ de te prædicatur, currimus post te
Domine Iesu, audientes, quod non spernas pau-
perem, peccatorem non horreas, non horruisti
confitentem Latronem, non lachrymantem
pecca-

ENARRATIO

peccatricem, non Cananæam supplicantem, non
deprehensam adulterio, non sedentem in telo-
nio, non supplicantem publicanum, non negan-
tem discipulum, non persecutorem discipulo-
rum Paulum, non ipsos crucifixores tuos. Et
paulò post applicans exempla, addit: *Quamob-rem quisquis pro peccatis compunctus esurit,
& sitit iusticiam, credat in te, qui iustificas
impium, & solam iustificatus per fidem pacem
babebit ad Deum. hæc ille. Breuiter nullus
vnquam inuentus fuit peccator, cui petenti
gratia negata est. Stat enim firmum & im-
motum hoc principium: Cor contritum & hu-
miliatum Deus non despicias.*

DE QVARTO.

*Quam latè pateat misericordia Dei,
quidue efficiat, dictum esset satis in secundo &
tertio membro, nisi hostes quidam gratiæ rem
in angustum & arctum cogerent. Nolunt enim
gratiæ & misericordiam Dei patere omni-
bus, sed quibusdam tantum destinari. Quid au-
tem his opponendum sit, vbi primum quid mi-
sericordia Dei efficiat, breuiter & summatim
perstrinxero, monstrabo. Si uno verbo dixero,
misericordia Dei omnia nobis donari, cum quæ
ad præsentem vitam, tūm quæ ad futuram glo-
riam*

applicantem, ha-
sedentem in telo
annam, non nega-
ntorem discipulo
ifixores tuos. Et
a, addit: Quamob
ompunctus esuri,
in te, qui iustificus
tus per fidem pacem
le. Breuiter nullus
cator, cui petenti
im firmum & im-
contritum & hu-
is.

RTO.

misericordia Dei,
t satis in secundo &
quidam gratie rem
gerent. Nolunt enim
in Dei patere omni-
n deſtemari. Quid an-
ibi primum quid mi-
euiter & summatum
i uno verbo dixeris,
obis donari, cum que-
ua ad futuram glo-
riam

PSALMI XXXV.

riam pertinet, rem totam quidem expediam,
sed non tam explicatè omnia intelligentur.
Veteres Theologi summatim hæc docent: Mi-
sericordia Domini, inquiunt, visitat et inspirat,
ut tangamus dolore peccati, ut fugiamus ad
misericordiam. Vnde Bernhardus: Visitauit
& immutauit cor meum, ut amara fierent, quæ
mihi prius erant dulcia. Visitauit me, ut vul-
nera meorum sentirem peccatorum. Expectat
pœnitentiam, iuxta illud ad Rom. 2. An igno-
ras quod benignitas Dei te inuitet ad pœniten-
tiā. Huc illud Bernhardi pertinet: Quam be-
nigna et suavis misericordia tua, ego peccabam
& tu dissimulabas, non continebam me à sce-
leribus, & tu abstinebas te à verberibus. Su-
stentat conuersos & eos quasi fulcit, ne prorsus
deficiant. Psalmus 94. Nisi Dominus auxi-
tium mihi fuisset, breui habitasset in silentio
anima mea. Hinc est quod Theologi quadru-
plicem modum misericordia Dei faciant: Ut
sit inspirans, præueniens, concomitans & sub-
sequens. hac sanè distinctione modorum mise-
ricordia Dei, nihil aliud volunt, quam princi-
pium, progressum, medium & consummatio-
nem in negotio salutis soli misericordia Dei
tribuenda esse. Augustinus in hunc modum
de effectibus misericordia Dei scribit: O fra-
tres

E N A R R A T I O

tres mei, quid Christum incarnauit nisi misericordia Dei? Quid subiecit nostræ miseriæ, nisi sola elementia? O beata misericordia, quæ sola commertium nostræ salutis agnouit. Sola enim misericordia ad Deum dirigit hominem, sola ad Deum deducit hominem, hæc est sola mediatrix auersos consolans, hæc disiunctos copulat, hæc sola Deum humilians, hominem sublimat. O quam pia fuit Dei descensio, ut nostra esset gloriofa assumptio. O grandis misericordia, O infinita, Tu sola potuisti trahere Deum de cœlo ad terram, et nos de exilio ad regnum eligere. O magnum misericordiæ vinculum, quo Deus ligari voluit et potuit, et homo ligatus vincula iniquitatis dirumpit. O homo si tuam considerares miseriam et opera Dei erga te, non inuenires nisi misericordiam. Misericordia est si flagellat Deus, ut emendet, si à peccato per tribulationem liberat, si hypocritas et tyrannos regnare permittit. hæc Augustinus. Si quis autem velit exactius videre, quid faciat misericordia Dei, seipsum inspiciat, seipsum examinet, conferat præterita cum præsentibus et præsentia cum præteritis, quod si fecerit, verè dicturus est cum Davide: misericordia Domini abyssus multa. Item, Misericordia Domini plena est terra.

Porrò

Dei, sa
dia De
Dei aff
se ad on
Deum
gratian
sua mis
tam da
quod di
tis, nec
hic ant
phistic
occulte
nem, cum
vniuer
quatuo
mundu
mission
guliof
mate (a
ture.
et sing
cederi
lem, qu
to Ch
Veru

nauit nisi miserit nostra miseria, misericordia quae agnouit. Sola dirigit hominem, item, haec est sola haec disunctio cians hominem sub i descendit, ut n.

O grandis misericordia potuisti trahere nos de exilio ad misericordiae vinculum et potuit, et unitatis dirumpit, miseriam et operam misericordiae agellat Deus, ut salvationem liberat, regnare permitit. tem velut exactus erat Dei, seipsum conferat praterita cum preteriti, est cum Davide: multa. Item, M. terra.

Porro

Porro quo usq; se extendat misericordia Dei, satis dictum esset, nisi hostibus misericordiae Dei esset respondendum. Nos ex verbo Dei affirmamus misericordiam Dei extendere se ad omnes omnium etatum homines, hoc est, Deum ex mera sua bonitate omnibus offerre gratiam, et velle omnium salutem ex gratuita sua misericordia. Nec ullum hominem ad certam damnationem creasse. immotum enim est, quod dicit Sapiens: Deus non est author mortis, nec virorum interitu delectatur. Verum hic antiquus serpens hostis humani generis Sophistica sua conatur nobis aliud persuadere, et occulte hominibus obijcit desperationis occasionem, cum negat gratiam et misericordiam Dei vniuersalem esse. Sed Diabolicae Sophisticæ quatuor opponamus. 1. Missionem F. ly in mundum, ut saluaret quod perierat. 2. Promissionem vniuersalem, qua omnibus et singulis offertur gratia et misericordia: Proclamate (ait Dominus) Euangeliū omni creatura. 3. Mandatum vniuersale, quo omnes et singuli iubentur Christum audire et in eum credere. 4. Obsignationem gratiae vniuersalem, qua gentibus omnibus offertur ex mandato Christi, qui iubet baptizari omnes gentes. Verum quia de his quatuor in commentarijs

G

nostris

9

S N A R R A T I O

nostris in Epistolam ad Ephe. dictum est capitulo primo, nolo hic prolixior esse.

Quod autem multi damnantur, ideo fit, quia multi non agnoscunt veritatem Dei, multi dexteram Dei sibi porrectam apprehendere nolunt, multi vocantem Christum audire recusant. Contemnunt mandatum Dei, abiiciunt gratiam, propter hanc contumaciam iustissimo Dei iudicio damnantur. Quemadmodum enim hic sol aspectabilis omnibus lucet, et natura sua in omnia spargit radios claritatis suarum, sed istamen, qui fugit Solem, vel oculos auertit, aut cæcus est, lucis Solaris non fit particeps, cuius culpa? Certè non Solis, qui à nemine retrahit suos radios, sed sua propria proterua, qua Solen auersatur: ad eundem modum Deus, apud quem est misericordia et copiosa redemptio, suum verbum in totum mundum emittit, iubet ut audiant Filium, offert omnibus gratiam Verbo et Sacramentis. Verum hic, quia verbum Dei contemnunt et obedire recusant, vult in sua contumacia perire iuste, quos ex misericordia et bonitate saluos voluisse. Terrenus pater vult ex storga naturali liberos suos beatos et felices fore, sed cum hac condizione, si boni et probi fuerint, nam contumaces

et intermundani omnes in sue obseruari videntur, lantia Rerum, vel obseruantur: Si bi iuste per bo obtenebunt operam molitur abicitur, Deus fit et ut h. Verum tetur a. quasi non nim accusat prius suam anteponit unusquisque quam D. fare penitentie.

PSALMI XXV.

¶ incorrigibiles hæreditate excludit. Rex mundanus iustus & bonus suos subditos vult omnes incolumes & saluos esse, sed per Legis sue obseruantiam, iuxta cuius præscriptum vivere subditos oportet. Verùm si quis petulantia Regem contempserit, vult eum Rex percire, vel de medio tolli, quem alioqui, si legio obseruans fuisset, voluissest saluum & felicem: Sic etiam Deus contemptores sui verbi iustè punit, quos saluos voluissest, si suo verbo obtemperassent. Et ut bonus artifex finem sui operis ob oculos habet, dum aliquod opus molitur, Sed si quod vas fractum fuerit, illud abijcit, aut si fieri potest, de nouo facit. Sic & Deus finē creationis hominis intuetur, videlicet ut homo sit templum Dei, illum celebrans. Verùm si homo Deo non obtemperat, aut abijcitur à Deo, aut expectatur pœnitentia, qua quasi nouus prodit homo. Nemo proinde Deum accuset, si perit. Nemo hoc fatis tribuat, sed potius suo fatuo iudicio ascribat, quo mortem anteponit vita, & infernum cælo. Et cogitec unusquisque nullum peccatum grauius esse, quam Deum inæqualem putare, atq; ideo recusare pœnitentiam & desperare de venia. Objectiones aduersariorum non est quod more-

G 3 mrs,

9

S N A R R A T I O

uer , postquam nobis de veritate Dei immo-
ta constat.

D E Q V I N T O .

*V*sus doctrinæ de misericordia Dei,
et si multiplex atq; adeò in tota vita eiusq; par-
tibus omnibus perpetuus est, tamen quo nobis
dulcius frui liceat hoc tanto bono , quosdam
v̄sus recitabo, et potissimum quinq; , qui sunt
etiam præcipui.

*P*rimus in conuersione peccatoris con-
spicitur.

*S*econdus in precatione.

*T*ertius in quotidiana pœnitentia.

*Q*uartus in externa hominum conuer-
satione.

*Q*uintus in agone mortis, in quo animæ
anchora quædam sacra existit , misericordia
Dei cogitatio.

*P*rimus v̄sus est in conuersione peccato-
ris ad Deum : que conuersio fieri nullo modo
potest sine misericordia Dei noticia, que fun-
damentum est, veræ & salutaris conuersationis.
Cùm homo accusatur à Lege , propter suam
transgressionem, venit in noticiam peccati : ex
noticia peccati venit in cognitionem iusti iu-
dicij

PSALMI XXXV.

dicij Dei in peccatores. Ex hac cognitione oratione in desperationem ruit, si solam Legem intueatur. Nam Lex ipsa omnem hominem absq; omni exceptione obligat, vel ad obedientiam, quæ in hac vita impossibilis est, vel ad poenam, quæ est maledictio, iuxta hanc Legis damnatoriam sententiam: Maledictus omnis, qui non fecerit ea, quæ scripta sunt in Lege Domini.

De conuersione hominis ad Deum per fidem in Christum nihil agit Lex, ut quæ iram & non misericordiam operetur. Opus est igitur noticia misericordie Dei ad poenitentiam seu conuersionem, quæ sanè noticia Euangeliū propria est. Nam Euangelium monstrat nobis Christum, in quo nos diligit Pater, ac misericordia planè paterna complectitur. Hoc discri-
men inter Legis noticiā & Euangeliū clarissime ostenditur Ezech. 33. vbi populus postquam accusatus est à Prophetā propter Legis diuinæ transgressionem, in hanc desperationis vocem erumpit: Iniquitates nostræ & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus, quomodo ergo viuere poterimus? Dic ad eos, ait Dominus ad Prophetam: Vnuo ego, nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuer-
tatur ac vinat. Hic clare duo videmus, pri-

G 3   num,

9

ENARRATIO

mūm, quod ex Legis doctrina non sit per se ini-
tiūm conuersionis, (sed per accidens) verū
desperationis potius. Deinde quod ex noticia
voluntatis Dei nolentis mortem peccatoris,
sed vitam volentis, initium capiat salutaris
conuersio. Simile exemplum videmus in actis
Apostolicis capite 2. Postquam enim Petrus
longa concione accusasset peccatum Iudeorum,
qui occiderunt Christum, atq; eos primæ & se-
cundæ Tabulæ reos peregisset, veniunt in co-
gnitionem peccati iustiq; iudicij Dei, adeò ut
compuncti corde in desperationis periculum in-
ciderint, id quod ex ipsoru; verbis patet. Dicunt
enim Petro & alijs Apostolis: Quid faciemus
viri fratres? ac si dicerent: nos ex concione
Petri intelligimus nos reos esse, atque adeò nos
iustè damnari agnoscamus, nec videmus ullum
effugium, quin in damnationis malum incurra-
mus, quid ergo nobis consilij datis? huc usque
concione Legis perducti sunt Iudei. sed quid
ad hoc Petrus? μετανοήσατε, inquit, hoc est,
pœnitentiā agite, seu cōuertimini, et baptizetur
vnusquisq; vestrū in nomine Iesu in remissio-
nem peccatorum. hæc concio longè alia est,
quām prior fuit. In priori non facta est pœni-
tentiæ & conuersionis mentio, sed postquam
malæ Legis corda eorum sunt pulsata, aperi-

tur

PSALMI XXXV.

tur illis thesaurus misericordiae, & iubentur
 resipiscere. Nam Christus illis proponitur, in
 quo & Pater placatus est, & recipit in gratia-
 am ex misericordia omnes verè pœnitentes seu
 resipiscentes. Breuiter, Vox Legis maledi-
 ctos pronunciat transgressores omnes sine exce-
 ptione. Sed Euangelium restringit Legis
 sententiam, cum inquit, *Nisi egeritis pœnitentiam, hoc est, nisi per fidem conuersi fueritis,*
freti bonitate & misericordia Dei propter
Christum. Hoc discrimin inter prædicationem
 Legis arguentis peccata & prædicationem
 conuersionis obseruatur in omnibus Propheti-
 cis & Apostolicis concionibus. Summa huc
 redit, quod ex Lege sit noticia peccati, iræ &
 mortis, Ex Euangelio autem noticia iusticie,
 gratiae seu misericordiae & vitæ, sine qua no-
 ticia conuersio inchoari non potest, vel in hunc
 modum: iniquitatum noticia, quæ est ex Legis
 prædicatione, ad compunctionem impellit. Co-
 gnitio autem fœderis (cuius sponsor est Chri-
 stus Dominus) quæ est misericordiae promissa
 cognitio, ad conuersionem inuitat. Ex hisce
 patet, quem locum Lex in prædicatione conuer-
 sionis habet. non prædicat ipsam conuersionem,
 sed tantum ad conuersionem præparat. Dum
 hominem iniquitatem ponit ob oculos, eisq;

G 4

conmuni

9

NARRATIO

communitur aeternas pœnas propter transgres-
sionē Legis diuinæ, iuxta illud Ieremiæ Thre-
norū 2: Prophetæ tui non aperiebant tibi
peccata tua, vt te ad pœnitentiam prouoca-
rent. Hic videmus apertè distingui Legem &
conuercionis doctrinā, vt destinatum, et finem.
Illa iram ostendit vt terrorem incutiat, Hæc
gratiam proponit, vt à terrore liberet. Vtrumq;
pulcherrimè pingitur Luc. 15. in Acolastō, hic
primum fame magistra sentit suum malum. Ita
nos Lege magistra intelligimus nostram dam-
nationem. Deinde spes melioris fortunæ, si ad
patrem redierit, animū resipiscenti iuueni de-
dit. Ita nos cogitatione misericordiæ, qua nō
nobis prædicat Euangeliū, reuocamur à de-
speratione ad resipiscientiam. Proinde quemad-
modum hic iuuenis paterni affectus fiducia, ad
quærarendam conciliationem erigitur: Ita nobis
conuercionis sit initium oportet diuinæ miseri-
cordiæ agnitiō, quæ nos ad bene sperandum ex-
citet. Ambrosius: Nemo pœnitentiam agere
potest, nisi qui sperat indulgentiam. Hanc au-
tem nemo potest sperare, nisi qui Deum mis-
ericordē esse agnoscit. Augustinus: Non solum
cùm agitur pœnitentia, verum etiam cùm
agatur, Dei misericordia est necessaria. Ex his
patere

paterre
pœnitie

causam
Euang
sentent
legis ej
pheta c
gelyj:
to: L
pœnitie
esse acc
tiam. n
nis, vt
ipsa. i
nus oft
dici ma
periori

putati
sponde
candus
tia, s
gelista
enim
gnific

PSALM I X X V.

patere puto, quis sit usus misericordiae Dei in
pœnitentia seu conuersione peccatoris.

Porro quia dicimus misericordiam Dei
causam pœnitentiae esse, et hanc prædicari in
Euangelio, et non in Lege, sunt qui nostram
sententiam conuellere conantur, affirmantes
legis esse prædicare pœnitentiam, quam Pro-
phetæ conuersionem nominant, et non Euan-
geliū: Et nituntur hoc potissimum fundamen-
to: Lex accusat peccatum, igitur prædicat
pœnitentiam. Sed falluntur, cum idem putant
esse accusare peccatum, et prædicare pœniten-
tiam. nam hec differunt, ut destinatum et fi-
nis, ut præparatio necessaria ad rem, et res
ipsa. Lex enim dum accusat peccatum, vul-
nus ostendit et mortem proponit, ut nobis me-
dici manus fiat gratior et acceptior. hoc ex su-
perioribus clare patet.

Usus varius vocabuli pœnitentiae di-
sputacioni locum fecit, quare ut sine errore re-
pondeamus aduersariis, usus vocabuli expli-
candus est. Latinum vocabulum pœniten-
tia, et μετέννοια Græcum, quo usi sunt Euan-
gelistæ, multum differunt. Pœnitentia
enim vox propriissime disloquentiam facti si-
gnificat, qualis esse potest in omni homine,

G 5   quem

ENARRATIO

quem pœnitentia facti, siue ob turpitudinem eius, siue ob pœnam, quæ factum iustè comitatur, siue quamcumq; aliam ob causam. In hac propria significatione plerunq; Doctores Ecclesiæ hanc vocem pœnitentiæ accipiunt, respicientes ad ἐπυμορφωτικόν vocabuli potius, quam ad vocabulum Græcum μετάνοιας. Etsi autem fateor hanc pœnitentiam necessariam esse ad conuersionem, nego tamen ipsam conuersiōnem in ea sitam esse. Nam potest talis pœnitentia etiam esse in impijs, vt in Cain, Iuda & alijs. Hoc pœnitentiæ genus sola Lex directè & propriè prædicat. Directè & propriè dico, quia Euangelium per accidens peccatum arguit & accusat, vt lux tenebras, virtus vitium, vita mortem, pulchra turpia &c. Lex verò propriè & directè, quod cum negaret Islebius disputans pœnitentiam hanc contritionis ex violatione filij (vt loquebatur) prædicandum esse, ipsamq; Legem moralem cum ipso Mose ab Ecclesia Dei reiiciendam esse, iustè à Luthero & Philippo reprehendiatur, ut Legis diuinæ contemptor. Quare & Antinomus à Luthero nominatus est. Sciant proinde studiosi in tota illa disputatione Lutheri contra Antinomos pœnitentiæ vocabulum non pro conuersione, quæ μετάνοια diciatur,

sur, co
dia, acc
trition
gia com
prapar
sificis
bulum
gum do
Legem
per Eu
ne obe
ttume
Sine mor
non ob
peniten
Fidem,

num op
initium
Iuda es
princip
de. Et
Verion
mia sen
tritioj
Iud; S

PSALMI XXV.

ur, & redditur à veteri interpræte pœnitentia, accipi, sed pro displicantia facti, quam contritionem vocant. Ceterum quia hæc pœnitentia contritionis via est ad conuersionem, & præparatio quædam necessaria, placuit Ecclesiasticis scriptoribus per Synechdochen vocabulum usurpare, ut complectatur pœnitentia, cùm dolorem antecedentem, qui excitatur per Legem, tūm conuersionem ipsam, quæ est fidei per Euangelij prædicationem, & studium nouæ obedientiæ, quod cum conuersione coniunctum est. Non enim potest Spiritus fidei esse sine motibus Spiritualibus, qui sunt inchoatio nouæ obedientiæ. Hinc est, quod tres partes pœnitentiæ numerent, videlicet, Contritionem, Fidem, & nouam obedientiam.

Contritio ipsa per se sine fide non est bonum opus Deo placens, sed est pœnæ quoddam initium in mente sibi male conscientia, ut in Cain, Iuda & alijs multis. Immotum enim stat hoc principium: Impossibile est Deo placere sine fide. Et quicquid non est ex fide peccatum est. Verum ubi ad contritionem accesserit spes veritatis seu fides per prædicationem Euangely, Contritio fit sacrificium Deo gratissimum, iuxta illud: Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contri-

ENARRATIO

contritum & humiliatum Deus non despiciens. Et Esaiæ. 66: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritum. Et Christus Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Cum hac connectione contritionis & fidei seu conuersionis, coniunctum est etiam studium nouæ obedientiæ, iuxta præcepta Decalogi, quod sanè studium placet propter fidem, sine qua nulla vera obedientia inchoari potest, atq; ita Ecclesiastici Doctores sæpè vocabulum pœnitentiæ per Synecdochen accipiunt, ad quam docendam pertinet totum Ecclesiæ ministeriū. nam contritio per Legem excitatur, fides ex auditu Euangeliū nascitur, noua obedientia ab utraq; doctrina dependet, nempe Legis & Euangeliū. nam ut Lex docet, quæ opera Deus requirit: Ita Euangelium ostendit quomodo inchoantur & placent.

Tertio, est & pœnitentia quædam quotidiana & perpetua sanctorum. nam cùm iuxta dictum Sapientis, septies in die cadit iustus & resurgit, opus est quotidiana agnitione peccatorum & fidei, qua statuitur remitti peccata. Hinc Hieronymus: Septies in die cadit iustus, Si iustus, quomodo cadit? Si cadit, quomodo iustus? Sed iusti vocabulum non amittit, qui per

per pa
oratio
Sed dis
cutitur
Peccata
commis
tum san
nouo ob
conuert
à nobis
Spiritu
guunt,
propter
tentia, q
ficatione
ma. 6.

bulo re
spiscent
sentia f
conuerse
stum, n
tit, & h
quoties
dei. H
quod o
quod

PSALMI XXXV.

is non despi-
em respiciam,
itum spiritum,
pauperes spiri-
tritionis & fu-
m est etiam sibi
præcepta Deca-
t propter fidem,
inchoari potest,
sæpe vocabulum
accipiunt, ad
in Ecclesia mi-
rem excitatur,
itur, noua obe-
ependet, nempe
Lex docet, que
angelium ostend-
cent.

tia quedam quo-
n. nam cum iux-
die cedit iustus
a cognitione pec-
remitti peccata.
die cedit iustus,
cadit, quomodo
renuntiat, qui
per

per pœnitentiā semper resurgit. Huc pertinet
oratio Sanctorum: Remitte nobis debita nostra.
Sed discernendum est inter peccata, quibus ex-
cutitur fides, & cum quibus fides stare potest.
Peccata voluntaria & contra conscientiam
commissa, fidem omnino extinguunt, & Spiriti-
tum sanctum excutiunt, atq[ue] adeò hominem de-
novo obligant ad æternas pœnas, nisi rursus
conuertatur. Peccata multa ignorantiae, qua
à nobis non cogitantibus committuntur, nec
Spiritum sanctum excutiunt, nec fidem extin-
guunt, sed remittuntur sanctis propter Filium.
propter hæc peccata opus est perpetua pœni-
tentia, quæ absoluuntur mortificatione & viui-
ficatione, de qua copiose Paulus disputat Ro-
ma. 6.

METÀVOΙΑ, quam non satis apto voca-
bulo reddunt pœnitentiam, nonnulli rectius re-
sipiscientiam, non habet nomen propriè à disipli-
centia facti, sed à mutatione mentis, quæ est
conuersio ad Deum per fidem in Iesum Chri-
stum. nam fide sola homo se ad Deum conuer-
tit, & hanc ob causam Iohannes Euengelista,
quoties de conuersione agit, utitur vocabulo fi-
dei. Hebræi conuersionis vocabulo usi sunt,
quod congruit cum Græca appellatione, nisi
quod vox Græca μετάνοια clarius explice
conuero-

ENARRATIO

conuersionis formam, videlicet, quod non sit corporis aut pedum reflexus, sed mentis mutatio, scilicet per fidem in gratuitam promissionem remissionis peccatorum, atque ideo dicuntur Euangelistæ prædicare pœnitentiam in remissionem peccatorum. Et Christus ait: Oportet in nomine meo prædicari $\mu\epsilon\tau\alpha\omega\lambda\sigma$, hoc est, conuersione, et remissionem peccatorum omnibus gentibus, atque ita $\mu\epsilon\tau\alpha\omega\lambda\sigma$ seu conuersio et remissio peccatorum coniunctæ sunt, ut sciatur utrumque, et quod offerat Euangeliū, et quinam capaces sint beneficiorum Euangeliū. Forma igitur pœnitentiae salutaris cum sit conuersio per fidem, rectissime et propriissime definitur Euangeliū esse vniuersalis prædicatio pœnitentiae et remissionis peccatorum. Qui autem contendunt prædicationem pœnitentiae, que est conuersio per fidem, ad Legem referendam esse, tollunt præcipuam consolationem Euangeliū, videlicet, quod Euangeliū concionetur de vniuersali gratia et misericordia Dei, cuius omnes pœnitentes, hoc est, conuersi verè redunduntur participes. Nam cum dicit Christus: Oportet in nomine meo prædicari $\mu\epsilon\tau\alpha\omega\lambda\sigma$ et remissionem peccatorum in omnes gentes, summa consa-

consolati
or dist
dat pra
fert om
qua com
sancti, e

$\mu\epsilon\tau\alpha\omega\lambda\sigma$ al
tii, qual
tantum
do, qua
Apostol
em Heb
nem.

E
quod pro
dia sit fa
sonis.
Euangel
dicatio p
in nomin
Legi De
uerisonen
rias lo
sonueris

PSALMI XXXV.

quod non sit
mentis muta-
tam promissio
que ideo dicunt
penitentiam in re-
stus ait: Opor-
tet avolax, hoc
em peccatorum
metavola seu
rum coniuncta
et quod offerat
sunt benefi-
ciis penitentie
idem, rectissi-
mum evangelium esse
penitentia et remis-
sionem contendunt
et est conuersio
ne esse, tollunt
angelij, videli-
getur de uniu-
eri, cuius omnes
vere redduntur
restus: Oportet
volax et remis-
siones, summa
confor-

Consolatio proponitur in particula vniuersali
& distributiua, siquidem cum omnibus man-
dat prædicari in nomine suo pœnitentiam, of-
fert omnibus remissionem peccatorum, cum
qua coniuncta est iustificatio, donatio Spiritus
Sancti, & inchoatio vitæ æternæ.

Quod autem quidam affirmant mete-
votap aliquando significare displicantiam fa-
cti, qualis esse potest in impijs, id non nego, sed
tantum eius propriam significationem defen-
do, qua est in Euangelicis historijs, & in actis
Apostolicis, qua Apostoli reddiderunt vo-
cem Hebraicam Thescuba, id est, conuersio-
nem.

Ex his constare puto verissimum esse
quod proposuimus, videlicet, quod misericor-
dia sit fundamentum pœnitentiae seu conuer-
sionis. Deinde, quod immota sit definitio
Euangelij, cum definitur esse vniuersalis præ-
dicatio pœnitentiae & remissionis peccatorum
in nomine C H R I S T I. Præterea quod
Legi Dei tribuendus sit locus & ante con-
uersionem, ut homo præparetur, ut Iere-
mias loquitur, ad pœnitentiam: et post
conuersionem, ut sit norma nouæ vitæ &
obedi-

S N A R R A T I O

Obedientia Dei ex fide præstandæ. Damna-
mus igitur Antinomos, qui Legis prædicatio-
ni in Ecclesia nullum locum relinquunt.

Secundus usus cognitæ misericordiæ
Dei in orationibus sanctorum locum habet,
nullus enim unquam orare Deum rectè potest,
nisi qui statuit Deum misericordem esse, &
placatum propter Filium: Per hunc enim ut
patres veteris Testamenti, ita & nos habemus
accessum ad Patrem. Hoc ipsum Dominus in-
dicat, in forma precandi, quam suis commenda-
uit discipulis. ita enim iubet, ut dicamus: Pa-
ter noster, qui es in cœlis &c. hæc paterna
compellatio misericordiæ Dei est confessio, qua
inter precandum nitimur, & simul includit fi-
duciam Mediatoris. Exempla plurima in
scripturis se offerunt. David in plerisque Psal-
mis fidem suam erigit fiducia misericordiæ, &
ut alios locos omittam, ita precatur in Psalmo
51. Miserere mei Deus, secundum misericor-
diam tuam, & secundum multitudinem mize-
rationum tuarum dele iniquitatem meam. Sa-
lomon orans pro sapientia impetranda, ita inci-
pit, Sapientiae 9: Deus patrum ac Domine
misericordiæ. Daniel capite 9: Obsecro Do-
mine Deus magne & terribilis, custodiens pa-
ctum

Rum e
rursus,
& prop
que in
ante fac
multis.
olim pre
nit mif
audiat p
stum ve
re huma
persona
dia, ut
iam effi
nam qu
cordiæ,
mifſio
erant o
ſpiciam
noſcamu
remus e
cerimus
oportun
phane g
quaqua
at pecc

S A L M I   X X V.

Etum & misericordiam diligentibus te. Et rursus, Tibi Domino Deo nostro misericordia & propitiatio, quia recessimus à te. Item: Neque in iustificationibus nostris prosternimus ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Et ut significet Daniel, se intueri olim promissum Semen benedictum, cùm meminit misericordiae, addit in precatione, ut se exaudiat propter Iehoua, hoc est, propter Christum verum Deum, qui ordinato à Deo tempore humanam assumpit naturam in unionem personalem. Hæc fiducia diuinæ misericordiae, ut est confessio propriæ misericordie: ita etiam efficax est Christi mediatoris agnitionem quotiescumq; patres meminerunt misericordiae, cogitant simul de causa, quæ est promissio Seminis benedicti, in quo benedicenda erant omnes gentes. Nos proinde oraturi respiciamus ad Patrem misericordiarum, & agnoscamus Christum mediatorem, simulq; deploremus ex animo nostram miseriam, quod si fecerimus, verè sentiemus auxilium in tempore oportuno. Turci, Iudæi obstinati, aliæq; prophanae gentes, quia non agnoscunt Filium, nequam statuere possunt, quod Deus exaudiat peccatores ex fide inuocantes. Quare non

H   verè

ANARRATIO

verè orare possunt, etiamsi longissimis precationibus & crebris se fatigant.

Tertius usus cognitæ misericordiæ Dei in quotidiana pœnitentia sentitur. Nam cum sancti, quæ est infirmitas carnis, quotidie labuntur, quotidiana indulgentia opus habent. Hæc autem in sola misericordia propter Christum querenda est. Multum delinquimus propter ignorantiam, multum per negligentiam, multum per infirmitatem, neque est qui se immunem & tutum à peccato ad momentum oculari statuere possit, à quo resurgere non valemus, nisi Deus ipse Pater misericordiarum ex bonitate suam porrexerit dextram. De hac repulchrè scribit Augustinus, cuius hæc sunt verba: Domine confiteor ut docuisti me, nihil aliud sun, quam vniuersa vanitas, & umbra mortis, & abyssus quædam tenebrosa, & terra ianis & vacua, quæ sine tua benedictione non germinat, fructum quoque non facit, nisi confusionem, peccatum, & mortem. Si quid boni vñquam habui, à te recepi, quicquid boni habeo, tuum est, vel à te habeo. Si quando steti, per te steti. Si quando cecidi, per me cecidi, & semper in luto iacuissem, nisi tu me erexisses, semper cæcus fuisssem, nisi tu me illuminasses,

nasses,
si tu m
iam me
sustine
nasses.
tua &
me ab o
scitans.
præcide
tollens
mibi fe
quonia
est quo
sit facere
satis lu
cogitat
Christu
tia. Qu
tem nos
temus e
semper
ni clau
miseric
& perf
umes
fierum

P D A L M I   X X V.

nasses, quando cecidi, nunquam surrexissem, nisi tu mihi manum porrexisses. Postquam etiam me erexisti, semper cecidissem, nisi tu me sustinuisses, saepius perirem, nisi tu me gubernasses. Sic semper Domine, sic semper gratia tua & misericordia tua præuenit me, liberans me ab omnibus malis, saluans a præteritis, suscitans a præsentibus, & muniens a futuris, præcidens etiam ante me laqueos peccatorum, tollens occasiones & causas, quia nisi tu & hoc mihi fecisses, omnia mundi peccata fecissem, quoniam scio Domine, quod nullum peccatum est, quod unquam fecerit homo, quod non possit facere alter homo. Hæc Augustini confessio satis luculenter ostendit, quam sit necessaria cogitatio immensæ misericordiæ Dei propter Christum, in quotidiana sanctorum pœnitentia. Quociescumque igitur sentimus infirmitatem nostram & faciles in peccata lapsus, cogitemus & prædicemus misericordiam Dei, qui semper paratus est ad ignoscendum, qui nemini claudit viscera misericordiæ suæ, modò ad misericordiam configurerimus in vero timore & perfecto corde sine hypocrisi adferentes prium & sanctum propositum de cauendis in posterum peccatis contra conscientiam.

H_3

Quar

9

S N A R R A T I O

Quartus usus cognitae misericordia.
Dei in imitatione positus est, et conspicitur in
externa hominum conuersatione. Nam haec,
quomodo agendum sit cum proximis nostris, nos
monet. De qua re Christus Dominus nobis
hanc regulam traxit: Estote misericordes,
sicut et pater uester misericors est. Et alibi:
Diligite vos inuicem, sicut ego dilexi vos.
Augustinus: O si diligenter consideremus mi-
sericordiam Dei in nobis, habemus miserendi for-
mam. Et paulo post: Studeamus igitur fratres,
dum viuimus, misericordiam rapere. Cibetur
a nobis esuriens, vestiatur a nobis nudus, reci-
piatur a nobis peregrinus, consoletur per nos
pupillus, visitetur a nobis infirmus, sepeliatur
a nobis defunctus. ista enim sunt opera mis-
ericordiae, de quibus interrogari debemus in die
nouissimo. Bernhardus: Ille offert sacrificium,
qui facit misericordiam. Qui in alterum mi-
sericors non fuerit, non potest inuenire miseri-
cordiam. Breuiter cum Deus Pater vult su-
os filios se imitari, nemo potest de Deo Patre
gloriari, nisi qui Patris misericordiam cona-
tur imitari. Hoc autem ut valeamus, indige-
mus misericordia, qua in nobis per spiritum su-
um excitet Deus pietatis et misericordiae er-
ga proximum aculeos.

Quintus

PSALMI XXV.

Quintus usus & postremus cognitæ
misericordiæ Dei in agone mortis conspicitur.
nam cùm nec medici manus, nec amicorum
opera ad iuuandum est idonea, sola Dei mi-
sericordia reliqua est, tanquam anchora sa-
cra, hanc cùm fidelis mittit in temptationis ma-
re, solatium experitur ineffabile. hanc enim
opponit omni temptationum generi, hanc morti
objicit, hac fretus Diabolo & inferno insul-
tat, adeò ut iam exhalaturus animam non du-
bitet cum sancto Iob dicere, Scio quòd Redem-
ptor meus viuit, & in nouissimo die resur-
gam, & cum Davide: Non timebo millia ho-
stium circumdantium me.

Quanquam autem mors ipsa per se
borrenda est, & ipsissima peccati imago, ta-
men ijs omnibus, qui fidem Christi habent, verè
est preciosa, cùm quia illius aculeus per mortem
Christi est retusus, ut somnus potius, quam
mors iudicetur, tūm quia est finis erumna-
rum præsentis vitæ. Bernhardus dicit, quòd
vita & causa mortem preciosam reddant. Fi-
nis enim vitæ benè actæ non potest nisi esse
gloriosus. Causa quoq; mortis æstimanda est.
nam si quis pro defensione veritatis mori-
tur, ut multi martyres fecerunt, verè mors

H 3 ipsius

Quintus

S N A R R A T I O

ipius preciosa est, qua veritas Dei quodammodo obsignatur.

Memini quondam nobilem matronam, cùm iam videretur morti vicina esse, astantibus et lugentibus dixisse, iam ego magis, quam ante unquam gaudeo. Mox enim futurum est, ut victa morte conspectu Iesu saluatoris mei fruar. Cùm autem astantes mirarentur fortitudinem animi, quædam matrona subiecit, qui fit, quod tu mortem non metuas? quam filius Dei adeò exhorruit, quod sanguineas guttas sudauerit? cui illa veluti triumphans respondit: Quod filius Dei saluator meus Jesus Christus exhoruerit mortem, profectò mirum non est. nam totius mundi peccata in se receperat, iram Dei sustinuit, & tanquam reus omnium peccatorum pœnas luit: Ego autem cùm ex misericordia Dei remissionem peccatorum habeam, & vestitafsum Christi iusticia, quid timebo? Christus meus est victor mortis, quomodo ego succumberem? Huiusmodi πληροφορία in media concipitur morte, ex cogitatione misericordiae Dei propter Christum. Est autem hæc ars moriendi optima. Qui enim ita moritur, non gustat mortem, sed ut Christus dicit, transit de morte ad vitam. Hanc are-

tem

Dei quodam

S A L M I X X V.

Dem meditari oportet per totam vitam, ut cum
res postulauerit, tanquam Gigas invictus te
morti opponas, non tua tamen fretus potentia,
sed potentia Christi, qui victor est mortis, non
pro se tantum, sed pro toto corpore, hoc est, pro
omnibus iis, qui Christo per fidem inseruntur.

D E S E X T O.

Duo sunt præcipua vitia securorum
hominum, qui vivunt prout affectibus rapiuntur. Unum diffidentia, Alterum temerita-
tis seu audaciæ: Diffidentia, qua Deum men-
telacij quodammodo accusant, exclusi sunt à
familia Dei. Temeritate, qua Deum securè
contemnunt, ruunt præcipites in quævis scele-
ra tanquam phrenetici: vtroq; vicio interclu-
ditur via ad veram sapientiam, quæ primus
gradus vitæ est. Dicit enim Sapiens: In
animam κακότεχνον non intrabit sapientia.
Sapientia autem hæc constat recto intelle-
ctu de rebus salutis, & motu cordis congru-
ente cum intellectu affectuque ad Deum co-
lendum iuxta ipsius præcepta. Etsi autem
huiusmodi homines sæpius verbo Dei ad-
monentur, alijsque rebus, vt resipiscant,
manent tamen plærique in sua diffidentia

H 4 perti-

ENARRATIO

pertinaces & temeritate sua Deum grauissime tentant, prorogantes tempus, quo resipiscere fibi proponunt, stulte freti misericordia, quam superbè contemnunt. Putant enim satis esse, si extremum halitum pœnitentiae agenda reseruarint. Hunc misericordiæ Dei abusum grauiter taxat Syracides hisce verbis: Ne diccas, misericordia Dei plurima est, multitudinem peccatorum meorum mihi ignoscit. tam enim ira, quam misericordia à Deo properabit, ac super sceleratos furor eius requiescit. Ne igitur differas conuerti ad Deum, subito enim ira Domini erumpit, et cum securus eris, profligaberis, atq; in tempore vltionis peribis, et rursus: Si peccasti fili, ne pergas peccare, sed pro delictis commissis deprecare, tanquam à conspectu serpentis fuge peccatum, nam si proprius accesseris, mordebit te. Quam periculosa & perniciosa sit peccandi consuetudo ac continuatio comparatione ostendit Sapiens: Comparat enim peccatum venenatissimo serpenti. Nam vt huius morsus perniciem solùm adferre potest, ita morsus siue aculeus mortis est ipsum peccatum. Hortatur igitur Sapiens ad pœnitentiam, videlicet vt à perpetratis peccatis abstineamus, et in posterum nobis caueamus à peccato. Cum his congruit admonitio

Aug

Aug
menti.
Clem.
penite
tamen
algean
carnis
postren
igamu
iec vli
Ibider
Bonus
um qu
nas, c
anime
Deus;
it Di
nun,
manis
tres, q
nomio
dicam
peper
facian
miser
canta

Deum granissi
s, quo resipiscer-
misericordia
utant enim sati-
tentiae agenda
tia Dei abusum
verbis: Ne di-
est multitudine
noscit. tam enim
eo properabit, u-
quiescit. Neigi-
m, subito enim
curus eris, pro-
mis peribis, et
gas peccare, sed
ecare, tanquam
eccatum, nam si
Quam pericu-
li consuetudo ac-
stendit Sapiens:
matissimo serpen-
tinem solum ad-
culeus mortis est
igitur Sapiens ad
perpetratis pecca-
tum nobis caue-
nigrat admonitio

Augu-

Augustini, qui in libro de salutaribus docu-
mentis inter cætera scribit, in hunc modum:
Clementissimus Dominus confugientibus ad
pœnitentiam ignoscit, sed ne de misericordia
tamen securi existamus, ut peccatis peccata
augeamus, neque dicamus, donec viget ætas
carnis nostræ concupiscentias exerceamus, et
postremo in senectute, malorum pœnitentiam
igamus. Pius enim est Dominus et misericors,
neq; vltra facinorum nostrorum recordabitur.
Ibide alibi: Sperando decipitur, qui dicit:
Bonus est Dominus, misericors est Deus, faci-
am quod mihi placet, quod libet, laxem habe-
nas, cupiditatibusq; meis impleam desideria
animæ meæ: Quare hoc? quia misericors est
Deus, mansuetus est Deus. Et rursus immit-
tit Diabolus securitatem, ut inferat perditio-
num, neque denuerari possint quantos hæc
manis spei umbra deceperit. Et rursus, fra-
tres, quando habemus tempus misericordiæ,
non nobis blandiamur, nō nos demittamus, non
dicanus, semper parcit Deus, ecce feci heri, et
peperit Deus, facio et hodie, et parcit Deus,
faciam et cras, et parcerat Deus. Attendis ad
misericordiam et non times iudicium, si vis
cantare misericordiam, iudicium intellige,

H 5   quia

9

ENARRATIO

quia ideo parcit, ut corrigas, non ut in malitia
gnitate permaneas.

Ceterum ne in nostram perniciem cum
plerisq; abutamur & nos Dei misericordia,
ac nobis thesaurizemus iram in die ire, non
nulla argumenta colligam, quæ nos ab abusi-
o misericordiæ Dei reuocabunt, quæ nos contine-
bunt in timore Dei, & quæ nos ad pœnitenti-
am veram maturandam invitabunt.

Primum, incertus vitæ terminus. ne-
mo enim nouit qua hora, quo momento, aut quo
modo sit sibi hinc migrandum: Hæc incertitu-
do meritò nos ad maturandam pœnitentiam
excitare deberet. Christus hortatus disci-
pulos ad vigilantiam, hinc petit argumentum
cum ait: Vigilate & orate, quia nescitis regis
horam neq; diem. Et Lucæ 12. proponit Do-
minus parabolam de diuite seculo & pri-
crastinante pœnitentiam: hominis, inquit, ciuus-
dam diuitis vberiores fructus ager attulit, ita-
que cogitabat apud se dicens: Quid jaciam
quod non habeam, quo congregem fructus meos?
Et dixit, hoc faciam, destruan horrea
mea, & maiora ædificabo, atque illuc con-
gre-

gregal
cam an
reposit
libe, ob
r, hac
sue ve
thesaur
postea
rgnum
quam
ps. It
putatis
stius
æction
imenda
Dei tit
bi per
seru
riat c
tuo, o
peccat
sumus
dulgen
ta mil
fio in
visit

PSALMUS XXXV.

gregabo fructus meos, & bona mea, & dicam animae meae: Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comedere, libe, oblectare: Dixit autem ei Deus: O stulte, hac nocte repetam animam tuam abs te, quae vero parasti cuius erunt? Ita est, qui thesaurizat sibi, nec est in Deo dives. Hinc postea infert Dominus, quim potius querite regnum Dei &c. Item: Beati servi, postquam venerit Dominus inuenit eos vigilantes. Item: Estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. Et Augustinus ait: Largitur tibi Deus spaciun correctionis, sed tu plus amas dilationem, quam emendationem, expectas, & de misericordia Dei tibi plurima polliceris, quasi ille, qui tibi per paenitentiam promisit salutem, promiserii tibi longam vitam, unde scis quid pariat crastinus dies? Recte dicens in corde tuo, cum me correxero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare non possumus quod correctis ac conuersis Deus indulgentiam promisit. Nam in quo Propheta mihi legis, quia promisit Deus corredo indulgentiam, num mihi legis, quia promisit tibi longam vitam? Hac promide incerte

ENARRATIO

incertitudo termini vita nos admoneat maturandæ pœnitentiae, ne citius opinione nostra impingamus. (vt Ieremias loquitur) ad montes caliginosos, atque ita obruamur iusto Dei iudicio. Multi fuerunt, qui sperauerunt se vitare prorogare posse ad senectutem, sed in medio senectutis flore occubuerunt: Multi quietur fine vita expectarunt, sed in exilio perierunt. Multi ex notis et amicis proposuerunt sibi solita in agone mortis, sed inter hostes miserè prierunt. Multi polliciti sunt sibi tempus, quo in lecto decumbentes ingemescerent & resipiscerent, sed subito ex hac vita erepti sunt. Seneca pulcherrime monet, cum ait: Noli huic tranquillitati confidere, momento mare euertertur, & eodem die, ubi luserunt nauigia, sorbentur. Breuiter: Cum nemo sciat, num spiritum per nares emissum reuocare possit, stultissime agunt, qui cum contumelia Dei procrastinant pœnitentiam, ac si temporis momenta in suis haberent manibus.

Secundum, thesaurus plurimorum scelerum, iræ Dei, & pœnarum perniciössimus procrastinatione pœnitentiae colligitur. Unde Paulus Rom. 2: Secundum duritatem tuam & cor pœnitere nescium, thesaurizas tibi iram
in die

in die
tiam
tribuit
peccata
marada
magis
indulg
maxim
Namq
in Dei
longio
offend
pœnitent
rum im
bilis et
In seip
malus
quam
quam
quam
quam
major
sit ini
miser
lecto i
ipsi o
spectu

S A L M I X X V.

in die iræ. Peccatum enim, quod per pœnitentiam non opprimitur, mox suo pondere in aliud trahit, de hoc rursus in aliud, donec immensus peccatorum cumulus construatur, & ut pessima radix non euulsa è terra perpetuò crescit & magis germinat: Ita etiam peccatum, cùm ei indulges, vires nouas quotidie acquirit, donec maximum peccatorum diluvium superuenerit. Nam qui hoc pacto misericordia Dei abutitur, in Deum est iniquus, vt qui Diabolo statuit longiore tempore seruire, quam Deo, Angelos offendit. Nam vt hi gaudent de impiorum pœnitentia, ita haud dubiè tristantur de illorum impœnitentia. Dolent enim quod tam nobilis creatura Dei suapte sit peritura culpa. In seipsum crudelis est, vult enim potius esse malus quam bonus, vel potius esse infirmus quam sanus, vel seruus potius esse Sathanæ, quam libertus Christi, vel potius pauper esse, quam diues. Breuiter: vult potius perire quam saluari, qua sane crudelitate nulla alia maior esse potest. Taceo quod in creaturis Dei sit iniurius, vnde Paulus dicit, creaturam ingemiscere, quod se abutantur impij. Oedipus intellecto incestu cum propria matre commisso sibi ipsi oculos eruit, vt vel isto pacto fugeret conspectum Solis, qui inspector fuit tanti sceleris.

NARRATIO

ris. Cur infinita animalia perierunt in diluc-
tio? Nonne propter peccata hominum? an
non maledicta pronunciatur tota terra propter
peccata primorum parentum? Non secus ho-
die iniuria fit maxima creaturis Dei ab ijs o-
mnibus, qui illis vtuntur, non in gloriam crea-
toris, sed ad propriam libidinem explendam.

Tertium, abalienatio mentis à Deo
& finalis induratio: Nam quò diutius differ-
tur pœnitentia, eò redditur difficilior. Nam
vt in morbo corporis se res habet: Ita & in
morbo animæ, qui est peccatum: Quò enim dif-
fertur medicina corporis diutius, eò fit morbus
periculosior & difficilius curatur. Imò in-
terdum ex diuturnitate incurabilis euadit:
Ita morbus animæ paulatim crescit vt cancer,
donec totum hominem occupauerit. Siquidem
postquam consuetudine peccandi anima cal-
lum induxit, veluti cancro quodam corripitur,
ex quo fit vt paulatim malum serpat, donec
interitum adferat. Huc illud Job pertinet:
Ossa eius implebuntur vicijs adolescentiæ suæ,
& cum eo in puluere dormient. Et illud Salo-
monis: Adolescens ambulans iuxta viam su-
am etiam cùm senuerit non recedet ab ea. Et
illud Ieremiæ, Si mutare potest Æthiops pellē
suam

suam
stis be-
congru-
mali
enim
multi
di nec-
lum,
comme-
bet.

grauis
testem
cumfer-
conscie-
quint
prior
tia se-
hardus
rum i-
accus
Hac e-
cauter
antea
astab
dem

ierunt in dilu-
a hominum? an
ota terra propter
Non fecus ho-
uris Dei ab ijs o-
n in gloriam crea-
nem explendam.

itio mentis a De-
quod diutius differ-
difficilior. Non
ab et in
m: Quo enim dif-
ficius, ed fit morbus
curatur. Imo in-
incurabilis euadit;
crescit ut cancer,
pauerit. Siquidem
ccandi anima cal-
quodam corripitur,
dum serpat, donec
illud Job pertinet:
s adolescentia sua;
ent. Et illud Salo-
ans iuxta viam su-
recedet ab ea. Et
test. Aethiops pelle.
Juan

suam, & pardus maculas suas, vos etiam potes-
tis benefacere cum ficeritis malum. Huc
congruit Iuuenalis versiculus: Consuetudo
mali tenet insanabile vulnus. Consuetudo
enim diuturna altera fit natura, unde fit ut
multi peccandi consuetudine quandam peccan-
di necessitatem sibi accersant. Hoc igitur ma-
lum, hoc periculum indurationis meritò nos
commouere ad maturandam pénitentiam de-
bet.

Quartum, conscientia mala, qua nihil
grauius, nihil tristius, nihil miserius. Hanc
testem suorum scelerum coguntur secum cir-
cumferre, qui peccati cœno oblectantur. De
conscientiæ malo patres in hanc sententiam lo-
quuntur: Formidolosa res est improbitas pro-
prio teste conuicta, hæc compressa conscienc-
tia semper malum præagit. Nam ut Bern-
hardus ait: Mala conscientia debitorū nostro-
rum ipsa testis est, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa
accusat, ipsa iudicat, ipsa punit, ipsa damnat.
Hæc etiamsi ad tempus resecta fuerit tanquam
cauterio, tamen aliquando prodibit, & si non
antea saltem in agone mortis instar mille testium
astabit, accusabit, damnabit, puniet. Est siqui-
dem conscientia mala diuum quoddam testi-
monium

ENARRATIO

monium animis hominum impressum de futuro
in contumaces iudicio, & de pœnis, quas iuste-
luerint contumaces.

Quintum, scandalum, & reatus alieni
peccati. Est autem in scando duplex malum,
videlicet factum & exemplum. Ut facto per
se violatur Lex Dei, ita exemplo proximus
læditur propter imitationem. Hinc illud, δε-
νῶς επιφεγμα Christi, vñ homini per
quem scandalum venit. Et rursus, qui offendit
vnum ex paruis istis, qui in me credunt,
præstiterit illi, ut suspendatur mola asinaria
in collum eius, & demergatur in profundum
maris. Paulus pronunciat in Christum pecca-
re & perdere infirmos fratres, qui adiaphoris-
cum scando vtitur. Quid sentendum de eo
est, qui vel erronea doctrina, vel improba vi-
ta multos in perniciem adducit? quod tanta
grassenit scelera in mundo hodie, an non inde
prouenit, quod vñus putet sibi licere, quod vi-
det alium facere? quem mox aliis imitatur,
& hunc aliis, donec scabie vnius membra, to-
tum corpus ferè Ecclesiae infectum deforma-
tur.

Sextum, priuatio honorum, quorum so-
li sancti in Ecclesia sunt participes, donec enim
homo

bomo
sancti
solatio
ter, e
quam p
volens

admod
homine
nas sur
volupt
fertim
deat fin
cata hor
ἴουχιο

plorum
contum
in quor
Achiti
Deteri
ab hac
tali se
lis plen

PSALM I XXV.

*homo sine pœnitentia viuit, gaudio Spiritus
sancti caret, conscientiae pace destituitur, con-
solationibus Spiritualibus priuatur: Breui-
ter, communium Ecclesiæ bonorum nequa-
quam particeps esse potest, quicunq; sciens &
volens ruit contra conscientiam.*

*Septimum, delitiæ Sathanæ. Quem-
admodum enim Angeli in cœlo gaudent super
hominem agentem pœnitentiam: Sic Sathanas
summis delitijs, & veluti iucundissimis
voluptatibus perfunditur, cum homines, præ-
sertim eos, qui Christo dederunt nomina, vi-
deat sine pœnitentia viuere. Sunt enim pec-
cata hominum, ut quidam ex Patribus ait:
Ἐνωχὶα φάντωρ δοξμόνωρ.*

*Octauum, cogitatio tragicorum exem-
plorum plurimorum hominum, qui à Deo ob-
contumaciam sunt abieeti in æternas pœnas,
in quorum numero sunt, Cain, Pharao, Saul,
Achitophel, Iudas, Julianus & infiniti alij.
Deterrent, inquit Augustinus, quæso vos
ab hac persuasione innumerabiles populi, sub-
tali securitate nudi & vacui bonis, & ma-
lis pleni ex hac luce præcepti.*

I Nonum

ENARRATIO

Nonum, Cogitatio etiam hæc animum
subeat, quod pœnitentia sit non tam opus ho-
minis, quam donū Dei: Quod si contempseris
dum à Deo tibi offertur, metuendum est, ut
suas margaritas sœpius suibus obijciat.

Decimum, Conditio seræ pœnitentie.
dici enim rectè solet: Sera pœnitentia raro
vera: Nequaquam enim is pœnitentiam age-
re censendus est, qui postquam peccare non
potest, pœnitentiam simulat. Et Augustinus
ait: Pœnitentia, quæ à moriente tantum pe-
titur, timeo ne ipsa moriatur.

Has decem rationes colligere placuit,
quarum cogitatio nos retinebit in timore Dei,
ne abutamur misericordiæ Dei magnitudine,
in nostram propriam perniciem. Maturemus
igitur pœnitentiam, dum adhuc integra vale-
tudine sumus, demus Deo gloriam antequam
tenebrescat, & antequam offendant pedes
nostrí ad montes caliginosos.

LOCI TERTIÆ PAR-
tis Psalmi.

1. Deus cùm sit bonus, nullius mali est
author, sed omnis potius fons boni & origo.

Deus

PSALMI XXXV.

2. Deus cum sit rectus, non προσωπολητής est, sed aequalis omnibus, iuxta regulam decreti sui.
3. Dei proprium est afflictis opem ferre, atque errantibus viam monstrare salutis.
4. Deus ut misericors est, ita et veras promissa seruans iuxta pacti conditionem.

QUARTA PAR

PSALMI.

II PROpter nomen tuum Domine propiciaberis peccato meo, quoniam multum est.

Hic versus quartam huius Psalmi partem continet, quae est repetitio petitionis veniam, et remissionis peccatorum. Quae ideo adhibetur, ut precantis affectus, fidesque magis accendatur.

In hac prectione duo sunt obseruanda. Primum, prectionis forma. Secundum, ratio propositionis duplex. Prectionis forma est, propiciare peccato meo, seu condona mihi peccata mea. Conuenit

I 2 prorsus

iam hec animum
non tam opus ha-
d si contempserin
etendum est, v
bus obijciat.

io serae penitentia
ra penitentia ran
is penitentiam agu
quam peccare nu
st. Et Augustinus
iente tantum pe
r.

es colligere placuit,
rebit in timore Dei,
Dei magnitudine,
ciem. Masuremus
ubuc integra vale
gloriam antequam
im offendant pede
sos.

IAE PAR
mi.

s, nullius mali est
us boni origo.
Deus

ENARRATIO

prorsus hæc forma cum ea , quam Dominus
nobis commendat Matth. 6 : Remitte nobis
debita nostra. Et cum precatione Publicani :
Deus propitius esto mihi peccatori.

In hac propitiatione plura sunt spe-
ctanda, videlicet, figura, veritas, fides, &
quæ cum fide remissionis peccatorum coniun-
cta sunt.

*L*ege *S*tri, *F*igura huius remissionis fuerunt omnia
*t*ram *s*acrificia diuinitus in Lege Dei ordinata, &
*u*n *f*aciūt *p*rincipiū ea , quæ propiciatoria nominabā-
*t*ur propter significationem. Hæc figura do-
fol. 53 *c*et nullum peccatum esse, quod non remittā-
a. *t*ur, modò propiciatio peccati petatur . Nam
sacrificia expiatoria omnis generis peccato-
rum ordinata erant in Lege Mosis.

Veritas est Christi victimæ, quæ effi-
cax est ad expianda omnia peccata quantum-
uis enormia. Ita enim Iohannes ait : Sanguis
Iesu Christi emundat nos ab omni peccato.
Non est igitur quod quis ullum peccatum in-
expiable putet, cuius condonatio petitur.

*F*ides remissionis peccatorum accipit
petitam condonationem. Est autem hæc fides

noti-

0
T S A L M I   X X V .

uam Dominus
Remitte nobis
one Publicani:
catori.

plura sunt spe-
ritas , fides , &
catorum commun-

is fuerunt omnia
Dei ordinata , &
via nominabat.
Hac figura do-
vod non remitta-
i petatur . Nam
generis peccato-
Mosis.

victima , que effu-
peccata quantum-
mes ait : Sanguis
ab omni peccato,
tum peccatum in-
natio petitur.

peccatorum accipit
autem haec fides
notio

noticia , expetitio , & fiducia promissæ mis-
ericordiæ & veniæ propter Christum . Et est
conuersionis seu salutaris pœnitentiæ forma ,
quam præcedit peccati agnitus & contritus ,
quemadmodum supra copiosè declaratum est .

Cum fide remissionis peccatorum con-
iuncta sunt gratia & donum . Gratia est ipsa
iustificatio , hoc est , credentis personæ absolu-
tio à peccato , imputatio iusticiæ Christi , &
acceptatio gratuita ad vitam æternam . De
hac gratia loquitur sanctus Paulus Rom . 5 :
Gratia ex multis delictis in iustificationem .
Donū est ipsa donatio Spiritus sancti , qua ho-
mo iustificatus regeneratur seu sanctificatur .
hoc est , mortificatur & viuiscatur , ut porro
sit noua creatura , viuatq; iuxta voluntatem
Dei : Seu vt alibi loquitur Scriptura , ut ti-
meat Deum . Hic enim finis propitiationis
assignatur Psalmo 130 . ubi ita dicitur : apud
te propitiatio est , ut timearis .

Rationibus duabus propositio fulci-
tur , quarum una præcedit ; altera sequitur .
Prior est , Propter nomen tuum Do-
mine . Hoc nomen , vt includit aliquid , ita

I 3   etiam

ENARRATIO

etiam aliquid excludit, includit tres causas remissionis peccatorum, quarum prima est, impulsua, videlicet promissio gratuita. Promisit enim Deus veniam peccatorum omnibus ad gratiam confugientibus. Hanc promissionem nunquam reuocabit, quia verax est et constans in suis promissis. Secunda causa est efficiens, videlicet bonitas et misericordia. Nam cum bonus sit, benefacere non cessat, et cum sit misericors, tangitur reuera nostra calamitate, et iuxta promissiones lapidis manum porrigit. Tertia causa est finis, isq; duplex: prior gloria Dei. Prædicatur enim bonitas Dei recipientis peccatores in gratiam, et ab Angelis bonis et ab hominibus. Posterior, ut iustificetur in sermonibus suis, et vincat cum iudicetur, hoc est, ut prædicetur ipsius veritas, quod seruet promissa, et verè exaudiat, recipiat, liberet inuocantes. Excludit hæc ratio omnia humana εὐδαίμονα et παθήματα à causis remissionis peccatorum. Nam cum propter nomen suum Dominus peccata remittit, sequitur profectò nos nec meritis nostris, nec operibus, nec passionibus remissionem mereri. Posterior ratio his verbis exprimitur: Quoniam multum est. Mirabilis sane videtur hæc ratio:

ign.

igno
mult
ibi
Grat
pecca
torum
Deo
nimo
reden

1
remi
teme
2
quia

12

13

PSALMI XXXV.

ignosce inquit, peccato meo: Quare? quia multum est, ubi enim multitudo peccatorum, ibi requiritur etiam copiosa misericordia. Gratia enim, ut Paulus loquitur, exuperat peccatum. Nemo igitur desperet ob peccatorum suorum multitudinem, sed confiteatur Deo serio corde peccata sua, & speret in Dominum, apud quem est misericordia & copiosa redemptio.

LOCI HVIVS PARTIS Psalmi.

1 Quod sine humanis meritis fiat peccati remissio propter promissionem Dei, bonitatem & gloriam.

2 Quod peccati confessio coram Deo requiratur ab eo, qui petiturus est veniam.

QVINTA PARS
PSALMI.

12 Quid est homo, qui timet Dominum? Docebit eum viam, quam eligat.

13 Anima eius in bonis commorabitur, & Semen eius hereditabit terram.

I 4 Secre-

ENARRATIO

14 Secretum Domini timentibus
eum, & testamentum suum ma-
nifestabit illis.

Hæc pars Psalmi continet descriptionem
fælicitatis eorum, qui timent Deum, &
vera religione colunt. Hæc descriptio affe-
ctibus excitandis destinatur. Orditur autem
David hanc descriptionem ab admiratione
per exclamationem & interrogationem: quis
est, inquit, homo qui timet Iehoua? Quasi di-
ceret: O quam felix est iste homo, O quam
beatus est qui Dominum timet, & eum reli-
giose colit. Dum enim nos ipsos intuemur, ex-
tremè miseri sumus propter peccata, sed cum
propiciatorem aspicimus, Deum timentes à
peccatis liberamur, & omni felicitatis gene-
re donamur.

Admirationi huic subiicit quatuor
genera fælicitatis eorum qui timent Deum,
quæ sunt, vera sapientia, læticia spiritualis,
benedictio seminis seu posteritatis, & myste-
riorum Dei, & patti diuini viuis in corde
sensus. De his ubi nonnulla dixerim, de timore
Dei plenam instructionem ascribam.

Dacebit

T S A L M I   X X V.

Docebit eum viā quam eligat.

Hæc prima pars fælicitatis timentium Deum est. Deus timentem se vera ornabit sapientia, atque hoc est quod David alibi, & Salomon post illum ait, Initium sapientie timor Domini. Quanta sit autem huius sapientie vis, Syracides ostendit cum sapientiam introducit, loquentem hisce verbis: ἐγώ μάτης τῆς ἀγαπήσεως παλῆς ιοχή φόβου ιοχή γνώσεος ιοχή δοξιας ἐλπίδΩς.

Anima eius in bonis morabitur.

Secunda felicitatis pars timentium Deum, spiritualis quædā læticia eaq; perpetua (Morrandi enim vocabulo constantia & perpetuitas significatur) hæc læticia est pax conscientiæ, gaudium Spiritus sancti, & alij iucundi motus excitati in corde per Spiritum sanctum, qui sunt quidam gustus æternorum bonorum, quibus fruemur in æterna vita, & sunt veluti arrha quædam, quæ Deus nos donat in certitudinem promissæ hæreditatis.

Et Semen eius hæreditabit terram. Hæc est tertia pars fælicitatis timentium Deum, de posteritate eorum, cui

I 5   promit-

Docebit

S N A R R A T I O

promittitur hæreditas, id est, tuta habitatio
in terra, et cōmoda fruitio rerum, quæ ex terra
proueniunt. nam hæreditatis voce intelligi-
tur genus cum adiunctis. Quia igitur præci-
puum ius rerum ex hæreditate est, plenam
scriptura possessionem, & præcipuum utendi
ius hæreditatem appellat. Possessio autem
hæc non tam in κτήσει quam in χρήσε posita
est, & habet annexam duplēm conditionem
seu promissionem. Vnam si posteri non dege-
nerauerint à sanctorum parentum virtute.
Alteram, si possessio hæc non habeat maius
periculum, quam commodum, vnde fit, vt non
pauci piorum liberi non degenerantes abripi-
antur ab hac vita. Nam ita Deus promittit
pœnitentibus vitæ diuturnitatem & commo-
da, modò melius bonum & perfectius non im-
pediatur.

Si quis obijciat impiorum posterita-
tem etiam impiam sæpè hæreditare terram:
distinguo, vt suprà inter κτήσιp & inter
χρήσιp. Nam tales etsi videntur possidere
terrā, tamen eius rerum usum non habent,
vnde sæpè fit, quò fuerint homines ditiores,
eò sint etiam miseriores. Vnde Esaiæ 3. Ec-
ce Do-

ce Do-
Ieru-
pheta
panis,
rum e-
dico.

eum
ment
citatis
corde
sum seu
ratione
quia i
malis
cipit
verò
um es
rimè
ita ai
Huic
fides,
missio
bitur

PSALMI XXXV.

ce Dominator Iehouah exercituum auferet &
Jerusalem omne robur panis & aquæ. ut Pro-
pheta hic distinguit inter panem, & robur
panis, ita inter possessionem terræ & eius ve-
rum & legitimum usum distinguendum iu-
dico.

Secretum Domini timentibus
eum, & manifestauit illis testa-
mentum suum. Hæc quarta pars est fœli-
citatis timentium Deum, videlicet viuus in
corde sensus mysterij & pacti Dei. Mysteri-
um seu secretum & pactum idem sunt re, sed
ratione distinguuntur. Mysterium dicitur,
quia ignotum est carni & sanguini. Ani-
malis enim homo (inquit Paulus) non per-
cipit ea, quæ sunt Spiritus Dei. Pactum
vero propter stipulationem, quæ inter De-
um & hominem intercessit. Hoc pulcher-
rimè ostenditur Genesis 17. ubi Dominus
ita ait: Ecce pactum meum tecum &c.
Huic promissioi respondet in Abraham
fides, qua ipse recumbit in factam sibi pro-
missionem. Huius fœderis ratio descri-
bitur fusus Ieremiæ 31. & Hæbre. 8.
in hunc

10
9

ENARRATIO

in hunc modum: Ecce dies venient, dicit Iehouah, & feriam cum domo Israel & cum domo Iuda fœdus nouum, non secundum pætum, quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, quia ipsi irritū fecerunt pactum meum, & ego Dominus sum eorum, dixit Iehouah: sed istud est fœdus, quod feriam cum Israel, dixit Iehoua, Dabo legem meam in medio eorum, et in corde eorum describā eam (scilicet digito meo, qui est Spiritus sanctus) nec docebit unusquisq; ultrā proximum suū, et unusquisq; fratrē suū, dicendo: cognoscite Iehoua. Omnes n. cognoscent me à minimo illorū usq; ad maximum eorū, quia propiciabor iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius. Hoc pactum Christus resuscitatus à mortuis suis discipulis in memoriā reuocat, cùm inquit: Ascendo ad Deum meum & ad Deum vestrum, ad patrem meum & patrem vestrum. Summa, hic redit quod Deus velit noster pater esse remittendo nobis peccata, & acceptando nos ad vitam æternam propter Christum mediatorem & reconciliatorem, & nos debeamus esse ipsius populus, vera fiducia illi adhærendo & obediendo. Quare nequaquam participes huius fœde-

fæder
prout
dibus.
retur a
seutest
in Ench
tim usc
8. Vt
na Iesu
facta pi
ginibus
illius p
Etus ape

I
ones p
pta eti
corpus
cidere.
corpus
Christi
dem qu
quo De

plex, v

P S A L M I   X X V.

fæderis sunt, qui vacui timore Dei vinunt
prout cæcis & ferocibus abripiuntur affe-
ctibus. Hic locus postularet, ut aliquid dice-
retur de discrimine noui & veteris fæderis
seu testamenti, verum quia de hoc discrimine
in Enchiridio nostro satis dictum est, hic tan-
tum ascribam verba Clementis Stromatheon
8. Ut vetus illud testamentum, inquit, diuina
Iesu opera futura præcinerit, ita nouum
facta prædicauerit, ut illud veritatem in ima-
ginibus texerit, ita hoc præsentem ostenderit
illius prædictionum veritatem, huius effe-
ctus aperit & credi facit.

D E T I M O R E D E I.

Christus mittens suos discipulos ad
unes perditas domus Israel, inter alia præce-
pta etiam hoc dedit: Nolite timere eos, qui
corpus occidunt, animam vero non possunt oc-
cidere. Sed potius timete eum, qui potest &
corpus & animam perdere in gehenna. Hie
Christus duo genera timoris facit, unum qui-
dem quo homines metuimus, alterum vero
quo Deum timemus.

Timor quo homines metuimus est du-
plex, videlicet, rectus & peruersus. Rectus
natura

ENARRATIO

naturalis & præceptus adeoq; bonus & laudabilis est, cùm serui dominos suos, & liberi parentes suos cum reuerentia timent. Persuersus hominum timor est, de quo híc Christus loquitur, qui nos à recta via abducit, quiq; facit ut metu mali, quod videtur impendere cœlestia terrenis, salutem animæ incolumitati corporis postponamus. Hoc timore fracti multi omnibus ætatibus confessionem abiecerunt.

Timoris quo Deum timemus plures sunt modi. Est enim timor seruitutis, de qua Paulus Rom. 8: Non accepistis spiritum seruitutis, rursus in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, per quem clamamus abba Pater. Hic Paulus quendam timorem seruitutis facit, cuius quidem author est Spiritus sanctus, quem Spiritum dicimur accipere, cùm in animis nostris est efficax. Is igitur quia prædicatione Legis salutem quidem proponit, sed addita durissima & plane impossibili conditione nihil nisi timore pœna in animis potest ciere, ut quasi serui iram domini magna cum anxietate & pauida conscientia homines expectent. Hic ergo timor est sine fide, & rectissimè seruilis dicitur, qui nihil

mihil
pecca
quitio
immit
runt.
mines
tium /
adigit
consci
re nib
adduc
ration
Christ
dam v
se susp
citur
Julia
rieru
& cu
tam,
tiner
vita;
dem
auten

PSALMI XXXV.

nihil aliud est, quam metus cruciatus propter peccata commissa. De hoc timoris genere loquitur Syracides cap. 36: Timorem tuum immittit omnibus gentibus quae te non requirunt. Hic timor aut perducit et impellit homines ad pœnitentiam, qua ratione recte initium sapientiae dicitur, aut ad desperationem adigit, et odium Dei parit, videlicet cum conscientia victa mole peccati succumbit, qua re nihil sane tristius. David timore pœna adducitur ad pœnitentiam, sed Saul ad desperationem. Petrus metu pœna ob negatum Christum plorat et impellitur ad implorandam veniam. Sed Iudas desperans de venia se suspendit. Magdalena timore pœna duicitur ad Christum, sed multi, ut Cain, Iudas, Julianus et c. metu iudicij desperatione perierunt. Est proinde hic timor seruilis, qui et culpæ recte dicitur, primus gradus ad vitam, modò eo ut decet recte utamur. Huc pertinet illud Proverb. 14: Timor Domini fons vitae, ut declinet à ruina mortis.

Est et timor filialis, qui est eiusdem Spiritus effectus in conuersis. Hic autem timor filialis est purus colendi De-

nm

1610
MS. B. 1. 1.

S N A R R A T I O

colendi Deum affectus cum humili subiectio-
ne, reuerentia & amore , cumq; serio studio
omnem offensam Dei vitandi coniunctus, Io-
sue 24. Timete Deum & seruite ei perfe-
cto corde atq; verissimo. hic posterius mem-
brum prioris est interpretatio sive definitio.
Huius timoris filialis partes sunt due , vide-
licet , Timor cultus , & timor culpæ . Timor
cultus est , quo Deo subiecti illum reueremur
& amamus exhibentes illi ex vera fiducia
debitum cultum. Timor culpæ est , quo ca-
uemus ne Deum Patrem dulcissimum offendamus . Etsi autem seruus etiam timet ne Do-
minum suum offendat , tamen maximum est
discrimen inter seruum timentem , & filium :
Seruus enim timet Dominum suum ut crude-
lem cum latente odio. Filius autem patrem
suum dulcissimum genitorem cum amore &
reuerentia timet . nihil enim charius habet,
quam ut patri per omnia placeat. Huius ti-
moris filialis plurima sunt præconia in sacro
Dei verbo , ex quibus pauca ascribamus .
Psal. 19. Timor Domini purus permanet in
seculum seculi . Dicitur autem hic timor
purus & à subiecto & ab effectu . nam ut in
puris , id est , fide purificatis est : Ita in purita-
te & sanctitate fidelis retinet , ne cum impuro
mundo

PSALMI XXV.

mundo se omni turpitudini prostituant. Ti-
mor enim Domini, vt Salomon ait, odit ma-
lum. Et Syracides: Timor Domini expellit
peccatum. Ut igitur initium superbiae, vt lo-
quitur Syrach cap. 10. est defectio hominis
a Domino, atq; a creatore suo cordis auersio:
Ita unus timor Dei est, qui nos in obseruantia
præceptorū Dei atq; in omni sancta subiectio-
ne continere potest. Syrach. 25: Magnus
est, qui adeptus est sapientiam, sed timente
Dominum nemo maior est. Item, Timor Do-
mini claritate superat omnia. Item, Qui ti-
met Dominum nihil trepidabit, & non pa-
uebit, cum ipse est spes eius. Timentis Domi-
num beata est anima eius. Item, facultates
& virtutes exaltant cor, & super hæc timor
Domini. Timori Domini nihil deest. Timor
Domini sicut paradisus benedictionis. Psal-
mo 112. extat hominis timentis Deum hæc
commendatio, quod ab auditione mala non ti-
mebit, quia paratum cor eius fidens Domino.
Confirmatum cor eius non timebit, donec vi-
deat in hostibus suis quod optat. Breuiter, vt
omnis boni fons cum in hac vita, tum in futu-
ra est timor Domini: Ita omnis mali scaturi-
go est Deum non timere, iuxta illud Syra-
cidae

K

cidae

9

ENARRATIO

eidæ 6: *Nisi quis se in timore Dei studiose
continuerit, citò euertetur domus eius.*

LOCI HVIVS PAR-
tis Psalmi.

Primus, quod timentes Deum diui-
nitus doceantur, hoc est, efficaciter per Spir-
itum sanctum in vijs Domini erudiantur.

Secundus, quod summa felicitas ho-
minis, atq; adeò hominis summum bonum situm
fit in timore Domini.

Tertius, quod timentes Deum indi-
ces in cœlesti sapientia proficiant.

Quartus, quod timore Dei vacui
prorsus ignari sint arcanae Dei sapientiae.

SEXTRA PAR S.

15 Oculi mei semper ad Ieho-
uah, quia ipse educet de la-
queo pedes meos.

16 Respice ad me, et miserere mei,
quoniam unicus & afflictus
sum ego.

Afflī-

PSALMI XXXV.

17 *Afflictiones cordis meæ auctæ
sunt, ab angustijs meis educ
me.*

18 *Vide afflictionem meam & la-
borem meum, & parce omni-
bus peccatis meis.*

19 *Vide inimicos meos, quoniam
multiplicati sunt, & odio ini-
quo oderunt me.*

20 *Custodi animam meam & li-
bera me, ne pudefiam, quoniam
speravi in te.*

21 *Integritas & æquitas conser-
uabunt me, quoniam expecta-
ui te.*

Iam accommodat David petitionē generalem
præsentibus suis periculis, in quibus versa-
batur persequente ipsum Saule, ac primo loco
parat sibi aditum ad orandū nouo exordiolo, in
quo et gestus orantis et affectus exprimitur.
Deinde saepius eandē propositionem repetit, ut

K 2 magis

10
9

ENARRATIO

magis in se excitetur exaudiendi fiducia. Postea collationem instituit inter suamc ausam
& aduersariorum.

Gestus & affectus orantis hisce verbis ostenditur: Oculi mei semper ad Iehouah, scilicet suspiciunt seu sunt erecti. Solemus enim & oculos & manus eò dirigere, vnde expectamus auxilium, atq; ideo subiicit: quia ipse educet de laqueo pedes meos. Hoc est, liberabit me è periculo, in quo sum. Directione igitur oculorum significatur intentissimus orantis affectus, qui nititur promissionis fiducia. Ut igitur promissio offert auxilium: Ita fides oblatum auxilium intuetur: vnde accenditur precantis affectus. Laqueus insidias & clancularias inimicorum machinas notat. metaphoram sumpta à venantium laqueis, quibus occultè feris struunt insidias.

Respicere ad me & miserere mei,
quia unicus & afflictus sum ego.
Propositio precationis & eiusdem ratio dulcissima, quæ nititur hoc principio infallibili & immoto. Deus destitutos & afflictos se ex fide inuocantes respicit, eorumq; miseretur.

Obser-

PSALMI XXXV.

*fiducia. Po-
suamc ausam
itis hisce ver-
nper ad Ie-
u sunt eretti,
nus ed dirige-
, atq; ideo sub-
laqueo pe-
me è periculo,
oculorum si-
affactus, qui
Ut igitur
fides oblatum
nditut precan-
or clancularias
etaphora sum-
us occulte feris
uiserere mei,
us sum ego.
dem ratio dul-
cipio infallibili-
afflictos see-
nig miseretur.
Obser-*

*Observandum est hoc loco genus crucis, quo
sæpiissimè Deus suos solet exercere. Nam eos
non solum multis oppugnandos objicit: ve-
rumentiam amicorum & proximorum ope de-
stitui et solatio, & simul affligi permittit, idq;
facit paterno planè animo, ut nos doceat, quòd
vt extra se nihil sit nisi periculum & malum
expectandum: ita à se omnis salus, benedi-
ctio & auxilium dependeat. Nos igitur si
quando in similia pericula inciderimus, imite-
mur Dauidem, statuamusq;, quòd Deus non
aliter sit affectus erga nos, quam fuit erga
Dauidem, modo simili fiducia ad ipsum con-
fugerimus: Nam Deus personarum acceptor
non est, sed causas iustissimè discernit.*

*Afflictiones cordis mei auctæ
sunt, ab angustijs meis educ me.
Hic versus querela et precatione absolvitur.
Querela est maxima. non enim tam ob crucia-
tus corporis gemit Dauid, quam ob cordis an-
gustias. Nam dum corpus foris premitur,
animus intus perturbatur cogitatione peccati.
Norunt enim pīj crucem externam peccato-
rum latentium esse pœnam. Quoties igitur pīj
affliguntur, veniunt in cogitationem suorum
peccatorum, non vt mole peccatorum obruan-
tur,*

K 3

ENARRATIO

tar, sed ut precibus ad Deum confugiant, quæ
vnius potest molestissimam et grauiissimam le-
uare sarcinā & deponere. Quare mox sequitur
precatio, ab angustijs meis educ me.

Hoc est, libera me ab opprobrio & persecu-
tione seu cruce. Hoc loco cogitemus duos mo-
dos esse, quibus filij Dei in hoc mundo ex-
ercentur, opprobrium videlicet, & crucia-
tus. Sapientiæ 2: Contumelia & opprobrio
eum examinemus. 1. Timoth. 4. In hoc labo-
ramus, & probris afficimur, quia speramus in
Deo viuente.

Vide afflictionem meam, &
laborem meum, & parce omnibus
peccatis meis.

Hic apertè fatetur David se suis pec-
catis meruisse præsentes afflictiones, quæ vt
mitigentur, remissionem peccatorum petit:
Nam hic est ordo rectissimus, primum omni-
um remissio peccatorum petenda est, hac im-
petrata cor mundum est effectum: Corde pu-
rificato, recto ordine petitur pœnae vel miti-
gatio, vel condonatio. Nam vt in corpore sa-
nando: ita in animæ morbo primum causa ma-
li remouenda est.

Vide

PSALMUS XXV.

Vide inimicos meos, quoniam
multiplicati sunt, & odio iniquo
oderunt me.

Exaggerat pericula sua David ab ho-
stium suorum multitudine & truculentia,
quasi diceret, Etsi autem coram te Deus reus
sum, & hanc, qua premor, crucem sum meri-
tus, tamen inimici mei non habent iustum
causam cur me persequantur. Mentiuntur me
regnum tyrannice affectare, sed tu scis, quod
mandato tuo in regem inunctus sum, propter
quam causam tyrannico odio me persequun-
tur.

David hoc loco typum Ecclesiae ge-
rit: ut enim ipse iniuste traducitur ab inimi-
cis suis & odio implacabili grauatur: Ita
Ecclesia Dei perpetuo in hoc mundo hostes
habet, qui se persequuntur, alias plures, alias
pauciores.

Sunt autem tria genera hostium
Ecclesiae præter Epicureos, videlicet Sophi-
stæ, Hypocritæ & Tyranni. Sophistæ
doctrinam inuadunt, ut ea vel abolita,
vel depravata, Ecclesiae corpus paulatim
collabatur. Hypocritæ ficta sanctimonia

K 4 ♂

Vide

alphalph
9

SNARRATIO

& superstitione insidias struunt. Tyranni
aperta vi grassantur & sanguine Ecclesi-
am extinguere student. Sed quid faciendum
Ecclesiæ? Primum omnium consolabitur se
promissione Christi dicentis: Portæ inferorum
non præualebunt aduersus eam. Deinde con-
tra Sophistas tuebitur doctrinæ puritatem, ca-
uebitq; ne fundamentum subruatur. Hypocri-
tis opponet dictum Christi: Frustra colunt me
docentes doctrinam hominum. Contra Tyran-
nos exemplo Dauidis ad preces configuet
(magis enim prosternuntur Tyranni in mundo
precibus quam vllis gladijs) Nam ratio ex fi-
de facta tutissimum est asylum Christiano-
rum contra tyrannos & hostes Ecclesiæ. Ve-
rè enim à Salomone dictum est, Turris fortis-
sima nomen Domini, ad hanc configuet iustus
& saluabitur.

Porrò tenenda est ratio rectè orandi
aduersus inimicos. nam cùm Christus iubet
pro inimicis orare, & Dauid plenus Spiritus
sancto contra inimicos orat, necesse est, &
discrimina inimicorum tenere, & discernere
precandi modos. Sunt autem inimici vel cau-
sæ tantùm, vel personæ nostræ tantùm, vel
vtriusq; simul sunt hostes. Si sunt hostes cau-
sæ, hoc est, veræ doctrinæ quam profitemur,
orabi-

orab
hosti
les, v
biles.
bis su
da est
pensa
oranda
aut si
defen
sunt l
perso
nobis
doctr
contra

ber
rau

confi
to or
Ego
anim
et li
tus f
& ti

PSALM I XXV.

it. Tyranni
guine Ecclesi-
uid faciendum
consolabitur se
Portae inferorum
m. Deinde con-
tra puritatem, ca-
ruatur. Hypocri-
Frustra colunt me
v. Contra Tyran-
nices confugiet
tyranni in mundo
Nam ratio ex fi-
lium Christiano-
tes Ecclesia. Ve-
est, Turris fortis-
e confugiet iustus

ratio recte orandi
cum Christus iubet
uid plenus Spiritu
neesse est, & di-
cere, & discernere
inimici vel can-
tostrac tantum, vel
Si sunt hostes can-
quam profitemur,
orabitur

orabimus Deum vt tueatur causam aduersus
hostes, & eos vel conuertat si sunt emendabi-
les, vel euertat si sunt obstinati & inemenda-
biles. Si sunt hostes personæ nostræ, aut à no-
bis sunt læsi, & iuxta regulam Christi peten-
da est venia, & iniuria illis à nobis facta com-
pensanda est. Aut non sunt à nobis læsi, &
orandum pro ijs, vt ex hostibus amici fiant,
aut si id fieri non potest, petenda est diuinitus
defensio aduersus eorum truculentiam. Si
sunt hostes vtriusq; hoc est, & causæ iustæ &
personæ nostræ, exemplum Christi pro regula
nobis sequendum est, qui orauit pro hostibus
doctrinæ, & personæ suæ emendabilibus, &
contra inemendabiles vindictam petijt.

Custodi animam meam & li-
bera me, ne confundar, quoniam spe-
raui in te.

Hic versus congruit cum secundo, &
constat Rethorico Enthymemate, quod muta-
to ordine hoc modo Dialecticè concluditur :
*Ego David spero in te Deus. ergo custodi
animam meam, id est, defende vitam meam,
& libera me ab aduersariis meis, ne frusta-
tus spe succumbam, & ipsi super me lætentur
& triumphent. Principium quo nititur hu-*

K 5 ius

9

ENARRATIO

ius Enthymematis antecedens supra expressum est in tertio versu hisce verbis: Etiam omnes expectantes te non erubescunt, erubescunt pruaricantes temere, Sed de hoc principio vide quæ supra annotauimus in tertium versum.

Integritas & æquitas conseruabunt me, quoniam speravi in te.

Hæc oratio plena fiduciae est. Opponit enim David suam innocentiam criminacioni hostium, qui illum criminabantur tanquam alienæ rei affectatorem: sed huic criminacioni opponit, ut dixi, suā integritatem et æquitatem. Integritas est sinceritas, qua sibi conscientius fuit David nullius dolii aut fraudis. Æquitas, integratatis effectus seu fructus est. hæc enim cauet ne noceat proximo, sed ut omnia potius in ipsis cōmodum conuertat. Quod autem hac sua innocentia sola nō nitatur David, indicat subiecta ratio. Quoniam inquit, speravi in te. Coram Deo igitur nititur David fiducia promissionis & remissionis peccatorum, & promissi regni, verūm cūm hostes suos intuetur, bonitate causæ se sustentat & consolatur.

Hoc

PSALMI XXXV.

Hoc loco illustre discriminem inter consolationem Philosophicam & Christianam obseruandum est. Summa consolatio Philosophica in rebus aduersis est, cum quis sibi bene conscient patitur iniuste, quæ sane consolatio mixta est hanc raro cogitatione iræ Dei. Quemadmodum vel in illo Ouidij apparet. Nec meriti pœnam pateris, sed numinis iram, Est aliquid magnis crimine abesse malis. Quantum enim ab aliqua parte leuatur dolor in hominibus non conuersis cum videntur iniuste pati, tantum ab altera parte augetur & crescit cogitatione irati numinis. Verum consolatio Christiana in rebus aduersis non tantum honestate causæ nititur, sed fiducia promissionū diuinarum: qua afflictus & statuit sibi remissum esse peccatum, & Deum non ut iudicem aut tyrannum metuit, sed ut patrem potius benignissimum & clementissimum agnoscit, unde certam spem concipit de futura liberatione.

Pompeius fugiens Cesarem partim disturbato, partim occiso exercitu suam causam iustiorem fuisse non dubitat,

S N A R R A T I O

dubitat, cuius cogitatione non nihil se forte sustentat, verum quia ignarus diuinarum fuit promissionum, incidit miser in cogitationem prouidentiae Dei, et tandem ratiocinatur nullam planè esse prouidentiam, ex eo, quod Iulus in deteriori causa se iustiorem defendenter vicerit.

At David varijs obiectis periculis non solum innocentia sua se sustentat, verum etiam idq; multò magis cogitatione prouidentiae Dei, quem statuit verè precantem se exauditurum, & tandem de laqueis hostium erepturum.

Si quis fortè obijcit, David fatus bonitate causæ suæ, leuius ferre crucem potuit, sed quid dicendum erit de ea cruce, quam quis sibi sua culpa accersiuit? an hic afflictus sub crucis onere desperabit? Certum quidem est, quod cum Davide non possit dicere, integritas & æquitas conseruabunt me. Num egò cùm Cain clamabit, Maior est iniquitas mea, quam propiciatio? Num ex impatientia dicet, maledicta sit hora in qua natus sum? Nunquid cum Saule desperabit? aut cum Iuda & Achitophel se strangulabit? Absint hæ cogitationes procul ab humanis peccatis. Sunt enim viæ quædā & aditus ad infernū

PSALMUS XXXV.

ferni portas, quare omnibus hominib. summo-
pere cauendæ sunt, quantumuis vel maximis
peccatores fuerint, quantumuis vel harenam
maris peccatorū eorū multitudo excedat. Quid
ergo hic faciendum homini, qui sibi ipsi crucem
sua culpa miserè imposuit? Ut in difficiliori
morbo corporis opus est præsentiori remedio:
Ita in hac conscientia lucta cum peccato opus
est efficaciori remedio, opus est saniori consi-
lio, ne conscientia peccati fractus homo ruat
cum multis in desperationem & æternum exi-
tium. Ut autem consilio sano & remedio
salutari sine omni errore uti afflictus possit,
hæc nouem ordine, ut par est, cogitabit.

Primum omnium pressus cruce ob certas
peccata nō hypocriticè extenuabit peccatum,
nec collatione peccati sui cum peccatis aliorū
se fallebit, sed potius examinabit seipsum & suā
iniquitatem lancibus non fallacibus pondera-
bit. Cogitabit quis sit is, quem offendit, nem-
pe Deus iustus iudex, quem nihil latere po-
test. Cogitabit quis sit qui offendic, nempe
homo seu potius umbra hominis. nam si non
est dignus, ut rectè meminit Cicero, nomine
hominis, qui unum totum diem velit esse in
volu-

nihil se fondi
us diuinarum fuit
er in cogitationem
ratiocinatur mul-
ti, ex eo, quod Iuli
tiorum defenden-
s obiectis periculis
se sustentat, verum
cogitatione prou-
vere precantem se
de laqueis hostium

David fatus bo-
nare crucem potuit,
ea cruce quam quis
an hic afflictus sub
Certum quidem est,
os sit dicere, integrum
vunt me. Num ergo
est iniquitas mea,
Ium ex impatiens
in qua natus sum?
sperabit? aut cum
strangulabit? Ab-
ilab humanis petro-
da & aditus ad in-
fernū

ENARRATIO

voluptate, quid dicemus de ijs, qui toto fere
vitæ tempore se in volutabro peccati inuo-
luit? Cogitabit peccati sui enormitatem, tur-
pitudinem, magnitudinem, multitudinem, hæc
cum rectè aestimat peccator, qui iam aliquam
singularem crucem impositam sibi sentit, ei
lachrymæ erumpunt, atq; adeò totus homo in
anima & corpore horrendis cruciatibus affi-
citur. huius rei multas imagines offert Psal-
morum lectio, ex quibus vnam pro multis
adducam ex Psalmo 38. vbi David ita suos
dolores ac pauores ob peccatum describit:
Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, &
*manus tua premit me, non est sanitas in car-
ne mea à facie iræ tuæ, non est pax ossibus*
meis à facie peccatorum meorum. Quoniam
*iniquitates meæ supergressæ sunt caput me-
um, & sicut onus graue grauatae sunt su-
per me, putruerunt & corrupta sunt vul-
nera mea propter insipientiam meam. De-
pressus sum & curuatus valde, tota die con-
tristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei
impleti sunt plaga, & non est sanitas in car-
ne mea. Resolutus sum & concussus valde,
rugiebam à gemitu cordis mei. Item, cor
meum sensit palpitationem, derelinquit me
virtus*

vir
non
sona
qui
Non
mant
sed I
turpi
Legi
motu
quale
men
pecca
catum
loco e
lorem
niam
cedit
est c
hic n
ac pa
runt
quod
quo c

S A L M I X X V.

*Virtus mea, & lumen oculorum meorum
non est mecum. Hic David in sua per-
sona pingit affectus & cruciatus hominum,
qui vera mensura sua peccata ponderant.
Non enim ut Hypocritæ & securi æsti-
mant peccata sua proprio sensu & iudicio,
sed Dei potius offensi maiestate, peccati
turpitudine, & pœnis peccato debitum iuxta
Legis sententiam. Etsi autem huiusmodi
motus rari sunt in mundanis hominibus,
quales fuerunt in Davide & Ezechia: ta-
men necesse est, ut qui affligitur propter
peccata sua, tangatur vero dolore ob pec-
catum sine hypocrisi. Cauendus est hoc
loco error Papistarum, qui huiusmodi do-
lorem conceptum propter peccata mereri ve-
niam docet. Nam tametsi hic dolor præ-
cedit veniae petitionem, tamen nequaquam
est causa propitiationis seu veniae. Quare
hic nemo desperare debet, si tantos dolores
& paupores non senserit in se, quanti fue-
runt in multis heroicis sanctis, sed doleat
quod Deum offenderit, odio habeat peccatum,
quo crucem sibi accersiuit.*

Secundo

9

ENARRATIO

Secundo, ne sentiens dolorem inferni
ob peccati magnitudinem desperet in istis pa-
ueribus, cogitabit promissiones Dei de gra-
tuita peccatorum condonatione vniuersales
esse. Idem enim Dominus omnium, ut ait
Paulus, diues in omnes qui inuocant ipsum.
Nolo mortem (ait Dominus) impij, sed ut
conuertatur ac viuat. Et Christus ait: Hæc
est voluntas Patris mei, qui misit me, ut om-
nis, qui vidit Filium & credit in eum, habeat
vitam æternam. Matth. 18. Sic non est vo-
luntas patris mei ut pereat unus &c. 1. Ti-
moth. 2: Deus vult omnes homines saluos fieri
& ad agnitionem veritatis venire. 1. Pet.
3: Deus longanimis est erga nos, non volens
ullos perire, sed omnes ad pœnitentiam recipere.
Et diuus Bernhardus ait: Prodit in lu-
cem ad miseri consolationem, magnum consi-
lium ab æterno in sinu æternitatis, quod nolit
videlicet Deus mortem peccatoris, sed magis
ut conuertatur ac viuat. Nemo igitur ab hac
promissione vniuersali se exclusum putet,
Nam qui hoc facit, nouo reatu se inuol-
uit, ut qui Deum mendacem in suis promissis
faciat.

Tertio loco cogitabit de mandato Dei
vniuersali. ut enim premissio est vniuersa-
lis,

lis,
nobis
obligo
hanc
num.
mala
tales
obligo
conting
pter,
at ne
hoc i
cipue
Venu
effis,
quie
de si
ergo
abst
dato

pedi
mus.
muni
preci
alicui
preci

PSALMI XXXV.

lis, ita etiam mandatum Dei (quod mandat nobis conuersionem) omnes homines ex aequo obligat: Cum ergo audimus in Prophetis hanc vocem: Conuertimini ad me filij hominum. Item, Reuertatur unusquisque a via sua mala, cogitemus illam vocem ad omnes mortales pertinere, et hoc Dei mandatum omnes obligare, vel ad obedientiam vel ad paenam contumaciae. Proinde cum cruce pressus propter sua peccata audit hanc vocem Dei, caueat ne hoc verbum Dei contemnat. Filius Dei hoc ipsum similiter mandat omnibus et praeципue oneratis et laborantibus. Ita enim ait: Venite ad me omnes qui laboratis et oneratis estis, ego refocillabo vos, et inuenietis requiem animabus vestris. Venit enim, ut ipse de se testatur, ut saluet quod perierat. Nemo ergo magnitudine et turpitudine sui peccati absterreatur, quo minus Dei se vocantis mandato obtemperet.

Quarto, Ne peccati enormitas nos impedit, quo minus mandato Dei obtemperemus, cogitetur igitur quod pro peccatis mundi persolutum est. hoc enim igitur cum precij sit infiniti, fieri non potest ut peccatum alicuius sit tam enorme, ut non queat tanto precio redimi eius pena. Caim desperans cla-

L

mad.

9

S N A R R A T I O

mat, Maior est iniquitas mea quam venia.
Mentiris, ait Augustinus, ô Cain, Maior e-
nim est Dei misericordia quam omnium pec-
catorum miseria.

Quinto, Cogitentur exempla maximo-
rum peccatorum, qui sunt recepti. Quis vn-
quam maior peccator fuit quam Adam? At
hic in gratiam receptus, ut suo exemplo doce-
at, neminem tantum peccasse, quin recipiatur
in gratiam, modò ad misericordiam confuge-
rit. Quid non Manasses designauit? sed gra-
tia Dei eius peccata absorpta sunt. Peccatrix
apud Lucam fide est filia Dei effecta. Latro
in cruce pœnitens audit hanc dulcissimam vo-
cem: Hodie eris mecum in Paradiſo. Paulus
de seipso scribit, Veniam consequutus sum,
ut in me ostenderet Iesus Christus omnem
longanimitatem, ut essem exemplar ijs qui
credituri essent ipſi in vitam æternam. Huc
& vocatio gentium pertinet.

Sexto, In cogitatione horum, id est
promissionis vniuersalis, mandati vniuersa-
lis, preci persoluti pro mundi peccatis, & ex-
emplorum peccatorum, qui in gratiam recepti
sunt, concipitur igniculus fidei operante Spi-
ritu sancto & efficaci in verbo iuxta ordina-
tionem Dei.

Septimo,

P S A L M I   X X V.

Septimo, Fide concepta petenda est peccatorum venia. in hac precatione paulatim crescit & augetur fides, donec certa fiducia statuat peccator, peccatum sibi remissum esse.

Ottavo, Venia peccati impetrata, petenda est crucis mitigatio, quæ si non auferatur prouersus, aut mitigatur ullo modo, tamen verè fit, si patientia temperetur, sacrificium Deo gratissimum. Sic obedientia sub cruce, quam sibi David adulterio & homicidio accersuit, fit sacrificium. Unde ipse canit, Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Cor contritum & humiliatum Deus non despicis. Ad hunc etiam modum Latronis debitum supplicium, gratum per obedientiam ex fide redditur sacrificium. Breuiter quævis crux siue fit commerita, siue non, ubi temperatur fide & obedientia, sacrificium dicitur Deo gratissimum, et si natura sua peccati pœna est.

Nono & vltimo, Accedat gratiarum actio cum pio proposito omnem offenditam Dei in posterum cauendi. Ut enim gratiarum actio est agnitus iudicij & misericordiae Dei punientis nos paterno animo: Ita pium propositum testimonium est Spiritus sancti de vera conuersione & fide.

L 2   Loci

Septim.

EXARRATIO
LOCI HVIVS PAR-
tis Psalmi.

- 1 Vera Dei iuuocatio tutissimum asylum est aduersus omne genus malorum.
- 2 Proprium Dei est miserere afflictorum siuuocantium.
- 3 Externa crux interni peccati poena est.
- 4 Liberatio a malis quibusuis inchoanda est a petitione remissionis peccatorum.
- 5 Ecclesia semper habet hostes, qui se implacabili persequuntur odio.
- 6 Mens sibi conscientia recti, et fiducia in Deum fortissima sunt aduersus hostes praesidia.

SEPTIMA PAR S.

22 R Edime Deus Israëlem ex omnibus tribulationibus suis.

Ab hypothesi ad thesin transit. hactenus enim pro seipso, ut membro Ecclesiae oravit: nunc precatur redemptionem totius Israëlis, id est, veræ Ecclesiae Dei.

Sed quæ est ratio huius appellationis? cur Ecclesia Israelis nomine appellatur? No-

mca

PSALM I XXXV.

P A R.

imum asylum est
is malorum.
ere afflitorum se

ccati pena est.
usus inchoanda est
ionis peccatorum.
hostes, qui se impla-
ir odio.
et fiducia in De-
nt aduersus hostes

P A R S.

Israëlem ex om-
bulationibus su-

in transit. hactenus
nembo Ecclesia ora-
ptionem totius Isra-
e Dei.
huius appellationis?
me appellatur? No-
men

men Israel impositum est Patriarchæ Jacob
ab euentu, ut legimus Gene. 32. Cùm autem
Deus non hominum more nomina hominibus
imponit, sed rem ipsam simul confert, ut cer-
tò respondeat euentus, operæ premium est al-
tius perpendere rationem huius nominis, et
cur toti Ecclesiæ tribuatur.

Nominis huius Israelis impositionem
præcessit grauissima tentatio in Iacobo. ri-
muit enim valdè ne à fratre Esau cum uxo-
ribus et liberis tolleretur è medio propter e-
reptam olim benedictionem, et ius primoge-
nituræ.

Deinde in tentatione ardentissimè
precatur, ac Deum ea via aggreditur, qua
sciret ipsum vinci posse, ut se inuocantem ex-
audiret, et è præsentibus periculis liberaret.
Nam vrgét promissiones Dei. ita enim ait:
Deus patris mei Abraham, et Deus patris
mei Isaac. Domine qui dixisti ad me, Reuer-
tere ad terram tuam, et cognitionem tuam,
et beneficiam tibi.

Post orationem accingit se itineri, ac
nocte tota luctatur cum Angelo et præualet,
à quo euentu Angelus mutat nomen Iacob,
dicens: Non Iacob vltra dicetur nomen tu-
um

ENARRATIO

um, sed Israel, quia princeps fuisti, cum Deo
& cum hominibus præualebis.

Est ergo Israel iuxta etymon victor
Dei seu princeps Dei, sic dictus, quia her oicè
cum Deo pugnauit, & præualuit. Præcla-
rum sane victoriae genus, cum homo puluis et
cimis cum Deo luctatur, & reportat victori-
am. Iam non obscurum est videre, cur hoc no-
men Israel Ecclesiae Dei tribuatur. Jacob ty-
pus fuit Ecclesiae totius, & præclarum eius-
dem membrum. Ut ergo ille tentatur, orat,
luctatur cum Deo, vincit & reportat bene-
dictionem: ita Ecclesia Dei in hoc mundo
tentatur varijs modis, in temptatione orat, in
oratione luctatur, vincit & reportat benedi-
ctionem. Hoc ergo exemplum imitantur om-
nes filij promissionis, id est, veri Israelitæ, su-
perant & vincunt Deum non carnalibus ar-
mis, sed armis ab ipso Deo porrectis. Nam
spiritum fidei in ipsis excitat, per quem pro-
missionibus ipsius credunt, statuuntque eum
tamen veracem esse, ut mentiri non possit, tamen
potentem esse, ut promissa præstare possit, &
tamen bonum, ut certissime velit quod paternè
promisit adimplere. Veri proinde Israelitæ
tum deum censemur, quando fide firmi &
fortes in promissionibus diuini acquiesci-
mus,

84

P S A L M I   X X V .

mus, et eadem fide omne genus temptationum superamus. Quoties igitur legimus Ecclesiam Dei Israelis nomine designari, cogitemus et luctam in temptatione grauiissimam sustinere Ecclesiam, et modum victoriæ, qui est fides promissionis. Ita enim ait Iohannes: Hæc est **victoria quæ vincit mundum, fides vestra.**

L O C I   H V I V S

Partis.

1. *Quod Ecclesia in hoc mundo sit subiecta cruci.*
2. *Quod orandum sit pro Ecclesiæ liberatiori.*
3. *Quod Ecclesia tandem sit reportatura victoriam.*

V S V S   T O T I V S

Psalmi.

*Cum te præteriti turbat mens conscientia facti,
Imploranda tibi est gratia larga Dei,*

